

Uniformert med erfaring

Politiet i møte med barn utsatt for vold og overgrep i familien

Caroline Hurlen Paus Knudsen

Masteroppgave i kriminologi

Det juridiske fakultet

Universitetet i Oslo

Høsten 2012

Uniformert med erfaring

En kvalitativ studie av yrkeserfaringens betydning for politiets holdninger til, og handlinger overfor barn utsatt for vold i hjemmet.

Caroline Hurlen Paus Knudsen

© Caroline H. Paus Knudsen

Høsten 2012

Uniformert med erfaring.

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Webergs printshop

Sammendrag

På tross av at de utgjør et urovekkende høyt tall i statistikken har barn utsatt for familievold lenge vært usynlige i samfunnet. Volden foregår i deres eget hjem, utført av dem de er aller mest glad i, lojale mot og knyttet til. Den volden de lever i eksisterer selv om vi rundt ikke bestandig ser det – eller *dem*. I kontrast til tidligere praksis, er politiet nå pliktig til å handle i overenstemmelse med et lovverk som tydeliggjør disse barnas krav på rettsvern. Oppgaven reiser denne hovedproblemstillingen:

Hvilke faktorer oppmuntrer til og muliggjør, kontra betinger og begrenser et godt politiarbeid overfor familievoldsrammede barn?

I forsøk på å oppnå større innsikt i dette spesifikke politiarbeidet har jeg intervjuet åtte politifolk. I kraft av sine erfaringer og kunnskaper, strategiske oppgaver og posisjoner, utmerker disse seg i sitt politidistrikts innsats mot familievold som rammer barn. Heller ikke i dette politidistriktet har de familievoldsrammede barna blitt sett tidligere. Dette er et faktum som ble brutalt tydeliggjort da politidistriktet fikk i hende en alvorlig voldssak mot et barn. De maktet ikke å håndtere saken som pålagt. Massiv kritikk haglet over politidistriktet, proporsjonalt med selverkjennelsens nådeløse lys. De langsiktige konsekvensene av at politidistriktet ble vekket fra sin dvale, er at de i dag jobber for et kompetanseløft. Voldssaker mot barn *skal* havne øverst i deres bunker – nærmest automatisk, og i tråd med de justispolitiske føringene.

Vender man blikket mot de justispolitiske føringene oppdager man at en rekke lover og instruksjoner understreker politi- og påtalemyndighetens udiskutable rolle som spydspiss i myndighetenes kamp mot vold og overgrep som rammer barn. Det er et ubestridt faktum at barn har en lovbestemt rett til en barndom fri fra vold, trusler og overgrep. Politiet skal prioritere disse barna i sitt daglige virke - her finnes ikke rom for unnskyldninger eller bortforklaringer. Et gjentakende tema er imidlertid de intervjuede politifolkenes erfaring med at dette justispolitiske idealet er på kollisjonskurs med den faktiske politipraksis. Det har derfor vært betimelig å gå til verks mot hva som begrenser, kontra muliggjør dette politiarbeidet. Blant annet viser det seg at henholdsvis kultur, yrkeserfaring og skjønnsutøvelse både er bremseklosser og akseleratorer i deltagernes møte med familievoldsrammede barn. Politisosiologiens beskrivelser av

politiets rolle har derfor satt sine merkbare avtrykk i denne oppgavens fundament for diskusjon.

Familievold som barn utsettes for er både uforutsigbar, destruktiv, grenseløs og kontinuerlig, og kjennetegnes samtidig av glidende overganger i karakter og omfang. Den kan være vanskelig for det utrente øyet å spotte, da den ofte forblir skjult for omverdenen i sine tilslørende forkledninger. Politifolkene jeg har intervjuet *vet* at foreldre er i stand til å skade barn med fullt overlegg. Deres naivitet og godtroenhet har sakte svunnet hen, men denne «yrkesskaden» er nødvendig for at de skal kunne utføre godt politiarbeid. Samtidig erkjenner de at mange barn ikke får sitt rettsvern ivaretatt. Liten tillit til barns troverdighet blant ansatte i politi- og påtalemyndigheten medfører at saker ikke etterforskes adekvat. Barns rettssikkerhet svekkes ytterligere av at mangel på ressurser og kapasitet indirekte medfører at ikke alle sakene blir etterforsket. De intervjuede politifolkene har både observert og erfart mye slett politiarbeid i den forbindelse, og påpeker at politidistriktet fremdeles har et stort forbedringspotensial. Det er derfor paradoksalt at politifolkene samtidig betrakter tilstanden i politidistriktet ugjenkjennelig i kontrast til en tidligere æra som vi ikke behøver å speide lengre enn ti år tilbake i tid for å se konturene av. Slike virkelighetsbeskrivelser vekker til live forestillinger om en politipraksis man per i dag helst ikke ønsker å vedkjenne seg.

Over tid har politifolkene utviklet det jeg har kalt «det oppklaringsfokuserte politiblikket». Dette blikket baserer seg på Finstads begrep «politiblikket», men er ikke kun ute etter å feste seg ved det eller dem som vekker politifolkenes mistenksomhet til live. Også disse politifolkene er lovens voktere og utfører jobben sin deretter, men de vektlegger at deres erfaringer også har gitt dem et komplementært perspektiv. I motsetning til politifolk flest, utspiller deltagerne sin rolle i lovbruddenes *etterdønninger* – karakterisert av et fokus på hva slags reaktiv politihandling som vil være til *barnets* beste. De er ikke konsekvent på jakt etter neste lovbrøyer med hensikt om å kunne utøve sin makt. I hovedsak er de på søken etter barn som trenger å bli sett. Denne tilnærmingen ligger deres hjerte nærmest, og derfor har det vært verdifullt å nyansere det mer tradisjonelle politiblikket.

Takk!

Veien hit har vært fylt med oppturer og nedturer, latter og tårer. Både faglige og personlige utfordringer har stått i kø. Jeg har lært mye, både om fagområdet og om meg selv. Nå er jeg ved veis ende, og det kjennes godt å kunne gi uttrykk for den takknemligheten jeg kjenner.

Min første takk går til alle dem hvis navn jeg ikke kan nevne. Uten dere ville denne oppgaven aldri blitt til. Tusen takk for at dere åpnet deres dører, delte tanker og erfaringer. Jeg har lært mye av dere og jeg kunne aldri lært det på annet vis. Takk!

Tusen takk til min uvurderlige veileder, Liv Finstad. Døren din har alltid vært åpen. Takk for din alltid tilstedeværende entusiasme, optimisme, og engasjement. Alle skulle hatt en veileder som deg! En stor takk går også til politigruppa og medstudenter.

Masterhverdagen ville ikke vært den samme uten dere!

Tusen takk til arbeidsplassen min, kolleger og ledelse der. Det har gitt meg mye å kunne jobbe side om side med dere mens jeg har skrevet. Tusen takk til familien min, for at dere alltid har hatt troen på meg og dette prosjektet. Tusen takk til min andre familie; de beste venninnene man kan be om! Takk for at dere har trukket meg ut av «boblen» min og inn i deres hjem. Tusen takk til Helle for uvurderlig hjelp med korrektur i innspurten. Hva skulle jeg ha gjort uten en som kunne ta livet av ord og formuleringer jeg selv har vært blind for?

Sist, men ikke minst, vil jeg rette en stor takk til min samboer; verdens beste Eric. Du har vært min største støtte, både på mørke høstkvelder og lyse sommernetter. Takk for at du har fått meg til å le når jeg har trengt det som mest! Du er min bauta.

Oslo, november 2012.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	V
Takk!.....	VII
Innhold.....	VIII
Kapittel 1. Åpent farvann.....	1
1.1. Med voldens vind i seilene.....	1
1.2. Mitt skip er lastet med (...)	4
1.3. Skutas kurs.....	7
1.4. Ankring.....	13
1.5. Navigering fra øst og til vest.....	14
Kapittel 2. Mot horisonten.....	17
2.1. En havn i sikte.....	17
2.2. På dypt vann?.....	24
2.3. Refleksjoner.....	28
Kapittel 3. Brister (...)	29
3.1. "Det var en privatsak"	29
3.2. "Letepunktene"	34
3.3. Refleksjoner.....	39
Kapittel 4. (...) Og bærebjelker.....	41
4.1. "Nå er det <i>vår</i> politisak!"	41
4.2. En hjelpende hånd.....	43
4.3. En spesialisering.....	48
4.4. Refleksjoner.....	51

Kapittel 5. Det erfaringsnære politiarbeidet.....	53
5.1. Den grenseløse politirollen.....	54
5.2. Taktisk og teknisk etterforskning.....	59
5.3. Håndfaste virkemidler?.....	67
5.4. Et "godt" eller "ordentlig" politiarbeid?.....	75
5.5. Refleksjoner.....	78
Kapittel 6. Kynisk av erfaring?.....	79
6.1. Mistenksomhet som nødvendighet.....	79
6.2. Barns rettsvern i politiets hender?.....	85
6.3. En delkultur eller en delt kultur?.....	93
6.4. Refleksjoner.....	96
Kapittel 7. Rosenrødt?.....	97
7.1. "Skvis".....	97
7.2. "Vær så god!".....	109
7.3. Luftslott?.....	114
7.4. Bedre nå enn før?.....	119
7.5. Refleksjoner.....	122
Kapittel 8. "Det oppklaringsfokuserte politiblikket".....	123
8.1. Kjernen.....	123
8.2. Avsluttende refleksjoner.....	129
Litteraturliste.....	133
Vedlegg.....	137

Kapittel 1. Åpent farvann

Når man befinner seg på sjøen forsøker man å unngå åpent farvann. For de av oss som ikke er vant sjømenn, lyder forklaringen slik: jo lengre unna landemerker og fyrlykter man befinner seg, desto lettere er det å miste oversikt over egen posisjon og koordinater. Om ulykken skulle inntreffe og man ikke kan gjøre rede for seg kan konsekvensen i verste fall bli fatal. Det åpne farvannet er ikke noe man bør trakte etter. Det samme gjelder for politiforskningens verden. Etter min oppfatning befinner vi oss i åpent farvann hva gjelder kunnskap om politiets møter med familievoldsrammede barn - ofte omtalt som den litt usynlige tredjeparten i familievoldssaker. I dette innledende kapittelet gir det derfor mening å benytte metaforer fra sjøspråket.

Et grunnleggende utgangspunkt for denne oppgaven er at kjennskap til de kriminalpolitiske prioriteringer vedrørende barn utsatt for familievold ikke er blitt videre konkretisert i kvalitativ kunnskap om politiets faktiske handlinger i dette henseendet. For at politiet skal kunne videreutvikle sin praksis overfor familievoldsrammede barn må man først få en klarhet i hvordan dette politiarbeidet ser ut nå i dag. Man må med andre ord undersøke hvilke midler politiet har tilgjengelig, hvordan og i hvilke tilfeller disse benyttes, og i hvilke tilfeller politiet sjonglerer i sin bruk av lovverk og list. Videre bør man gripe muligheten til samtidig å undersøke hvilke faktorer som oppmuntre til og muliggjør det gode politiarbeidet, kontra hvilke faktorer som begrenser eller vanskeliggjør dette. Kort oppsummert er det viktig å undersøke hva som holder skuta på stø kurs samt hva som kan forstyrre (eller forhindre) den på ferden mot rett havn.

1.1 Med voldens vind i seilene

I denne oppgaven bruker jeg konsekvent betegnelsen «familievold» fremfor den noe mer allmenne betegnelsen «vold i nære relasjoner». Årsaken til dette valget er så enkelt som at førstnevnte (etter min oppfatning) best beskriver det mange barn utsettes for: vold i sin egen og næreste familie, oftest utøvet av deres egen far eller mor. De lever ikke med en hvilken som helst type vold, utført av hvem som helst. Etter min mening har

derfor betegnelsen familievold en større symbolsk tyngde enn den mer allment brukte. Det er samtidig viktig å tydeliggjøre en viktig avgrensning: i oppgaven skrives det lite om den faktiske volden disse barna utsettes for og hvordan den oppleves.¹

Vindens kraft – vold mot barn som fenomen

Vold i nære relasjoner, familievold, husbråk, barnemishandling og vold i hjemmet. Vold innad i familier har mange navn og speiler dertil kompleksiteten ved denne voldsformen, og at hver historiske epoke har hver sin definisjon av fenomenet. Voldens utallige definisjoner er antakelig like mange som vi er mennesker i denne verden, da vold i sin form er subjektiv og erfares deretter. Vold er således ikke et entydig begrep det eksisterer konsensus rundt. Oppfatningene av hva familievold innebærer og består i synes å være både mange og sterke, og begrepet kan derfor sies å være ladet, men samtidig diffust (Grøvdal 2012: s. 55). Per Isdal, psykolog og engasjert i stiftelsen Alternativ til Vold, har utformet en ofte benyttet definisjon av vold - som blir tatt i bruk også her. Isdal argumenterer for at vold er:

«(...) enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, skremmer, smerter eller krenker, får den andre personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil” (Isdal 2002: s. 3).

Særegent for *familievolden* er at denne ikke tilkjennegir seg som avgrenset til en enkelt kategori, og dertil i et svart-hvitt format. Mange barn er jevnlig vitner til at mor utsettes for vold av far – eller omvendt. Disse barna utsettes ikke nødvendigvis for konkrete slag og spark som for omverdenen kan synliggjøres via alarmerende blåmerker. Barns eksponering for vold tar i slike tilfeller form av å være *indirekte*, men den er ikke mindre skadelig av den grunn – snarere tvert imot (Isdal 2002). Å utsettes for indirekte vold utelukker derfor ikke barn som ofre for familievold. For det andre - og selv om volden kan inndeles i flere kategorier med ulike karakteristikk, har familievolden ofte *flytende* overganger. Familievolden kan manifestere seg *fysisk* som ved slag, spark, lugging, kvelning, dytting, kloring og bruk av gjenstander og eller våpen. Disse handlingene

¹ Om bare tidsaspektet og de generelle rammene for en masteroppgave hadde stilt seg annerledes, ville det antakelig vært av stor verdi å kunne nærme seg også dette perspektivet. Slik kunne man bedre ha skapt en helhetlig tilnærming til problemstillingen oppgaven reiser. Denne problemstillingen får gis videre til en doktorgradsstipendiat.

forekommer sporadisk like gjerne som ofte (Grøvdal 2012). Familievolden kan også utøves *psykisk* som ved gjentatte trusler, nedsettende ord og bemerkninger og bevegelsesfrihet. Ikke sjelden manifesterer den seg også som *seksuell* vold ved å påtvinge andre seksuelle handlinger - og i ytterste konsekvens; samleie.² Hva gjelder barn er det ofte deres egen far eller mor (eller begge) som er kilden til disse overgrepene. Disse barnas oppvekst kjennetegnes ikke av stabile og trygge rammer, omsorg og kjærlighet – i kontrast til barn flest lever de i konstant frykt.

Erkjennelsen

Familievolden er usedvanlig uforutsigbar – den kan forekomme når som helst, hvor som helst, på en hvilken som helst måte og sjelden som følge av klar provokasjon. Dette henger sammen med at familievolden ikke utøves mekanisk, men heller av og mot mennesker som har en gjensidig og nær relasjon. Familievolden utøves i affekt eller i et forsøk på å kontrollere. Kvinnevoldsutvalget, som i 2001 ble opprettet som et ledd i en styrket innsats for å erkjenne familievold som et alvorlig samfunnsproblem, understreker alvoret i volden ved å beskrive denne som karakteriserende for det aktuelle forholdet (NOU 2003:31).

Et sentralt poeng i Kvinnevoldsutvalgets utredning er at familievolden betraktes som noe man lever «i» og ikke bare «med», da det for den voldsrammede har blitt skapt en konstant frykt allerede ved det første slaget. Det er en etablert sannhet at den volden barn rammes av (som oftest) gjentas over tid, og slik danner den et gjenkjennelig mønster. Å la seg blende av en utopi slik som at denne volden begrenser seg til og stopper ved det første slaget, utgjør kanskje derfor den fremste trusselen mot de familievoldsrammedes barnas trygghet og rettsvern. Det er av denne grunn at barnerettighetsforkjempere deltar i stadige kamper for å gjøre hver og en av oss bevisst vårt ansvar dersom vi får kjennskap til at et barn utsettes for vold i sin egen familie. Å ta et slikt ansvar er dog betinget av at man først har erkjent at titusenvis av barn i Norge daglig utsettes for familievold og derved alvorlig omsorgssvikt.

² I tillegg til disse tre kategoriseringene, benytter Isdal seg også av en inndeling i *materiell* og *latent* vold.

1.2 Mitt skip er lastet med (...)

For å gjøre kunnskapen om politiarbeidet rettet mot familievoldsrammede barn mer tilgjengelig for allmennheten er det etter mitt skjønn mest betimelig å henvende seg til skutas mannskap. Vi kommer dit senere, da åtte politifolk og deres virkelighetsbeskrivelser danner rammen for denne oppgaven. Før vi gir oss hen til deres erfaringer er det imidlertid ytterst nødvendig å vite litt om hva både deres og mitt skip er lastet med av rettslige verktøy og politiske instrumenter.³ Her vil jeg derfor presentere de lover og regler politiet er pålagt å håndheve og etterfølge i sitt møte med familievoldsrammede barn.

Rettslige verktøy

Inntil Norge i 1972 vedtok en lov som forbød all bruk av vold mot barn forekom denne volden ofte i skjul av begrepet «barneoppdragelse». Den befant seg i et grenseland vi i dag kan si gikk på barns rettssikkerhet løs. Forebygging og avdekking av familievold på den tiden vold mot barn ble forbudt var imidlertid ikke et særlig sentralt tema for den politiske dagsordenen, ei heller en opplagt oppgave for politiet. Kvinner og barn utsatt for familievold ble kort og godt oversett av myndighetene. Beskrivelser og fortolkninger av *årsakene* til, *innholdet* i og *konsekvensene* av den politipraksisen litteraturen har beskrevet som kritikkverdig, har vært betydelige. Det flere politifolk (også i dag) ofte beskriver som manglende *mulighet* til å arrestere og påtale i familievoldssaker har mange aktivister derimot omtalt som manglende *vilje*.

Som representanter for justismyndighetene var det først og fremst politiet som ble rammet av massiv kritikk. I kjølvannet av kampene for kvinner og barns rettigheter ble familievold som fenomen et hett tema i kriminalpolitikken fra og med 1980-årene. Familievolden ble bragt frem i lyset som et alvorlig samfunnsproblem, og kravet om å håndtere denne problematikken ved hjelp av rettslige metoder ble en viktig kampsak både nasjonalt og internasjonalt.⁴

³ Det er som regel alltid greit å ha litt bakgrunnsinformasjon før man tar fatt på et prosjekt. Dette gjelder like mye om man skal lese en masteroppgave, som om man selv skal produsere en slik.

⁴ Familievold har siden 1980-tallet blitt karakterisert som et usynlig samfunnsproblem, Kvinnerettighetsaktivister argumenterte for at forskjellsbehandlingen mellom vold på gata og vold i hjemme, indirekte bidro til å opprettholde det skjulte ved og tausheten rundt familievolden. Som gruppe

Når vår forståelse av vold har endret seg over tid har dette også resultert i endringer i lovverket. På tross av sterke argumenter både for og imot bruk av legalstrategiske midler overfor familievold, har kravet om økt strafferettslig inngripen overfor familievold slått kraftig rot i det norske rettssystemet (Skjørten 2002). Politikere har tydd til rettslig intervensjon i et forsøk på å løse det problemet de har hatt for hånden. Mandatet har vært å promotere og oppmuntre til en mer kriminalitetsbekjempende praksis overfor familievold som samfunnsproblem. Riksadvokaten har gitt politiet instruks om at alvorlige voldsforbrytelser slik som familievold skal gis den høyeste sentrale prioritet, og i det samme skrevet ble politiets mulighet for bruk av skjønn i teorien fjernet (Riksadvokaten 2008: s. 2). Ulike virkemidler av strafferettslig karakter har blitt konkretisert gjennom nye lover og instruksjoner for hvordan politiet skal håndheve og håndtere familievold. Samtidig har en rekke nye rettslige tvangsmidler blitt stilt til deres disposisjon. Derav følger det at politiet har et stort ansvar for, og en sentral rolle i, samfunnets innsats mot familievold og mot vold som rammer barn spesielt. Myndighetenes svar på kritikken rettet mot politiet kan kort oppsummeres slik: innføring av økte strafferammer og ubetinget offentlig påtale, besøksforbud og voldsalarm, og sist – men ikke minst en revidering av § 219 (familievoldsparagrafen).⁵

At politiet er pålagt å ta i bruk *ubetinget offentlig påtale* i familievoldssaker innebærer at de er pliktig å straffeforfølge familievoldssaker de får kjennskap til, uavhengig av fornærmedes ønsker (Politidirektoratet 2002).⁶ Et annet eksempel på rettsoptimismen, er Kvinnevoldsutvalgets forslag om endring av straffelovens § 219.

Familievoldsparagrafen (som den ofte kalles) er i hovedsak den lovbestemmelsen politiet oftest tar i bruk når de skal straffeforfølge familievold rettet mot barn.⁷ Det nye ved lovbestemmelsen etter denne ble revidert er at den nå rommer også andre lovstridige handlinger enn kun fysisk vold. Mishandlingsbegrepet er blitt utvidet til også

var de overbevist om at den mest effektive måten å bekjempe problemet med manglende bruk av strafferettsapparatet, ville være en introduksjon av nye retningslinjer og opplæring som ville utfordre stereotyper og fordommer i politiet, en reduksjon i politiets bruk av skjønnsutøvelse, samt lover og andre formelle strukturer som ville promotere en bedre politipraksis (Hoyle, 1998).

⁵ Nærmere beskrivelser av lover og legalstrategiske metoder, og på hvilket tidspunkt disse ble iverksatt, er å finne i vedlegg 1.

⁶ Denne bestemmelsen ble innført på bakgrunn av at politiet i stor utstrekning og over lengre tid erfarte at den fornærmede (som en direkte konsekvens av trusler eller represalier fra voldsmannen) ofte trakk tilbake begjæringen om påtale.

⁷ For enkelhetsskyld vil jeg videre i oppgaven omtale § 219 som «familievoldsparagrafen», da det gir en tydeligere henvisning til hvilke lovbrudd det er snakk om.

å innebære handlinger slik som trusler, tvang, psykisk og seksuell vold. Straffebestemmelsens sentrale siktemål er derfor å fange opp de mange tvetydige og komplekse sidene ved vold i nære relasjoner, og kunne ta høyde for helhetsbilde i et langvarig mishandlingsforhold hvor også mange barn er berørt (Politidirektoratet 2002, Politidirektoratet 2009). Et annet viktig aspekt ved prinsippet bak paragrafen når det gjelder familievoldsrammede barn, er at den styrker deres rettigheter i det den gir ofre for vold og overgrep en ubetinget rett til bistandsadvokat og voldsoffererstatning (Barnas St. meld 2010-2011). I overført betydning tilsier barns rett til voldsoffererstatning og bistandsadvokat at de som vitner til vold bør anses som fornærmede.

(...) og politiske instrumenter

Myndighetene har flere instrumenter å ta i bruk når de skal tydeliggjøre hvilke politiske intensjoner som gjelder, og hvilke forståelsesmåter som ligger til grunn for myndighetenes handlinger. Et eksempel på et slikt middel i kampen mot familievold er regjeringens handlingsplan fra 2008 hvor det fremheves at vold i nære relasjoner er et omfattende samfunnsproblem som det offentlige har et ansvar for å synliggjøre, forebygge og bekjempe (Justis- og politidepartementet 2008).⁸ Samtidig har myndighetene sørget for en landsdekkende ordning med både Barnehus og familievoldskoordinatorer i politiet.

Innføringen av familievoldskoordinatorer i politiet kan ses på som myndighetenes forsøk på å vise faglig og politisk handlekraft og vilje (Grøvdal 2000).

Familievoldskoordinatorene, som skal finnes i et hvert politidistrikt, har blant annet det overordnede ansvaret for sitt distrikts samlede innsats for å redusere familievold.

Ordningen fremheves som selve hjørnesteinen i politiets arbeid med vold i nære relasjoner, da den legger til rette for at den familievoldsrammede blir møtt på en måte som reflekterer både menneskelig og politifaglig forståelse, innsikt og kunnskap (Barnas St. meld 2010-2011: s. 2). På tross av klare retningslinjer gis de enkelte politidistriktene behøvelig rom til å utarbeide egne føringer for hvorledes familievoldskoordinatorens

⁸ Siden år 2000, har det blitt utarbeidet fem slike handlingsplaner som belyser myndighetenes tverrfaglige håndtering av familievold. Disse planene representerer ord som skal bli til handling og omvendt, da de fungerer som en slags oppsummering av tiltak og prosjekter, samtidig som at utviklingen av, og statusen på, disse blir gjort rede for (Grøvdal, 2012).

arbeid skal utføres. Bakgrunnen for dette sies å være at hvert politidistrikt har sine særegne utfordringer hva gjelder både organisatoriske forhold, omfang av familievold og lokale forhold. Familievoldskoordinatorerne er sådan ment å bidra til at politiet i deres respektive distrikt utøver en helhetlig og ensartet behandling av familievoldssakene (Grøvdal 2004, Politidirektoratet 2002).

Parallelt med de siste års kriminalpolitiske føringer har politi- og påtalemyndigheten også blitt stilt overfor betydelige utfordringer hva gjelder vernet av familievoldsrammede *barns* rettsvern. Det er også bakgrunnen for hvorfor det i dag eksisterer en landsdekkende ordning med barnehus. Barnas stortingsmelding sier at barn som har blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep, eller som har vært vitne til at noen i familien har blitt utsatt for dette, skal bli tilbudt å komme til et barnehus for der å få hjelp og behandling (2010-2011: s. 2). Barnehuset skal være et tverretatlig tilbud der barnet blir tatt på alvor og beskyttes. Tanken bak ordningen er å sikre et godt og helhetlig hjelpe- og behandlingstilbud samlokalisert på ett sted slik at barnet skal slippe å bli fraktet fra en instans til den neste (Justis- og politidepartementet 2010, Politidirektoratet 2009). Barnehuset fungerer som et samarbeidstiltak på tvers av de offentlige sektorene som samordner de relevante instansenes oppgaver overfor overgreps- og voldsutsatte barn. Der blir barnet møtt og ivaretatt av et sammensatt fagpersonell som består av blant andre politi, leger og psykologer. Dette skal skape gode rammer for at barnet i et trygt miljø skal kunne snakke fritt om hva det har opplevd, der hvor barnet ikke skal behøve å fortelle om sine opplevelser mer enn én gang og til mer enn én person (Barnas St.meld 2010-2011: s. 2). Politiavhør av barn skal derfor helst foretas på et av landets barnehus.

1.3 Skutas kurs

Handlingsplaner og direktiver har blitt utarbeidet, og endringer i lovverket innført med det mål for øyet å begrense familievoldens samfunnskostnader og ofrenes påførte skader. Slik har familievold blitt tydeliggjort som en justispolitisk prioritering. Lovverk, regler og politiske pålegg er derfor av betydning for å forstå politiets handlinger og beslutninger. De kriminalpolitiske intensjonene om å straffeforfølge familievold ligger

derfor som et premiss for både mitt og politiets arbeide. Den selverklærte grunntonen i min tilnærming har likevel vært å bidra med akademisk påfyll til det nevnte tomrommet - eller gjøre farvannet litt mindre åpent om du vil, via et fortolkende perspektiv. Spørsmålet som gjenstår å besvare er hvor mitt selvpålagte mandat best kan plasseres i politiforskningsverdenen.

Styrbord, babord og andre «bord»: inspirerende litteratur

Strafferettsapparatet står som en bauta i vårt samfunn. Det signaliserer hva som er rett og galt, og dertil hvilke handlinger som er akseptable og hvilke som vil slås hardt ned på. Disse intensjonene er likevel ikke de eneste faktorer som legger føringer på politiet i deres valg av handlinger, bruk av autoritet og legitim makt. Vel så viktig er det å gå til verks mot hvordan sosiale, kulturelle og organisatoriske faktorer betinger deres handlingsmuligheter.

Strafferettsapparatet fungerer som en allmennpreventiv foranstaltning, og som representanter for denne har politiet betydningsfulle roller som samfunnsaktører og normsendere. Politirollen som begrep og hva den innebærer har stor betydning for hvordan politifolk jobber med familievoldsrammede barn. I oppgaven har jeg derfor latt meg inspirere av litteratur som tar for seg nettopp dette aspektet ved politiyrket. Forskningen stadfester at denne politirollen nødvendigvis ikke er så enkel å sjonglere, da den med sitt mandat, ansvarsoppgaver, autoritet, skjønnsbruk og et flertall andre fasetter skaper både muligheter, begrensninger og utfordringer i yrkesutøvelsen. Samtidig lar det seg heller ikke skyve under et teppe at bruk av ressurser, organisering av politiet og rettsapparatet influerer på politifolks forståelse av hvor mye en hendelse «egner seg» for videre behandling i strafferettsapparatet (Grøvdal 2012, Hoyle 1998). Blant annet påpeker litteraturen jeg tar i bruk at mange politimenn- og kvinner sår tvil vedrørende grunnlaget for anvendelse av lover og regler overfor familievold, da det anses som et særlig komplekst og krevende arbeidsområde (Grøvdal 2012, Hoyle 1998, Reiner 2010, Waddington 1999). Politiet er pålagt å forholde seg til både eksplisitte og implisitte regler i sin yrkesutøvelse. Slike regler har mer enn kun én funksjon, da de kan oppleves både som begrensende, legitimerende, muliggjørende og presentasjonsfremmende avhengig av kontekst, hevder Zedner (2004).

Mangel på klare lover og regler, forskjellige tolkninger av disse, og samsvaret mellom disse og yrkeskulturen kan i mange tilfeller bidra til å forklare politiets inngripen overfor familievold. Det som synes å utgjøre en plausibel forklaring på det litteraturen beskriver som en kritikkverdig politipraksis, er i den forbindelse en bemerkelsesverdig kombinasjon av strukturelle og aktørorienterte faktorer. Forskere slik som Aas (2009), Ashenden (2004), Bakketeig (1999), Grøvdal (2012), Hennem (1999), Hoyle (1998), Morgan og Zedner (1992), Skjørten (2002), Smart (1989) og Waddington (1999) har forsøkt å få grep om en forståelse av hva som forårsaker den tilsynelatende diskrepansen mellom familievold som åpenbart lovbrudd, og de strafferettslige reaksjonene som ikke synes å etterfølge dem. Disse forskerne skiller seg fra hverandre i perspektiver, forskningsspørsmål og metoder, men felles for dem alle er at de har beskrevet sentrale tendenser i politi- og påtalemyndighetens rettslige inngripen i familievolds- og overgrepssaker.

Det politiforskningen beskriver som gjennomgående holdninger, handlingsmønstre, implisitte regler og verdier i politiet blir påstått å ha en solid forankring i deres universelle kultur.⁹ I denne oppgaven vil jeg også legge litteratur om denne politikulturen til grunn i min tilnærming til politiets håndtering av familievoldsrammede barn. Politikultur som begrep er et verdifullt perspektiv å ta bruk i tilnærmingen til politiets arbeid med familievold, da det innebærer bestemte faktorer som påvirker politifolk i deres yrkesutøvelse. For å gi en forenklet beskrivelse kan en si det slik at politikulturen er en sammensatt «enighet» samtlige politifolk støtter seg til i sin yrkesutøvelse. Den innebærer det en best kan beskrive som en kollektiv bevissthet om overskridende og samlende regler for politihandling - som gjelder alle og enhver. Kulturen utgjør med andre ord aksepterte, men implisitte koder som former og legger føringer på den enkelte politimann- og kvinnes overbevisninger og handlinger i tjenesten. Denne kulturen som arbeidsverktøy har i så måte ofte ledet ut i kritikkverdig politiarbeid overfor familievoldstilfeller – eller også mangel på slikt politiarbeid.

Et tredje, og siste, perspektiv som legges sterkt til grunn for argumentasjonen i denne oppgaven er bygget på Liv Finstads analytiske begrep «Politiblikket» - som for øvrig også er tittelen på boken som omhandler nettopp dette karakteriserende trekket ved

⁹ Det er imidlertid viktig å notere seg bak øret at litteraturen (først og fremst) tar utgangspunkt i politifolk i ordenstjenesten og deres idealtypiske perspektiver.

politirollen (2003). Politiblikket er ment å fortelle oss noe om hvordan politiet ser verden gjennom sine briller, og hvordan dette blikket setter preg på deres forståelser og handlinger (Finstad 2003: s. 25) Finstads forståelse av politiblikket er særlig forankret i ordenspolitiet og kan derfor ikke med nødvendighet sidestilles med politiblikket til de intervjuede politifolkene i denne oppgaven. Jeg vil likevel legge hennes begrep til grunn for å belyse hvordan erfaringer med tidligere familievoldssaker har lagt føringer på hvordan politifolkene forstår, fortolker og handler i sine møter med familievoldsrammede barn.

Posisjonering

Min posisjon som studentforsker kan forstås ut ifra flere og overlappende perspektiver. Om den forstås ut ifra hvem denne oppgaven er skrevet for, og hvorfor, har min posisjon vært preget av at politiets ivaretagelse av barn utsatt for familievold har vært et særlig debattert og kritisert tema i offentligheten de senere årene. Derav oppstod også ønsket om en større innsikt i hva dette politiarbeidet består i, og hvorfor det utføres som det gjør. Man kan også forstå min posisjon som preget av fokuset på tradisjonelle temaer innenfor kriminologien, slik som kriminalitet og kontroll. En tredje innfallsvinkel utgjør en kombinasjon av de førstnevnte og den mer akademisk formulerte posisjoneringen. Jeg har utført forskning på politiet, og politiforskning i seg selv kan antakelig best forstås som en paraplybetegnelse.¹⁰ En anerkjent politiforskningsmetode jeg selv (dessverre) ikke har kunnet utføre er hva Høigård karakteriserer som «bakseteforskning» (2005). En faktisk mulighet jeg imidlertid *har* hatt – og som jeg også har omfavnet med iver, er å innta et perspektiv hvor handlingers mening fremheves som avhengig av konteksten de inngår i. Etter å ha jobbet med oppgaven over tid ble det åpenbart for meg at politifolk ikke handler uavhengig og upåvirket av strukturelle betingelser. De handler ikke i et vakuum, og derfor kan de heller ikke bestandig ta valg og beslutninger etter sitt eget forgodtbefinnende. Jeg ble derfor enig med meg selv i at den beste innsikten i politifolks virkelighetsbeskrivelser best ville kunne gis ved å anerkjenne sosiale strukturers påvirkning på deres handlingsmuligheter.

¹⁰ Presis som det eksisterer mange og ulike betegnelser på familievold, eksisterer det antakelig minst like mange hva gjelder politiforskningen, hva den er og hva den bør innebære.

Sidestilt med dette perspektivet har jeg også lagt til grunn at de intervjuede politifolkene er aktive i den forstand at de gjør mening ut av sine omgivelser (Hoyle 1998: s. 8).¹¹ Det har seg imidlertid slik at i forsøket på å forstå og fortolke, har jeg beveget meg innen flere og ulike felt og tradisjoner på en og samme tid. Med det akademiske språk kan en si det slik at jeg tar i bruk en eklektisk tilnærming hvor de teoretiske og metodiske retningene flyter noe over i hverandre (Grøvdal 2012: s. 85). Jeg velger derfor å si hva jeg gjør og fremheve mine fortolkninger, snarere enn å låse meg fast i en bestemt posisjonering. Likevel, i et forsøk på å nærme meg en definisjon av egen forskning vender jeg først blikket mot den norske politiforskeren Geir Aas og hans konsise definisjon. Her er politiforskningen «studier av politiets praksis og deres refleksjoner over egen yrkesutøvelse», hvorpå problemstillingene besvares ved bruk av sosiologiens begrepsapparat og teorier – slik som politikultur, politiets funksjon og politirollen som sådan (Aas 2009: s. 146).

Dernest ønsker jeg i noen grad å identifisere meg med Waddington som i artikkelen *Police Pursuits: A Case Study of «Critical Friendship»* posisjonerte seg selv som en «en kritisk venn» av politiet (Waddington 2010). Den kritiske vennen, hevdet Waddington, inntar en betydelig rolle både som varslers og nyttig, solidarisk venn. Han illustrerte den kritiske vennens stilling med en analyse av biljaktens rolle i det britiske politiet.¹² Waddington så dette som en kontrast til politiets høye terskel for å ta i bruk bevæpning, og med hvilken omhu det virkemiddelet blir iverksatt. I rollen som kritisk venn hadde Waddington mulighet til å løfte blikket fra biljaktens og andre virkemidlers nytteverdi, og heller fokusere på politihandlingens legitimitet (2010: s. 121). Den kritiske vennen har sådan både politiets tillit og en innsikt i deres virksomhet, samtidig som han beholder en fri og uavhengig posisjon. At en forsker inntar en posisjon lik Waddington kan derfor være konstruktivt for politiet. Ved å betrakte politiet med et kritisk blikk stiller man spørsmål vedrørende politihandlingers legitimitet, samtidig som man påpeker trekk ved politiets handlingsmønstre- og grunnlag som (kanskje) bør revurderes.

¹¹ Min tilnærming er således basert både på interaksjonisme og strukturalisme, da jeg nærmer meg en forståelse av rettssystemets behandling av familievoldsrammede barn via perspektivene til politifolk som jobber konkret med slike oppgaver.

¹² Til tross for risikoen forbundet med det, ble biljakten behandlet av politiet som et virkemiddel de hadde lav terskel for å ta i bruk og iverksette.

Slagside?

I sin doktorgradsavhandling *Politiinngrep i familiekonflikter* (2009) har Aas undersøkt hva som problematiserer politiets familievoldsarbeid. Aas sine empiriske tilnærminger i forskningsprosjektet var intervjuer med politibetjenter tilhørende ordenspatruljen i Oslo, og en studie av politiets vaktjournal (2009: s. 16). Via disse «empiriske bærebjelkene» gir Aas leseren en betydelig innsikt i politifolks erfaringer med det han har valgt å kalle *familiekonflikter*. At han har valgt å tilnærme seg familievolden via dette begrepet kommer av at politifolkene han intervjuet gav uttrykk for at det ofte var vanskelig å vurdere om situasjonene de ble tilkalt til kunne karakteriseres av faktisk familievold. På mange måter har jeg latt meg inspirere av Aas sine funn og fortolkninger, da hans forskningsbidrag er en viktig kilde til elementær kunnskap vedrørende politiets generelle arbeid med familievold.¹³ Aas kan likevel ikke være behjelpelig hva gjelder forskning på det politiarbeidet som retter seg mot barn utsatt for familievold.

I likhet med Aas har også andre og lignende empiriske studier først og fremst forsøkt å forklare politiets håndtering av familievoldsproblematikken i den forenklede konteksten «domestics» eller «husbråk». At familievold som fenomen omtales slik gjør det åpenbart at det her er snakk om et politi som ikke definerer familievold som et lovbrudd.

Begrepsbruken gjenspeiler samtidig problemstillingene disse politistudiene forsøker å belyse, da de fleste av dem (i all hovedsak) har ønsket å forklare politiets inngripen overfor menn som mishandler sine kvinnelige samlivspartnere. Barn har kun blitt nevnt som en tredjepart - om de har blitt nevnt overhode. Isdal mener derfor det er verdt å diskutere om ikke begreper slik som kvinnemishandling har bidratt til å usynliggjøre at også barn i høy grad er ofre for og influert av volden som fedre utøver mot mødre (Isdal 2002: s. 9).

Kanskje har forskning på politiets håndtering av familievold vært ansett som et så verdifullt forskningsfelt at en viktig tredjepart har blitt noe oversett oppi all iveren? Carolina Øverlien ved NKVTS har ganske nylig publisert en kunnskapsstatus relatert til forskning på barn opplever vold i hjemmet (2010).¹⁴ Hennes artikkel tar for seg en

¹³ Både titt og ofte analyserer Aas både kvalitative og kvantitative faktorer som i bestemte kontekster også er relevante for hva jeg har sett på. Underveis i oppgaven vil jeg derfor tidvis trekke veksler på hans funn i både tall og tale.

¹⁴ Forkortelsen står for Norsk kompetansesenter om vold og traumatisk stress.

detaljert gjennomgang av både internasjonal og nordisk forskning på dette området, og viser at denne forskningen har hatt en nærmest eksplosjonsartet vekst de senere 15 årene. Likevel ser det ikke ut til at noe av denne forskningen har tatt utgangspunkt i hvordan politiet møter og ivaretar barn som lever med vold i familien. En kan derfor undre seg over om en her har støtt på politiforskningens «slagside».¹⁵ For dette prosjektet blir konsekvensen den samme, uansett årsak; jeg har hatt lite annet empirisk materiale enn mitt eget å ta utgangspunkt i når det gjelder de problemstillinger jeg har undersøkt.

1.4 Ankring

Politi- og påtalemyndighetens møte med barn i familievoldssaker reiser særlig viktige spørsmål hva gjelder barns rett på beskyttelse fra vold og overgrep. For å videreføre metaforen i dette kapittelet har jeg gitt meg selv mandatet om å undersøke hva politifolk selv mener behøves for å «stabilisere» denne spesifikke politiskuta - om den da ikke allerede ligger støtt i vannet.

Problemstilling og forskningsspørsmål

Denne oppgaven forankrer sine forskningsspørsmål i kjennskap til det som *forventes* av politiet i deres møter med familievoldsrammede barn; politiet skal gjennomføre et målrettet, effektivt og kvalitetssikret politiarbeid fra start og til slutt. Ved siden av å se barn som befinner seg i familievoldens tåkeleggende skyggeland, skal politiet også gripe inn med sitt beskyttende skjold. Da dette idealet stadig fremheves som en prioritert oppgave for politiet er det naturlig at folk flest har tiltro til at disse barna får sitt rettsvern ivaretatt på lik linje med alle andre mennesker. Faren ved å ta dette for gitt er at ingen undersøker om politiet har de rette forutsetninger og betingelser for å kunne handle i overenstemmelse med det kriminalpolitiske idealet. Proporsjonalt med denne konstateringen reiser derfor oppgaven denne hovedproblemstillingen:

¹⁵ Jeg kan ta feil i denne påstanden, og det tar jeg på egen kappe.

Hvilke faktorer oppmuntret til og muliggjør, kontra betinger og begrenser et godt politiarbeid overfor familievoldsrammede barn?

I et forsøk på å besvare problemstillingen har jeg intervjuet politifolk som på bakgrunn av engasjement, vilje, dedikasjon og kunnskap er blitt håndplukket til å arbeide med familievold og seksuelle overgrep generelt, men også mer konkret med barn som utsettes for denne volden. *Dette politiarbeidet er sagt å skulle ha høy prioritet, men er det en selvfølge at prioriteringen følges opp i praksis?* Det har vært naturlig å studere om, og eventuelt hvordan, politiets nåtidige håndtering av vold mot barn skiller seg fra deres tidligere tilnærming til disse sakene. Et påfølgende forskningsspørsmål som forsøkes besvart er *hvordan, hvorfor og med hvilke midler politiet møter barn som er blitt utsatt for vold og eller overgrep av en nær omsorgsperson?* Sagt med andre ord stilles det spørsmål ved hvordan de intervjuedes politirolle kommer til uttrykk i arbeidet med disse sakene, og hva som danner de strukturelle og kulturelle rammene for dette politiarbeidet.

Mens oppgaven begynte å ta form viste det seg at flere faktorer synes å motarbeide den fremgangsmåten politifolkene selv ønsker å praktisere i sitt arbeid med familievoldsrammede barn. Parallelt tar oppgaven derfor for seg også dette siste forskningsspørsmålet: *i hvor stor grad blir barns rettsvern ivaretatt av politiet i familievoldssaker og hva kan eventuelt forklare ivaretagelsen eller forsømmelsen av denne?*

1.5 Navigering fra øst og til vest

Her gis det en oversikt over hvilke seil som fører denne oppgaven fremover fra en havn til den neste i betydningen hvilke faktorer som undersøkes hvor, og hvordan man kan navigere seg frem i denne oppgaven.

I kapittel 2 har jeg forsøkt å beskrive og forklare mitt valg av metode, tilgangen til feltet og intervjupersonene, relasjoner og analysen av datamaterialet. Jeg har samtidig forsøkt å redegjøre for hvordan jeg har håndtert etiske betenkeligheter som tidvis har gitt meg hodebry. I kapittel 3 har jeg gått nærmere inn på politiets tidligere håndtering av familievold, politikulturens betydning for deres handlingsgrunnlag, og en forklaring av

de rettslige verktøy politiet har for hånden i sine møter med familievoldsrammede barn. Jeg viser også til politifolkenes erfaring med en spesifikk familievoldssak og hva slags betydning den har for det politiarbeidet de gjør per i dag, i sammenligning med de instruksjer og lovverk de er pålagt å etterfølge. Kapittel 4 har et kvantitativt preg med sitt innblikk i det aktuelle politidistriktets konkrete sakstall og analyser, tiltak og strategier, arbeidsoppgaver og tverrfaglige samarbeid med andre offentlige etater.

Kapittel 5 konsentrerer seg om kjernen i politifolkenes daglige arbeid med voldsrammede barn. Her reises det en diskusjon vedrørende det noe grenseløse ved politifolkenes politirolle og oppgaver. Det gis en beskrivelse av hvordan de tar avhør av barn, utfører taktisk og teknisk etterforskning og vurderer bruk av tvangsmidler. I kapittel 6 gis det et innblikk i politifolkenes erfaringer både på godt og vondt. Her drøftes det hvordan personavhengige og interne faktorer slik som kulturelle og individuelle holdninger og verdier, bidrar til å vanskeliggjøre et godt politiarbeid overfor familievoldsrammede barn. I kapittel 7 berøres ytterlige faktorer som problematiserer politifolkenes arbeid, men her i form av strukturelle og organisatoriske faktorer som betinger og begrenser politifolkenes muligheter for å utføre et godt politiarbeid i møte med familievoldsrammede barn. Et essensielt tema er de utilsiktede konsekvenser av en kriminalpolitisk prioritering som legger press på politiet og deres effektivitet uten at tilsvarende ressurser nødvendigvis medfølger.

I det avsluttende kapittel 8 videreføres oppgavens gjennomgående diskusjoner, da jeg belyser det jeg har kalt «det oppklaringsfokuserte politiblikket». De faktorer som synes å problematisere politiarbeidet relatert til familievoldsrammede benyttes som byggesteiner når blikket vendes fremover til politifolkenes opplevelser av hva som kan muliggjøre et godt politiarbeid i dette henseendet. Her drøftes det hvilken innvirkning erfaringer har på politifolks daglige yrkesutøvelse, og hvordan dette bidrar til å påvirke deres holdninger, moral og yrkesutøvelse i henhold til familievoldsrammede barn.

Kapittel 2. Mot horisonten

De nye og tilpassede kvalitetskriteriene for den kvalitative forskningstradisjonen, *pålitelighet, bekreftbarhet og overførbarhet*, kan best forstås som en helhetlig vurdering av forskningspublikasjonens evne til å fremstå som troverdig. I overført betydning siktes det til om forskningens fremstilling og de tolkninger en har kommet fram til er sannsynlige med henhold til de data som ligger til grunn. Som alle andre forskere har jeg måttet håndtere velkjente krav til den kvalitative forskningens kvalitet, og metodiske og etiske problemstillinger. Herunder vil jeg derfor beskrive hvordan og på hvilket grunnlag jeg har gått frem for å besvare min problemstilling, og redegjøre for situasjonsbetingede forhold av betydning for forskningsprosjektets etiske hensyn og dets troverdighet.

2.1 En havn i sikte

Ordet metode stammer fra gresk (*methodos*) og betyr opprinnelig «det å følge en bestemt vei mot et mål» (Finstad 1997: s. 49). I dette delkapittelet skal jeg redegjøre for hvilke valg og utfordringer jeg har støtt på veien mot *min* havn. De neste sidene omhandler på hvilket grunnlag, hvor, hvordan og ved hjelp av hvem jeg samlet sammen det datamaterialet som til slutt skulle vise seg å resultere i en masteroppgave.

Valget av kurs

Mitt mål med dette prosjektet har vært å belyse hvordan politifolks sammensatte arbeidssituasjon påvirker deres yrkesutøvelse relatert til saker som involverer barn utsatt for familievold. Tett forbundet med denne drivkraften er valget av den metodiske stien jeg har fulgt. Da både problemstilling og valg av metode er nært knyttet til hverandre kan ikke en spesifikk problemstilling som min egen belyses av en hvilken som helst metode. I den grad dette forskningsfeltet heller ikke har blitt utforsket i nevneverdig grad tidligere erfarte jeg å bli stilt overfor store krav til mitt forskningsprosjekts åpenhet og fleksibilitet. Denne anerkjennelsen, kombinert med ønsket om større berikelse av informasjon enn hva statistikken har å by på, pekte mot at

det å velge den kvalitative innfallsvinkelen som forskningsverktøy ville være det mest fornuftige.

Kvalitativ metode er i større grad enn den kvantitative rettet mot menneskers intensjoner og opplevelser, samhandling og samspill. Man er i hovedsak ikke opptatt av å telle og finne statistiske sammenhenger, men av å forstå og fortolke menneskelig handling. Innenfor kriminologien er det derfor denne metoden som anses som mest fruktbar, da den gir en spesiell dybde i og forståelse av slike sosiale prosesser (Finstad 1997: s. 52). Jeg hadde derfor en oppfatning av at tilgangen til å oppnå en dypere innsikt i politifolks virkelighetsbeskrivelser best kunne gripes ved å bruke det metodiske redskapet som sies å egne seg best når man ønsker fylldige beskrivelser av personer og situasjoner (Halvorsen 2008: s. 128).¹⁶ Når metodevalget var tatt gjenstod beslutningen vedrørende hvilken *type* kvalitativt verktøy som kunne egne seg best for mitt prosjekt.¹⁷

I følge Grøvdal er potensialet i intervjuer den mulighet de gir til å forstå hvorfor mennesker handler som de gjør samtidig som man får et innblikk i hvordan de selv forstår sine handlinger og reaksjoner (2012). Mitt formål var i utgangspunktet å innhente beskrivelser av politifolks yrkesutøvelse relatert til familievold med den hensikt å kunne tolke de beskrevne fenomeners mening. Valget av metodisk verktøy falt til slutt derfor på halvstrukturerte intervjuer. Baktanken var at et slikt innblikk i politifolks «livsverden» ville gi en mulighet til å se deres spesielle og generelle erfaringer i en bestemt kontekst. Før jeg kunne sette i gang med denne delprosessen var jeg imidlertid avhengig av å ha noen politifolk å intervju.

¹⁶ Samtidig skal det vel heller ikke legges skjul på at kriminologien som fag har en tradisjon for å ta i bruk kvalitative metoder slik som intervjuer og deltakende observasjon, og at vi som kriminologistudenter dermed får denne metoden nærmest «inn med morsmelken».

¹⁷ Bruk av spørreskjema var utelukket allerede fra starten, da jeg hadde bestemt meg for en metode som gir en dypere innsikt i politifolkenes oppfatninger, erfaringer og refleksjoner enn hva standardiserte og lukkede spørsmål kunne gi meg svar på. Av to grunner slo jeg også fort fra meg tanken på å gjøre et feltarbeid ved å følge ordenstjenesten på patrulje. For det første var det virkelighetsbeskrivelser fra dem som arbeider med etterforskning og påtaleavgjørelser jeg ønsket å få tak i, og jeg antok at disse bedrev mesteparten av sin tid på et kontor fremfor ute i felten. Jeg antok også at jeg heller ikke ville få tillatelse til å følge dem under taktisk etterforskning og avhør, og denne begrunnelsen henger sammen med den neste: rådet for taushetsplikt og forskning av slo i 2005 deltakende observasjon med politipatruljer som forskningsmetode (se Aas2009).

«Portvakten» – en ledsager i valget av mannskap

Hvordan skal en opprette kontakt med politifolk om man ikke fra før av har noen bekjente i systemet? Iveren og lysten var i høyeste grad til stede, men jeg hadde ingen anelse om hvor jeg skulle henvende meg eller hvordan man er ment å gå fram for å få tilgang til et politidistrikt. Jeg fant det derfor tryggest å søke råd hos min veileder, Liv Finstad, som rettledet meg hen mot Sørvik politidistrikt.¹⁸ Etter å ha mottatt både politidistriktets og NSD's velsignelse til å utføre studien ble jeg siden tatt imot i politidistriktet med åpne armer.¹⁹ Etter en imøtekomende lunsj med den sentrale ledelsen i Sørvikpolitiet i februar 2011, hvor både en av mine medstudenter og jeg fikk presentere prosjektene våre, vokste min akademiske selvtillit i takt med min henrykkelse over å ha fått innpass i politidistriktet.²⁰

Få dager etter møtet med ledelsen i Sørvikpolitiet traff jeg distriktets familievoldskoordinator. Fra da av og videre ut i prosjektet fungerte Silje som min «portvakt» til feltet i egenskap av å ha en form for lederrolle overfor dem som skulle vise seg å bli mine intervjupersoner.²¹ Da jeg på lang sikt ønsket å fortelle en generalisert historie om politiets ivaretagelse av barn i familievoldssaker var jeg opptatt av at politifolkene skulle ha bredde hva gjaldt både alder, kjønn og stillingsbetegnelse. Jeg tok derfor strategisk utvelgelse i bruk i det jeg ønsket å intervju politifolk jeg antok hadde en spesiell innsikt i, og mye kunnskap om dette emnet (Alver og Øyen 1997, Finstad 1997). En kan derfor påstå at min utvelgelse av intervjupersoner bar preg av «snøballmetoden». ²² Da jeg i utgangspunktet var rimelig blank i forhold til hva som

¹⁸ Sørvik Pd er et politidistrikt som konsekvent har fokusert særlig mye på å forbedre politiets innsats overfor og kompetanse vedrørende familievold.

¹⁹ Godkjennelsen fra NSD er lagt ved som vedlegg nr. 2.

²⁰ Denne følelsen forsvant derimot like fort som den kom, da jeg fikk tid til å fordøye mitt inntrykk av at politimesteren hadde visse forventninger til mitt prosjekt. I ydmykhetens navn ble jeg svært smigret, men desto mer kjente jeg også på en anelse av prestasjonsangst forårsaket av de forventninger jeg ble stilt ovenfor. Da ordtaket sier at man er sin egen største kritiker verst, tar jeg derfor også på meg all skyld i hvor dette presset om å prestere kom fra. For ordens skyld kan det også nevnes at forventninger og press ikke akkurat blir mindre med tiden. Heller er det slik at dets styrke vokser proporsjonalt med masterprosjektets sideantall (eller manglende evne til å begrense sådanne).

²¹ Silje er politiutdannet og hennes arbeid som familievoldskoordinator har gitt henne mye kunnskap både om politivirksomhet og familievold. Dette gav seg også til kjenne ved at hun snakket i et raskere tempo enn jeg klarte å følge, samtidig som hun pratet i form av det jeg nå anser som typisk politisjargong. Med andre ord var det nok mye informasjon og opplysninger som gikk meg hus forbi den ettermiddagen.

²² Denne metoden tar utgangspunkt i at man er opptatt av kvaliteten på informasjonen, og derfor vil intervju de personene i et sosialt system som har den beste kunnskapen eller den beste evnen til å uttrykke seg. Her rekrutteres informanter ved at forskeren forhører seg om personer som vet mye om det temaet som undersøkes, og som forskeren bør komme i kontakt med. Disse personene kan igjen vise til

beveget seg der ute, og hvem som visste noe om hva, fant jeg det fornuftig å vise min lit til at de syv politifolkene Silje foreslo også var dem som både kunne og ønsket å gi meg en innsikt i dette særegne politiarbeidet. Silje ble således min hjelpende hånd i tilgangen til både informasjon og observasjoner, men ikke minst åpnet hun døren for min kontakt med de politifolkene jeg har intervjuet.²³

En sjøvei preget av mellommenneskelig samspill

Etter litt etterlengtet drahjelp, og mail- og telefonkorrespondanse tilsvarende en ukes fulltidsarbeid, var avtaleboken min for våren 2011 nær fullbooket. Da jeg i ettertid satte på meg mine «forskerbriller» forut for mine mange turer frem og tilbake til intervjuer i Sørvik politidistrikt, satte jeg foten innenfor ett lensmannskontor og tre politistasjoner varierende i både størrelse og bemanning. Der intervjuet jeg til sammen tre etterforskere, to dommeravhørere, to politijurister og familievoldskoordinatoren – alle med viktige roller og særegne oppgaver hva angår politiets ivaretagelse av barn i familievoldssaker i Sørvikpolitiet. Jeg fikk også være til stede under et tverrfaglig oppstartsmøte på en av politistasjonene i forbindelse med et nytt prosjekt relatert til familievold samt overvære et foredrag holdt av familievoldskoordinatoren under et styremøte på Nasjonalt kunnskapssenter mot vold og traumatisk stress.

Under de halvstrukturerte intervjuene tok jeg utgangspunkt i en intervjuguide hvor jeg på forhånd hadde skissert opp temaer jeg ønsket at politifolkene skulle fortelle om.²⁴ Håpet var at en slik fremgangsmåte ville åpne for fleksibilitet og variasjon i rekkefølgen på temaer og spørsmål under intervjuene, da det var viktig at politifolkene skulle kunne snakke fritt om emner jeg i forkant ikke hadde tenkt på. Som Grøvdal poengterer er ikke kunnskap noe man bare kan grave frem gjennom på forhånd bestemte spørsmål (2012).²⁵ For å kunne konsentrere meg om samtalens innhold fremfor hva jeg evnet å rable ned på notatblokk og ikke, tok jeg i bruk båndopptaker under intervjuene – noe

andre informanter som det kan være aktuelt å ha med i undersøkelsen (se blant andre Halvorsen, 2008 og Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2010).

²³ Det lå hele tiden i kortene at jeg skulle intervju også henne, men siden ledere kan ha sterke interesser av å formidle et visst inntrykk av sitt miljø og nedtone andre og mer lederkritiske versjoner, var planen at jeg også skulle intervju personer som befant seg litt lengre ned i politihierarkiet (se blant andre Fangen 2004).

²⁴ Intervjuguiden ligger vedlagt som vedlegg nr. 3.

²⁵ Likevel hadde jeg formulert spørsmål jeg tenkte kunne være nyttige å ha, dersom samtalen skulle vise seg å gå i stå.

politifolkene selvfølgelig ble forespurt om. En båndopptaker på bordet kan fort virke hemmende hvis samtalen har et fortrolig innhold, da man risikerer at intervjupersonen vegrer seg for å snakke åpent og fritt og derfor kun forteller den «formelle versjonen» (Aas 2009). Dette kan uten tvil også være i overenstemmelse med hvordan intervjuene i mitt prosjekt formaliserte seg, men dette vil jeg ikke kunne vite for sikkert. En fordel med bruk av båndopptaker er imidlertid at forskningens troverdighet blir styrket, fordi lydbåndopptak gir grunnlag for å utvikle data som i utgangspunktet er mer uavhengig av forskerens oppfatninger enn notater hvor forskeren rekonstruerer utsagn og hendelser (Thagaard 2003).

Et viktig aspekt ved materialet i en intervjustudie er at det blir til i et samspill mellom forskeren og den intervjuede (Kvale 1997, Thagaard 2003). Konsekvensen av at kvalitativ metode i prinsippet er basert på et slikt subjekt-subjekt-forhold innebærer at begge parter påvirker forskningsprosessen. Den kjemien jeg har hatt med de enkelte politifolkene har antakelig derfor lagt grunnlaget for at deler av mitt datamateriale har vært mer preget av rikdom i informasjon enn hva tilfellet er for andre.²⁶ Forklaringen på at enkelte av intervjuene «gav mer» enn andre trenger imidlertid ikke å skyldes våre relasjoner. Slik jeg ser det kan forklaringen like gjerne ha vært at noen av politifolkene benyttet seg av «mulighetene» intervjuet gav til å sette ord på frustrasjoner - som senere ville bli offentliggjort. I andre enden av gata kan erkjennelsen av denne oppgavens senere publisering også ha blitt oppfattet som det totalt motsatte: en begrensende «munnskurv». Jeg må nok likevel ta mye av ansvaret når det gjelder de intervjuene hvor jeg fant meg mer fattig enn rik på informasjon. Jeg var ikke bestandig like flink til å be de enkelte politifolkene om å utdype eller forklare ting jeg ikke helt forstod, og til tider var det vanskelig å skulle se motsigelser eller koble utsagn opp mot hverandre der og da. Ofte følte jeg det også litt ubehagelig å skulle «be om enda mer» enn hva jeg allerede hadde gjort med tanke på politifolkenes dyrebare tid. Ved de to siste intervjuene følte jeg likevel at jeg hadde nådd det som karakteriseres som et metningspunkt, da datainnsamlingen tilførte lite eller ingenting nytt (Halvorsen 2008: s. 165, Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2010: s. 104). Mønstrene i intervjuene begynte å bli gjentakende

²⁶ Noen av politibetjentene kan også ha svart slik de trodde at jeg ønsket de skulle svare – enten av ren høflighet eller fordi de ønsket å gjøre et godt inntrykk (Aas 2009, Grøvdal 2000, Halvorsen 2008 og Thagaard 2003). Heller ikke er det uvanlig at noen deltakere underdriver visse sider ved sitt miljø og overdriver atter andre fordi de ønsker et bestemt offentlig bilde av det miljøet de tilhører (Finstad 2003).

og det samme gjaldt beskrivelsene jeg fikk. Jeg anså det derfor slik at utbyttet ved å intervju flere politifolk ville være marginalt og satte derfor tilsvarende strek ved det åttende intervjuet.

Den kreative kursen

I den kvalitative forskningstradisjonen er det normalt en ganske tett forbindelse mellom innsamling av empiri og analyse av datamaterialet, der de to prosessene ofte griper inn i hverandre (Alver og Øyen 1997, Halvorsen 2008, Thagaard 2003). Det er derfor ikke bestandig enkelt for en forsker å forklare hvordan analysen av datamaterialet og innholdet i forskningsprosessen har utviklet seg fra start til slutt, selv om man klarer å identifisere og skille mellom de enkelte komponentene. Jeg har analysert underveis mens jeg har transkribert, fortolket empiri og teori, og mens jeg har jobbet med å skrive de forskjellige kapitlene. Analysen har foregått nærmest døgnet rundt fra det første intervjuet jeg foretok og til oppgaven nå er ferdig skrevet – det har hendt at jeg har drømt i fargekoder. Den kreativitet som hele tiden preger selve forskningsarbeidet medfører at den teoretiske forståelsen kontinuerlig forandres, utvikles og justeres. Å analysere sitt datamateriale blir dermed et evigvarende prosjekt som aldri synes å ta slutt, da man stadig finner nye og interessante funn som videre påkaller ytterligere analyse.

I et forsøk på å håndtere denne balansegangen fulgte jeg Halvorsens råd om først å lese gjennom de transkriberte intervjuene i et forsøkt på å danne en helhetlig forståelse av politifolkenes erfaringer og opplevelser (2008: s. 211). Jeg foretok deretter en kategorisering etter tema av de hovedtrekkene jeg mente å ha funnet før jeg gikk løs på oppgaven med å lage fargekodede dokumenter med samlende utsagn for bestemte tema. Deretter plukket jeg ut opplysninger og sitater som etter min oppfatning best illustrerer de allmenne inntrykkene.²⁷

²⁷ Slike temaer er blant annet relatert til politifolkenes oppfatning av Sørvik Pd's samarbeid med andre etater, deres proaktive og reaktive metoder, deres egen politirolle og skjønnsutøvelse, kollektive holdninger, verdier og erfaringer, samt prioriterte oppgaver og innbyrdes utviklingspotensial hva gjelder deres ivaretagelse av barn i familievoldssaker. Jeg har samtidig, mer eller mindre tidvis, foretatt en form for dokumentanalyse i det jeg har undersøkt både stortingsmeldinger, rundskriv, utredninger og veiledere i «jakten» på opplysninger om politiets mandat relatert til familievoldsrammede barn.

Den medvirkningen jeg har hatt i analysearbeidet illustreres ved at noen elementer har blitt fremhevet eller utdypet, mens andre har blitt tatt for gitt og dermed forblitt noe i det skjulte. Fordi jeg har brukt meg selv som et instrument i forskningsprosessen kan denne selekteringen ha medført tap av viktige nyanser i datamaterialet – elementer andre forskere kanskje ville ha lagt vekt på og løftet frem. Måter å vurdere ens egne tolkninger på kan sies å være nyansert på samme måte som hver og en av oss vurderer verden rundt oss. Hva slags briller vi ser gjennom bidrar til å forme hva vi leter etter, hvordan vi går frem for å finne svar, hva slags funn vi kommer over på vår vei, og til slutt; hva vi mener å sitte igjen med som resultat. Ethvert forskningsprosjekt er forskjellig fra andre både i fremgangsmåte og utvikling. I kvalitative studier er det ofte samtaler og deltagende observasjon som styrer datainnsamlingen, og en slik fremgangsmåte vil medføre at forskerens funn i noen grad vil være verdiladede og kontekstavhengige. Derfor er det også naturlig at mine uavhengig utviklede data og analyser vil være forskjellig fra hva eventuelle andre forskere ville ha funnet om de skulle forsøke å etterprøve min studie.

Gjenkjennelige fortolkninger av menneskets virkelighetsbeskrivelser?

Gjennom forskningsprosessen har jeg skapt det som best kan beskrives som et noe forenklet og typisk bilde av politifolkenes virkelighetsforståelse. Mine beskrivelser er likevel mer enn kun en formalisering i det jeg gjennom analyse- og tolkningsarbeidet på sett og vis har plukket dem fra hverandre, delt dem opp og satt dem og deres selvforståelse inn i en større (og teoretisk) sammenheng - som de selv kanskje ikke vil være helt fortrolige med. I så måte har jeg abstrahert enkeltpersonene slik at referanser til deres utsagn kan bevirke til å belyse noen mer allmenne hovedtrekk i deres opplevelser av sine arbeidsoppgaver i møte med voldsutsatte barn, fremfor særegne og personavhengige oppfatninger. En slik forenkling utfordret min evne til å fortolke datamaterialet på en slik måte at politifolkene vil oppleve det som at de har nådd frem med sine virkelighetsoppfatninger. Selv om jeg etter beste evne har forsøkt å få til dette har jeg ingen garantier for at de vil godta min fortolkning av deres

virkelighetsbeskrivelse, da forskeren - preget av sin faglige bakgrunn, ser informantenes situasjon utenfra (Thagaard 2003: s. 107).²⁸

Nå har det seg likevel slik at god forskning karakteriseres av å gi ny kunnskap og innsikt, eller av å gjøre rede for sammenhenger man ikke tidligere har forstått eller sett (Finstad 1997: s. 58). Av den grunn behøver det nødvendigvis ikke være fullt samsvar mellom politifolkenes beskrivelser og mine fortolkninger av disse. Som Kvale refererer til er det en dypere forståelse som er målet med kvalitative forskningsprosjekter, og ikke bredde og representativitet (1997: s. 27). Spørsmålet om hvorvidt forskningspublikasjonen har en *overføringsverdi* er dermed knyttet til ønsket om at forskningen skal kunne bidra med noe utenfor seg selv. Det vil si om det kan trekkes slutninger ut over det som for politifolkene er umiddelbart og gjenkjennelig for slik å lokalisere momenter som også kan ha gyldighet i relasjon til andre (og lignende) miljøer i tillegg til deres eget. Da jeg ikke har fulgt og observert dem på jobb kan jeg imidlertid ikke fremme påstander om at deres verdier, oppfatninger og holdninger også kommer til uttrykk i deres praksis.²⁹

2.2 På dypt vann?

Hvorvidt konteksten for datainnsamlingen og min relasjon til politifolkene kan ha influert på forskningsresultatet er av betydning relatert til prosjektets *troverdighet*. Ved å tre inn som studentforsker i Sørvikpolitiet har jeg i den forbindelse støtt på noen uforutsette utfordringer som har beriket min forskningserfaring. Siden et elementært kriterium for et forskningsprosjekts kvalitet hviler på det ansvaret forskeren selv har for å vurdere alternative tolkninger, og redegjøre for feilkilder som eventuelt kan prege prosjektet, ser jeg det som fornuftig å gå disse momentene litt grundigere etter i sømmene.

²⁸ Jeg har knyttet det som fortolkes til et teoretisk utgangspunkt for å kunne formidle en overskridende erkjennelse av politifolkenes virkelighetsforståelse – først og fremst for den generelle leser, men forhåpentlig også for politifolkene selv.

²⁹ Derfor vet jeg heller ikke om det de har fortalt gjenspeiler den faktiske virkeligheten i Sørvik PD.

De konstruerte omgivelser

Sørvik politidistrikt er et oppdiktet navn. Det samme gjelder også for mine intervjupersoner, da de har fått nye personnavn og omtales under fellesbetegnelsen "politifolk" når de refereres til som gruppe. Det rettslige personvernet og det etiske kravet om å verne den enkeltes integritet er forsøkt ivaretatt ved denne anonymiseringen (Alver og Øyen 1997, Fangen 2004). Men hvor langt skal man som studentforsker strekke seg for å verne om identiteten til informanter som tross alt representerer en organisasjon som bør være åpen vedrørende sitt mandat, virke og mål? Selv om forskeren skal beskytte sine informanters identitet er det grunn til å sette spørsmålstegn ved i hvor stor grad man skal beskytte informanter med en maktpåliggende rolle i relasjon til omgivelsene. Som representanter for politi- og påtalemyndigheten bør de intervjuede politifolkene nødvendigvis ikke beskyttes og vernes i samme grad som mennesker som befinner seg i en sårbar livssituasjon.

Grunnet generell kommunikasjonssvikt og misforståelser har det ved to anledninger oppstått situasjoner som har bidratt til å svekke politifolkenes interne konfidensialitet. I forkant av intervjuene ble deres identitet avdekket da familievoldskoordinatoren og en kommunikasjonsrådgiver (på mine vegne) videresendte politifolkene informasjon vedrørende prosjektet. I disse mailene, og uten min viten og vilje, ble navnene deres stående fullt lesbart for samtlige som mottok mailene.³⁰ Da jeg parallelt har utført et kvalitativt prosjekt basert på et lite utvalg, i et gjennomsliktig miljø, om et spesielt tema og med detaljerte beskrivelser av disse, er sjansen relativt stor for at de enkelte vil kunne gjenkjenne hverandre.³¹ Flere av politifolkene påpekte imidlertid at de antakelig vil kjenne hverandre igjen uavhengig av om deres interne konfidensialitet er svekket eller ikke. Dette er bakgrunnen for at jeg valgte å begrense anonymiseringen til kun å forandre personnavn, stedsnavn og organisasjonsnavn som kan bidra til at politifolkene og politidistriktet kan identifiseres.³² Visse direkte identifiserende opplysninger slik

³⁰ I etterpåklokskapens navn ser jeg derfor at jeg burde tatt ansvar for selv å sende ut denne type informasjon.

³¹ Jeg har derfor måttet vurdere hvilke skadelige konsekvenser publisering av visse opplysninger eventuelt ville kunne ha for politifolkene og den gruppen de tilhører. Skade er riktignok et spørsmål om definisjon, og i dette tilfellet sikter jeg til den eventuelle subjektivt opplevde skade forbundet med deres omdømme, organisasjon, miljø eller kolleger (Kvale 1997).

³² Jeg har likevel valgt å beskrive politibetjentene i egenskap av deres stillingsbetegnelser. En av studiens deltakere gikk så langt som å gi meg friheten til å bruke hennes fulle navn. I full forundring over dette, fløy

som bestemte sakstall, strategier og metoder har jeg derimot valgt å tilbakeholde, da disse nærmest er umulige å generalisere. Derfor vil jeg i liten grad referere fra den av mine observasjoner som foregikk under et tverretatlig møte på en av politistasjonene i Sørvik Pd.

En «veiledning» til ettertanke

Silje har gjennomgående formidlet meg sitt engasjement for politiets ivaretagelse av barn i familievoldssaker. Ved et par anledninger opplevde jeg at Silje gav meg råd om hva jeg burde fokusere på i prosjektet, og hvilke temaer jeg burde ta fatt i. Slik «veiledning» er det også flere forskere før meg som har opplevd i lignende situasjoner – en veiledning som antakelig er velmenende, da personer i ledende posisjoner har et godt overblikk over hva som rører seg i feltet. Slik veiledning kan likevel oppleves som noe ubehagelig og forsøksvis «styrende», og særlig da man som forsker kan frykte å miste tillit i det miljøet eller den organisasjonen man skal forske på om man velger å ta avstand fra et slikt initiativ.

Etter å ha gått noen runder med meg selv fant jeg ut at jeg måtte være tro mot min egen problemstilling, min akademiske tilhørighet og den analytiske distansen man helst skal opprettholde. Med Høigårds ord ønsket jeg ikke å innta rollen som oppdragsforsker for politiet i Sørvik i egenskap av å evaluere deler ved deres praksis overfor familievold (2005). Det var ikke mitt formål i utgangspunktet å forske *for* politiet i Sørvik – jeg ville tvert imot forske *på* dem. Jeg svelget derfor ubehaget og tvilen og takket nei til forslaget etter å ha forklart for Silje hvorfor dette ikke lot seg gjøre.³³

Frivillig mannskap?

Alle mennesker har en grunnleggende råderett over sitt eget liv, og det er dette prinsippet som ligger til grunn for hvorfor all forskning skal baseres på informert og frivillig samtykke fra dem det forskes på. Da politifolkene samtykket i deltagelse i forskningsprosjektet bekreftet de at de deltok helt og holdent av frivillig, at de var kjent

tankene mine til Alver og Øyens småhumoristiske henvisning til at visse deltakere kanskje ønsker å stå fram med fullt navn og bilde i forskningsrapporten fordi de er så glade for at noen endelig vil høre på dem og hva de har å si (1997: s. 108).

³³ Det er vanskelig å si sikkert om mitt valg har medført noen konsekvenser for mitt prosjekt i form av hva slags informasjon jeg har fått, og det vil jeg nok aldri få svar på.

med prosjektets mål og konsekvenser, og sin rett til å trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt (Kvale 1997). Av de større etiske betenkelighetene jeg har gjort meg i denne forbindelse, er det politifolkenes grad av frivillighet som først og fremst har opptatt min oppmerksomhet. For hvor «frivillig» er egentlig «frivillig» i politiet? Kan man egentlig være sikker på at politifolkene har gitt sitt samtykke til å delta av egen vilje, da muligheten for å takke nei kanskje ikke var et reelt alternativ for dem?

Jeg ble først bevisst denne problemstillingen under et intervju med en av politijuristene. Hun gjorde det klart at hennes samtykke var en direkte konsekvens av at politimesteren hadde bedt henne om å delta i mitt prosjekt.³⁴ Et forkortet utdrag fra politiets intranett i forbindelse med oppstarten av og rekrutteringen til mitt og min medstudents forskningsprosjekter, kan bidra til å illustrere ledelsens noe toneangivende føringer:

”Politidistriktet ønsker de to lykke til med sine oppgaver og ber ansatte som får henvendelser fra disse to studentene om å sette av tid til dialog med studentene”.

Samtlige av politifolkene jeg har intervjuet var etter notatet å dømme mer eller mindre blitt oppfordret til å stille seg tilgjengelige for mitt forskningsprosjekt i etterkant av politimesterens klarsignal. På tross av dette ønsket politifolkene meg og mine forskningsspørsmål høyst velkommen.³⁵ Slik Finstad viser til i boken *Politiblikket*, kan en slik imøtekommenhet imidlertid være forbundet med at politifolk som oftest gjør som de blir bedt om i et tilfelle hvor forespørselen om å ta imot en forsker kommer fra ledelsen (2003: s. 352).

Hvordan komme seg nærmere leia?

En gjensidig og nyttig tilretteleggelse av studiets betingelser og eventuelle konsekvenser for de som deltar har stor betydning for et forskningsprosjekts fremgang og resultater, men er ikke alltid like problemfri som man i utgangspunktet skulle tro. Siden forskningsprosessen ble formet i takt med den løpende analyseringen av datamaterialet

³⁴ Hun la til at hun antakelig ville ha stilt opp for intervju uavhengig av dette, men det ble antydning at hun hadde følt seg noe presset. Etter min oppfatning var det trolig ikke det beste utgangspunktet for et intervju med god kjemi og flyt.

³⁵ En av etterforskerne som opprinnelig ble spurt om å delta, takket nei til dette. Ikke vet jeg sikkert hvorfor han avsto og heller ikke skal jeg spekulere i det, men det at han valgte å trosse ledelsens oppfordring sier meg at å avstå fra min henvendelse ikke var et helt uaktuelt valg også til de andre politifolkene tilgjengelighet.

har den i stor grad vært preget av fleksibilitet. Hva samtykket på lang sikt ville innebære for politifolkene, og hva resultatet av prosjektet skulle vise seg å bli ble først mulig å overskue når «målstreken» nærmet seg.

Nettopp fordi det kvalitative intervjuet karakteriseres av fortrolighet og konfidensialitet har det også den egenskap å kunne «åpne opp for at sensitive informasjoner blir møtets eiendom» (Finstad 1997: s. 60). Jeg har derfor reflektert rundt hvorvidt dette kan ha bidratt til at noen av politifolkene delte av erfaringer eller opplevelser de ellers ikke ville ha delt. Da jeg midtveis i forskningsprosessen opplevde det vanskelig å verne så godt om deres identitet som jeg på forhånd hadde gitt dem mitt løfte om, ville jeg derfor gi dem en eksplisitt mulighet til å «sensurere» seg selv - eller eventuelt trekke seg ut av prosjektet. Senhøsten 2011 sendte jeg derfor hver og en av dem et skriv hvor jeg forklarte situasjonen vedrørende deres noe svekkede anonymitet. Fem av dem opplyste meg da om at de ikke anså dette som et problem. Derfor ønsket de heller ikke å trekke seg fra prosjektet, men gav meg i stedet sin godkjennelse til å publisere informasjon som potensielt kunne bidra til at de ville bli gjenkjent i publikasjonen.³⁶ Tre av politifolkene forble derimot tause, men da de heller ikke har protestert har jeg i samråd med veileder vurdert denne tausheten som et stilltiende samtykke.

2.3 Refleksjoner

Mitt møte med politifolkene i Sørvik Pd har gitt meg mye kunnskap. Store mengder teori og empiri har blitt analysert, vurdert og fortolket i en fleksibel og til dels mangslungen prosess. I forskningsprosessen har jeg hatt direkte med mennesker å gjøre, og forskningsprosessens utvikling har vært noe uforutsigbar og ikke uten overraskelser. Slik har forskningsprosjektet delvis vært prisgitt de menneskene som skulle gi meg tilgang til feltet, og ikke minst de som har delt av sine erfaringer og kunnskaper. Mitt datamateriale kan derfor bære preg av hvorvidt politifolkene opplevde at jeg ivaretok deres anonymitet etter akseptable standarder, og om de deltok i forskningsprosjektet av eget ønske.

³⁶ Der gav jeg dem også nok en mulighet til å trekke seg ut av prosjektet som sådan, samtidig som at jeg åpnet for å unnlate å sitere dem på visse ting de eventuelt ikke ønsket at andre i Sørvik Pd skulle kunne forbinde dem med.

Kapittel 3. Brister (...)

De intervjuede politifolkene tegner et skarpt skille mellom «før» og «nå» relatert til politiets praksis overfor familievold. Forandringene er så markante at likhetstrekkene med tidligere praksis nærmest er ikke-eksisterende. For å gi en bakgrunnsforståelse i politifolkenes formidlede oppfatning av et skifte fra idealtypisk ikke-tilstedeværelse og til høyt prioritert politioppgave, går jeg i dette kapitlet nærmere inn på deres opplevelse av den tidligere bristende politipraksisen og de kulturelle faktorer som kan bidra til å forklare denne. Til slutt gis det et innblikk i, og en redegjørelse for sakstallene for påtaleavgjorte familievoldssaker i Sørvik Pd fra året 2009.

3.1. «Det var en privatsak» (...)

Samtlige av politifolkene bekrefter utallige studiers beskrivelse av politiets tidligere praksis overfor familievold. Som en indirekte konsekvens av at instruks og lovverk var noe tvetydig relatert til hvordan politiet var forventet å forholde seg til familievold, var det typisk at politiet ikke grep inn med tvangsmidler i disse sakene. Politifolkene på sin side, hevder at denne mindre gode politipraksisen overfor familievold ligger nærere i tid enn vi ønsker å tro. Jeg skal nå gå nærmere inn på en tydeligere beskrivelse av hva de referer til, og forsøke å forklare bakgrunnen for politiets manglende inngripen i familievoldssaker.

Motstand

Det var takket være kvinneverettighetsaktivister og krisesenterbevegelsen at vi her til lands fikk en debatt vedrørende familievoldsproblematikken på begynnelsen av 1980-tallet (Grøvdal 2012). Det ble hevdet at familievold ikke ble håndhevet på lik linje med vold mellom fremmede personer. Som nyutdannet politijurist på begynnelsen av 2000-tallet erfarte imidlertid Even at familievold enda ikke var et etablert begrep i politiets vokabular: «Du vet, før så var jo dette husbråk som man ikke gjorde så mye mer med». Synonymt med at familievold ble ansett som et «privat anliggende» var ikke dette saker

politiet involverte seg nevneverdig i, kan Bjarne fortelle: «Det er ikke mange år siden, når vi rykket ut på den type meldinger, at politiet kom som brannslukkere». Familievold ble med andre ord definert og håndtert som en triviell sak som ikke påkrevde politiets oppmerksomhet.

De intervjuede politifolkene mener man må ta forbehold om at denne politipraksisen først og fremst kan forklares med politiets naivitet, og fravær av kompetanse på feltet fremfor mangel på empati. Familievoldskoordinatoren Siljes utdypende refleksjoner vedrørende denne felles oppfatningen har et særlig viktig poeng, da hun viser til hvordan disse holdningene også gav utslag i en kollektiv *motstand* mot alle forsøk på å forbedre deres praksis overfor familievold. I tråd med Even og Bjarnes beskrivelser erfarte både hun og dommeravhøreren Nina å bli møtt med et kritisk blikk da de trådte inn i sine stillinger på begynnelsen av 2000-tallet. Siden politifolk flest fremdeles anså familievold som et privat anliggende i politipraktisk forstand - og siden vold mot barn fremdeles ikke var et prioriteringsområde, ble Silje og Ninas kompetanse langt fra ønsket velkommen:

Jeg hadde en mye mer tverretattlig tilnærming til stillingen, for jeg mener det er der løsningen ligger. Så det var et ekstremt vanskelig utgangspunkt, jeg skal ikke legge skjul på det. Jeg ble møtt med veldig, veldig sterk motstand. Og veldig personlig motstand. Og sterke holdninger på at dette ikke var noe viktig (Silje).

Siljes utsagn gjør det tydelig at disse politikvinnerenes første møte med sin nye arbeidsplass var av det skuffende slaget. I bunn og grunn var de ikke ønsket med sin kunnskap om, og motivasjon for å hjelpe barn som ble utsatt for vold i eget hjem. I ytterste konsekvens ble det vanskelig for dem å gjøre jobben sin slik de selv ønsket, så lenge motstanden mot dem var av en så vidt massiv karakter. Siljes påfølgende refleksjoner peker hen mot at forklaringen på denne motstanden var å finne i en *ukultur*:

Du må vite at når jeg begynte (på begynnelsen av 2000-tallet), hadde vi for det første seks måneder tidligere blitt omorganisert fra fire til ett politidistrikt. Med fire sterke og ulike kulturer på hvordan vi gjør det her hos oss. Og kulturen hos politiet som sådan frem til da,

det var å gjøre ingenting. Det var OPS.³⁷ Enda vi da siden 1998 hadde hatt muligheten til ubetinget offentlig påtale, uten å benytte oss av den. Og da å stå der og være nyansatt (...).

Hoyle er bare en av mange som argumenterer for at Silje har rett i sine antagelser: forklaringen på denne politipraksisen er å finne i deres politikultur (1998: s. 68). Også Even og de andre politifolkene sier seg enige i dette. Før jeg går inn på en nærmere drøfting av politikulturens betydning vil forhåpentlig et innblikk i politidistriktets fremste «vekkersak» tydeliggjøre utgangspunktet for den enkelte leser.³⁸

«Vekkersaken»

For bare få år tilbake fikk Sørvikpolitiet en svært bitter erfaring. En kan faktisk gå så langt som til å si at den på mange måter både forandret og styrket deres identitet som politidistrikt. De fleste av de intervjuede politifolkene jobbet i Sørvikpolitiet da distriktet fikk denne svært alvorlige saken i fanget.

Varsellampene om at «Julie» ble utsatt for omsorgssvikt, og kanskje også vold, hadde blinket i lang tid. Mange rundt henne var bekymret, men da «alle» trodde at andre hadde tatt grep kom ikke disse bekymringene til politiets kjennskap. Da de først gjorde det var det for sent. Den gjentagende volden Julie ble utsatt for av sin far eskalerte, og ble en dag så brutal at hun ble påført varige hjerneskader. Politiet etterforsket saken basert på indisier om at skadene skyldtes en alvorlig fallulykke i hjemmet. De mistenkte aldri Julies foreldre for selv å ha påført henne de omfattende hodeskadene. Derfor var de heller ikke påpasselige nok med å innhente eventuelle bevis ved å undersøke og sikre åstedet. Beslutninger ble tatt på grunnlag av sparsommelige opplysninger, og det hele endte med at politiet så seg nødt til å henlegge saken etter bevisets stilling. Det har de i ettertid fått massiv kritikk for. Saken ble derfor gjenopptatt og etterforsket på nytt. Politiet tok ut siktelse mot Julies far, og i retten ble han senere kjent skyldig i grov legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter.

³⁷ På politisjargong innebærer en OPS-sak at den spesifikke saken verken blir registrert som en politisak, ei heller straffeforfulgt. Dette var langt ifra en uvanlig praksis i politiets håndtering av familievold tidligere, og er det nødvendigvis heller ikke dag. For mer inngående opplysninger om dette fenomenet, kan man blant annet lese Aas (2009), Hoyle (1998), Skjørten (2002), Smart (1989) og Waddington (1999).

³⁸ «Julie-saken» er bygget på en sann historie. Av hensyn til anonymitet og personvern er imidlertid alle saksdetaljer, navn og hendelsesforløp oppdiktet.

Even forsøker her å beskrive de samlende faktorer som de i ettertid mener at kan forklare politiets svikt i etterforskningen av Julies skader:

Jeg tror at krimteknikerne på stedet, patruljen på stedet, etterforskerne som kom inn og begynte å jobbe med dette her, påtalejuristen som fikk ansvaret etter hvert... alle hadde den forestillingen – ubevisst selvfølgelig – om at det skal så fryktelig mye til for at det er foreldrene som har gjort det. Det er liksom utgangspunktet. Du har da en mye lengre vei å gå for å overbevise både deg selv og andre. Plutselig er beviskravet et helt annet i sammenligning med to fulle mennesker på byen som slåss. Det er ikke noe vanskelig å overbevise noen om det. Men har du en helt annen innstilling når du går inn i saker og skal vurdere bevisene, så blir utfallet annerledes. Derfor tror jeg det er snakk om holdning, og kunnskap og en kultur i organisasjonen.

Denne saken fikk et tragisk utfall for det voldsrammede barnet, og både et samlet politidistrikt og hver enkelt intervjuede politimann- og kvinne fikk sin bevissthet vekket til live. De visste at kritikken var berettiget, og at deres håndtering av kritikken ville fungere som en katalysator for deres håndtering av lignende saker i fremtiden. Som jeg går nærmere inn på i kapittel 6, skulle Julie-saken vise seg å ha en betydelig innvirkning på de enkelte politifolkenes yrkesutøvelse.

Kodeksen

I forsøket på å beskrive politikulturens innvirkning på politifolks handlinger i møte med familievold og familievoldsrammede barn, lar det seg vanskelig gjøre å referere til en bestemt og enhetlig politikultur. Med forbehold om at visse variasjoner og perspektiver vil bli utelatt forsøker jeg imidlertid å skape en overordnet definisjon.

Det har lenge vært hevdet at politifolk flest er innviet i en felles politikultur bestående av mer eller mindre universelle normer, verdier, holdninger, regler og overbevisninger om hvordan et godt politiarbeid best skal utføres (se blant andre Aas 2009, Bittner 1990, Finstad 2003, Hoyle 1998, Klockars 1985, Manning 1997, Reiner 2010, Reuss-Ianni 1993, Skolnick 2005 og Waddington 1999). Politiets kultur utgjør dermed de interne og (mer eller mindre) uskrevede regler politifolkene stadig støtter seg til, da de samtidig skal forholde seg til mer eksterne og eksplisitte retningslinjer. Det er snakk om en yrkeskultur som innebærer det en kan kalle mer uformelle regler eller grunnprinsipper

for handling i polititjenesten. En forståelse og aksept av disse «kodene» fungerer som deres kulturelle verktøy, og de enkelte politifolkene er derfor avhengig av å kunne reglene for «å spille med på laget».

Disse kulturelle faktorene påvirker naturlig nok hvordan politiet forholder seg til og responderer på familievold hvor barn er involvert, da de fungerer som arbeidsverktøy for de enkelte å ta i bruk. En skal derfor heller ikke undervurdere politikulturens betydning som bidragsyter i den kritikkverdige politipraksisen som tidligere er blitt beskrevet. Mange nasjonale og internasjonale studier har argumentert for at den tidligere manglende inngripen overfor familievold var et direkte resultat av politifolks holdninger til vold i hjemmet (Aas 2009, Hoyle 1998, Skjørten 2002, Waddington 1999). Både intern kultur og formelle retningslinjer bidro til å «hysje ned» familievolden og dens alvorlighetsgrad, og det ble forventet av de enkelte politifolk å handle etter denne forståelsen. Med andre ord; de skulle helst ikke agere på familievold overhodet.

Politiets bruk av arrestasjoner og andre tvangsmidler tilhørte derfor unntaket fremfor regelen, og anmeldelser ble sjelden fulgt opp.³⁹ Som utenforstående kunne en like gjerne tro at de enkelte voldsepisodene ikke hadde forekommet i det hele tatt, og da særlig om man senere skulle forsøke å oppspore dem i politiets straffesakssystem. I de få tilfeller hvor familievold faktisk ble etterforsket, ble de fleste sakene henlagt. Om det (unntaksvis) hendte at familievoldsmannen måtte gjøre bot for sine handlinger, ble straffeutmålingen vanligvis svært lav. De beskrevne tendenser, først og fremst funnet og fortolket på 70, 80,- og 90-tallet, er forbløffende lik dem de intervjuede politifolkene har erfart og formidlet i nåtid: som en konsekvens av en kulturell og strukturell nedprioritering har politiet ofte sviktet sitt ansvar når det gjelder å håndheve loven overfor familievold (Aas 2009, Hoyle 1998, Skjørten 2002, Waddington 1999).

Etter slike funn å dømme er politikultur som begrep av stor betydning. Det kan si oss noe om de intervjuede politifolkenes yrkesutøvelse utover hvordan lovverk, instruksjer og retningslinjer legger føringer på dem og deres handlinger. Verdt å merke seg er at de intervjuede politifolkene påpeker at rammene vedrørende tidsaspektet for denne typiske politipraksisen ikke helt stemmer overens med deres egne opplevelser. I følge

³⁹ Denne praksisen var gjeldene både på nasjonal og internasjonal sokkel.

dem må man ikke lengre enn fem - ti år tilbake i tid før eksempelet på vanlig politipraksis i familievoldssaker var å gjøre tilnærmet ingenting. En kombinasjon av slike interne holdninger i politikorpset, og retningslinjer som opplevdes utydelige medførte sekundære ringvirkninger: mødrenes og barnas situasjon ble svært sjeldent tatt i betraktning. Politiets vurdering av handlingsalternativer i familievoldssituasjoner hvor det var barn inne i bildet resulterte som regel i at barna ble oversett. Bjarne beskrev denne typiske praksisen slik:

Man fikk kanskje bare skilt foreldrene, kjørt mor til krisesenter eller far til naboen, uten å ha noe spesielt fokus på ungene. Mens ungene var der, og så skulle det bare bli med det – uten å opprette straffesak. Og så kjørte vi sånn da, fra oppdrag til oppdrag. Det var ingen klare prioriteringer på at vi skulle etterforske sånne saker.

På tross av denne voldens samfunnsskadelige konsekvenser ble altså disse sakene som regel «oppgjort på stedet», uavhengig av om det var barn til stede eller ikke. Med andre ord kan en undre seg over om politiet i beste fall bedrev et slukningsarbeid først og fremst beregnet på å begrense oppblussingen av mindre ulmebranner. Skal man tolke deres handlinger metaforisk var det ikke det store flammehavet man skulle bekjempe. Familievolden både var og forble nærmest usynlig både i offentligheten og i politiets operasjonslogg.

3.2. «Letepunktene»

Som vi nå har fått konstatert, har familievoldsrammede barn også i Sørvikpolitiet tidligere vært ganske usynlige. De senere årene har politidistriktet erkjent at de kom til kort, og derfor har de jobbet hardt for å vise vilje til forbedring. Som et ledd i sin egen kompetanseheving (og for å kunne stadfeste eller avkrefte sin egen fremgang) ønsket politimesteren i Sørvik en gjennomgang av hvordan de som politidistrikt hadde håndtert samtlige påtaleavgjorte familievoldssaker fra året 2009.⁴⁰ Fokuset for analysen skulle være spesielt innrettet mot involverte barn.

⁴⁰ At en sak er påtaleavgjort vil si at den har vært etterforsket av politi- og påtalemyndighetene. Med positiv påtaleavgjørelse siktes det til saker der hvor påtalemyndighetene har besluttet å illegge en strafferettslig reaksjon i form av enten forelegg, siktelse, tiltalebeslutning eller påtaleunntatelse. I teorien

«Å se seg selv i kortene»

Fagseksjonen i Sørvikpolitiet utarbeidet 19 manuelle «letepunkt» hvor blant annet politiets bruk av ubetinget offentlig påtale, barns status, dokumentert informasjon om rettigheter, antall varslinger til og fra barnevernet, og dommeravhør med lyd og bilde var gjenstand for vurdering.⁴¹ Totalt ble 230 familievoldssaker analysert og evaluert.⁴² Som Silje beskrivende uttrykte det da jeg intervjuet henne ønsket politidistriktet:

*(...) å se seg selv i kortene for å se hvor man står. Hvor er vi hen og hva skjedde egentlig?
For økning i antall saker sier ingenting om kvalitet eller ressurser. Ingenting!*

Herunder presenteres de sakstall og momenter jeg oppfatter at er av størst betydning for denne oppgavens problemstilling.⁴³ De presenterte sakstallene gjenspeiler derfor først og fremst hvordan politidistriktet i praksis har håndtert og prioritert saker som involverer barn. Tallene presenteres først enkeltvis i tabeller, før det redegjøres for deres betydning og det som tilsynelatende befinner seg bak dem.

kan dermed en positiv påtaleavgjørelse resultere i tiltale og påfølgende domstolsbehandling, men ikke med absolutt nødvendighet. Retten vurderer alle bevis på selvstendig grunnlag, og personer kan dermed frikjennes for handlinger de i utgangspunktet var tiltalt for å ha utført. Også et slikt resultat er å anse som en positiv påtaleavgjørelse. I motsetning får vi i statistikken en negativ påtaleavgjørelse i de tilfeller politiet henlegger en sak.

⁴¹ Gjennom mail-kontakt i perioden januar til mars 2012 bad jeg familievoldskoordinatoren om utfyllende opplysninger relatert til hvordan disse punktene fra 2009 står i relasjon til sakstallene fra de to senere årene. Noen av spørsmålene mine fikk jeg delvis svar på, men da det forble uavklart hva disse faktisk innebar har jeg likevel ikke kunnet publisere dem her. Etter ytterligere informasjonsutveksling kom beklagelsen over at de spørsmålene jeg søkte svar på ville ta for mye ressurser til at politidistriktet ville ha tid til å besvare disse innenfor den tidsrammen som stod til min rådighet. Familievoldskoordinatoren påpekte samtidig at de i fremtiden håpet å finne tid til å undersøke disse momentene nærmere, da de anså disse som svært relevante for sitt fremtidige arbeid med familievoldssaker.

⁴² Det er viktig å presisere at disse tallene *ikke* innebærer samtlige familievoldssaker i Sørvik Pd år 2009, men kun de saker som har blitt anmeldt og etterforsket av politiet. Når det gjelder *faktiske* familievoldstilfeller i politidistriktet dette året, er sannsynligheten stor for at det befinner seg store mørketall bak denne statistikken. Blant annet er det konstatert at mange familievoldssaker forblir skjult bak husets fire vegger, og sådan aldri kommer til politiets oppmerksomhet. Samtidig må man ta forbehold om at oppdagede tilfeller av familievold kan ha blitt «oppgjort på stedet» uten rettslige etterspill.

⁴³ Det er viktig å presisere at jeg av hensyn til taushetsplikt ikke fikk tillatelse til å publisere de faktiske og fullstendige sakstall i de tabellene jeg har utarbeidet her. Siden de påtaleavgjorte sakene som nevnt teller omtrent 230 for året 2009, er totaltallet etter min mening likevel tilstrekkelig høyt til å kunne omregne dem til prosenter. Tabellene er gjengitt i sin helhet i vedlegg nr. 4.

Tabell 1. Dokumentert andel anmeldelser og varsler av alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Politiet skrevet anmeldelse	Politiet mottatt anmeldelse	Saken varslet fra annen offentlig myndighet	Ikke redegjort for
37 %	23 %	3 %	37 %

Som vi ser av tabellen skrev politiet i Sørvik selv anmeldelse i godt over en tredjedel av alle påtaleavgjorte familievoldssaker. Sammenlignet med Aas sine funn i studien av ordenspolitiet i Oslo er dette tallet ganske høyt. Der gikk ikke politiets anmeldelseshyppighet av familievold over mer enn 9 prosent i 2005. Realiteten er imidlertid at politiet i teorien kan anmelde 100 prosent av disse tilfelle, da kun mistanke er nok for å gå til dette skrittet. Som Aas poengter kan imidlertid lista for dette ligge veldig høyt (2009). Sørvikpolitiets anmeldelseshyppighet kan slik sett anses som akseptable, men da tall fra tidligere år ikke foreligger er det vanskelig å bekrefte eller avkrefte om ubetinget offentlig påtale som rettslig mulighet har medført en faktisk revolusjon i Sørvikpolitiets arbeid mot familievold. Dette prosenttallet kan likevel vinkles positivt som en mulig konstatering av at endringer i politiets tilnærming til familievold går noe raskere per dags dato enn det gjorde i perioden 1995 – 2005 (Aas 2009: s. 73 - 76).⁴⁴

At kun tre prosent av sakene ble varslet fra andre offentlige myndigheter og til Sørvikpolitiet vekker grunn til bekymring. Som alle andre er eksempelvis også barneverntjenesten pliktig å anmelde visse alvorlige forhold til politiet, eller på annen

⁴⁴ I denne perioden undersøkte Aas forskjellene i politiets anmeldelseshyppighet av familievoldstilfeller for årene 1995 og 2005. Størrelsen på de politiinitierte anmeldelsene lå på mellom 9 og 14 prosent for 2005, når pågripelsene var luket ut. Aas påpeker at man her hadde med to litt ubestemmelige kategorier å gjøre: «fornærmede blir kjørt til politistasjonen for å inngi anmeldelse» og «politiet skriver rapport». Når fornærmede blir kjørt til stasjonen, innebærer det ingen anvendelse av offentlig påtale, men Aas påpeker at det kan ha vært noe politiet gjorde for å sikre seg en bedre forklaring. Kategorien «rapport» mener han det er heftet mer usikkerhet ved, men da det ikke oppgis hva slags rapport som skrives kan det i realiteten dreie seg om en anmeldelse. I 1995 viser Aas sin tabell at politiet reiste offentlig påtale i omtrent 3 prosent av voldstilfellene. Sann sett kan det se ut til at man har med betydelige endringer å gjøre, men om man bringer inn de to andre kategoriene for 1995, blir bildet noe annerledes. Hvis politiet anmeldte selv i de 4 prosentene Aas klassifiserte som «rapport», og man i tillegg trekker inn prosenttallene for transport av fornærmede til stasjonen for å anmelde – da blir tallet for politiets bruk av offentlig påtale på 13 prosent året 1995. Dermed kan man heller ikke se en særlig økning i anmeldelser som følge av politiets initiativ.

måte forsøke å avverge forholdet. For barneverntjenesten sin del gjelder dette ikke minst i tilfeller hvor en slik varsling til politiet kan avverge at barn blir utsatt for fremtidige alvorlige seksuelle og fysiske overgrep.⁴⁵ Samtidig viser det seg at en god tredjedel av sakene ikke ble registrert i verken den ene eller den andre kategorien. Derfor kan man heller ikke redegjøre for om det er politiet selv, fornærmede eller annen myndighet som har inngitt anmeldelse.

Tabell 2. Dokumentert andel barn til stede under voldshandlingen i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Barn til stede	Politiet har dokumentert at barn har vært vitne til voldshandlingen når disse har vært til stede	Dokumentert varsling til barnevernet når barn har vært til stede
26 %	81 %	63 %

Tabell 2 viser at Sørvikpolitiet ikke alltid har vært flinke til å dokumentere sin kunnskap om barns tilstedeværelse i familievoldssaker. I nær 40 prosent av sakene ble det heller ikke sendt bekymringsmelding til barnevernet i tilfeller der politiet registrerte at barn var til stede under voldshandlingen. Strukturelle faktorer som kan ha påvirket antall meldinger til barnevernet kan blant annet være både kommunikasjonssvikt, sviktende rutiner og prioriteringer. Det er samtidig sannsynlig at kulturelle faktorer og personlige overbevisninger kan ha vært medvirkende.⁴⁶ Sørvik politidistrikts tilbøyelighet til å varsle barnevernet er imidlertid større enn Oslo politiets meldinger til barnevernet i 2005, som ut ifra Aas sin figur kun telte ca. 16 prosent (2009: s. 77).

⁴⁵ For ytterligere informasjon, se <http://www.handboka.no/Sak/Veiled/Dep/q1088b.htm#a5>.

⁴⁶ Dette går jeg nærmere inn på i kapittel 6.

Tabell 3. Andel dokumentert status på de barn som har vært til stede under voldshandlingen i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

	Ingen status	Vitne	Fornærmet	Mistenkt	Totalt
Status på eventuelt barn som har vært til stede	61 %	8 %	29 %	2 %	100 %

Tabell 3 viser at hele 61 prosent av de barn som var til stede under familievoldsvoldshandlinger verken fikk status som vitne eller fornærmet. To tredjedeler av de barna som var til stede under de registrerte voldshandlingene skulle blitt gitt status som vitner i tråd med Sørvik Pd's interne retningslinjer. Dette var imidlertid kun 8 prosent av barna forunt. Sørvikpolitiets behandling av familievoldsrammede barn og deres status i 2009 er en bekreftelse på at disse ikke fikk sine rettigheter ivaretatt, og i strid med myndighetenes føringer. Uten å vite om de aktuelle barna var blitt fysisk skadet eller ikke, er det imidlertid vanskelig å si noe om hvorvidt flere av dem burde hatt status som fornærmet.

Tabell 4. Positiv og negativ påtaleavgjørelse i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Positiv påtaleavgjørelse	Negativ påtaleavgjørelse
40 %	60 %

Politiet i Sørvik oppklarete 65 prosent av familievoldssakene i 2009. Dette kan tilsynelatende lyde positivt, men er imidlertid ikke det om en tar i betraktning at hele 60 prosent av de oppklarte sakene endte med negativ påtaleavgjørelse eller henleggelse

(vanligvis som følge av bevisets stilling).⁴⁷ I ledelsens perspektiv var dette deres mest oppsiktsvekkende funn i negativ forstand. Heller ikke utgjør en tiltaleprosent på 15 det målet de i dag har satt seg.⁴⁸ Innføringen av offentlig påtale har kanskje derfor ikke fungert etter sin *andre* hensikt i Sørvik Pd, da denne bestemmelsen også var ment å sørge for en nedgang i politiets henleggelse av familievoldssaker. I likhet med konstateringen under tabell 1, er det imidlertid vanskelig å si noe mer nøyaktig om Sørvikpolitiets fremgang (eller mangel på sådan) i bruk av offentlig påtale, da det ikke foreligger tall fra tidligere år som er sammenlignbare.

Analysen av politidistriktets faktiske håndtering av samtlige påtaleavgjorte familievoldssaker fra 2009 konkluderte i retning av at politidistriktet hadde flere alvorlige brister. Kvaliteten på etterforskningen av sakene var ikke god nok, og krav fra Riksadvokatens rundskriv 03/2008 var enda ikke godt nok implementert i politidistriktet. I tillegg observerte ledelsen antydninger til åpenbare kulturelle forskjeller på hvordan etterforskningen ble gjort på de respektive enhetene. Noen enheter «snudde på hver stein» under etterforskningen av familievoldssaker, mens andre ikke kikket nevneverdig på dem.

3.3. Refleksjoner

Politidistriktets ønske om å heve sin kompetanse relatert til barn i familievoldssaker økte proporsjonalt med deres selverkjennelse i etterkant av analysen: kvaliteten på dette politiarbeidet nådde ikke opp til deres standarder. Ledelsen i Sørvikpolitiet erkjente at de fremdeles hadde en jobb å gjøre, og at analysearbeidet i seg selv ville ha lite verdi om det ikke ble etterfulgt av tiltak. Ledelsen ønsket et bedre og mer «kvalitetssikret» politiarbeid overfor familievoldssaker, hvor særlig barn som fornærmede skulle stå øverst på deres prioriteringsliste. I forsøket på å heve sin kompetanse ytterligere har de derfor utformet egne bærebjelker for dette politiarbeidet.

⁴⁷ Man må ta i betraktning at en henlagt sak, også anses som en oppklart sak.

⁴⁸ Se tabell 7, 8 og 9 i vedlegg 4 for detaljer omkring disse sakstallene.

Kapittel 4. (...) og bærebjelker.

Ledelsen i Sørvikpolitiet så et stort behov for å implementere en endring både i kultur og praksis blant sine medarbeidere. Her fremstod kunnskapsutvikling- og anvendelse som deres største utfordring. Det skulle derfor etableres en faglig plattform for hvorfor politiets arbeid med familievoldssaker er et viktig innsatsområde. Samtidig skulle politiets ansvar, skadevirkningene av og samfunnskostnadene ved familievold synliggjøres. I dette kapittelet er det implementeringen av de påfølgende tiltak og instruksjer, arbeidsorganisering og tverretatlig samarbeid som vil være i fokus.

4.1. "Nå er det *vår* politisak!"

Året 2010 opprettet ledelsen en prosjektgruppe for faglig utvikling i familievoldssakene, da de ønsket å tilrettelegge for en ny (og ønsket) atferd fra sine medarbeidere. For å nå sine mål om et bedre politiarbeid i familievoldssakene, var de avhengige av at de enkelte medarbeiderne ville tilpasse seg nye retningslinjer. De anså implementeringen blant de enkelte som en krevende oppgave, og valgte derfor å stykke opp prosessen i flere og mindre delmål. I etterkant av analysen skulle det opprettes et utviklingsprosjekt, og medarbeidere skulle pålegges å delta på kurs og opplæring,⁴⁹ Sakene skulle følges opp tettere, ledelsen skulle fokusere på konstruktive tilbakemeldinger, og man skulle foreta en ny analyse i 2011.⁵⁰

Instrukser (...)

Prosjektgruppen fikk som oppgave å initiere forslag til nye tiltak for behandling og etterforskning av familievoldssakene. Tiltakene skulle medføre en bedre ressursutnyttelse og en mer helhetlig tilnærming til dette saksfeltet, samtidig som en forbedret kompetanse hos politiet også ville sikre god informasjon om andre adekvate

⁴⁹ Derfor ble det også opprettet en kompetansegruppe, som skulle sørge for utarbeidelse av undervisning på dette saksfeltet. I den forbindelse ble både operasjonsledere, skiftledere, jurister, og ordens- og etterforskningsseksjonene kalt inn for å delta på et firedagers kurs.

⁵⁰ Som nevnt i forrige kapittel, hadde dette ikke blitt gjort da jeg kontaktet familievoldskoordinatoren våren 2012 for å forhøre meg om nettopp dette.

hjelpetiltak for de impliserte parter i sakene. Utarbeidelsen av tiltakene medførte utvikling av en intern spesialinstruks som inneholder eksplisitte retningslinjer for hvordan politiet i Sørvik rutinemessig skal håndtere familievoldssaker.⁵¹ Instruksen skal indirekte organisere hvordan etterforskning av familievold skal påbegynnes og gjennomføres via et kartlagt og strukturert system. Blant annet innebærer dette at medarbeiderne i Sørvikpolitiet er pålagt å etterforske familievoldssakene grundigere og mer inngående enn hva de tidligere har hatt kultur for å gjøre.

De konkrete tiltakene i instruksen innebærer en rekke endringer både vedrørende oppfølging av fornærmede, føringer av meldinger i politioperative systemer (PO),⁵² presisering av ansvar og tiltak i planverk, kompetanseplan, rutiner for risikovurdering, informasjon om adekvate hjelpetiltak, og oppfølging og etablering av tverretattlig samarbeid. Tiltakene består videre i en mal for bekymringsmelding til barnevernet, og et pålegg om den operative tjenestens konsekvente bruk av denne. Slik legges også forholdene til rette for at Silje som familievoldskoordinator skal kunne kontrollere politiets innsats i familievoldssakene ved å gjennomgå operasjonsloggen fra tid til annen. Instruksen er sådan ment som et «sikringsverktøy» i henhold til politidistriktets standardiserte mål.⁵³

(...) og «sikringsverktøy»?

Silje mener instruksens største nytte er at familievoldssakene «kvalitetssikres» på en bedre måte enn før 2009 – da også henleggelsesprosenten vakte noe bekymring både hos familievoldskoordinatoren og den øvrige politiledelsen. Da jeg hadde kontakt med Silje vinteren 2012 pekte hun i den forbindelse mot det hun mente at var et godt eksempel på at instruksens hjelper dem fremover i riktig retning; deres foreløpige oversikt over påtaleavgjorte familievoldssaker for året 2011 viste at:

⁵¹ Også denne instruksens er unntatt offentligheten, men jeg er blitt gitt tillatelse til å henvise til de viktigste punktene i denne, da disse kan fortelle mye om hvordan Sørvikpolitiet går frem når de får kjennskap til familievoldssaker.

⁵² «PO» er også kjent som politiets operasjonslogg.

⁵³ En sentral faktor ved analysen, som også tydeliggjorde behovet for et klarere instruksverk, var en mangel på konsekvent bruk av begjæring om påtale. Silje mener i den forbindelse at politiets bruk av offentlige påtale avhenger av deres kunnskaper og evne til å innsamle bevis. For å sikre at dette arbeidet per i dag gjøres etter beste evne, gjør instruksens det blant annet eksplisitt at operasjonsleder umiddelbart skal iverksette et eget planverk i de tilfeller det mottas en melding om familievold. Etterforskning skal deretter iverksettes i tråd med Riksadvokatens rundskriv om familievold fra 2008. Om oppdraget avsluttes som en OPS-sak skal årsaken til dette begrunnes i politiets operasjonslogg.

(...) av 200 påtaleavgjorte saker er 110 med en positiv påtaleavgjørelse. Dette er et godt resultat da det på landsbasis er mer enn 50 % negativ påtaleavgjørelse i disse sakene.

Siljes poengtering av økt prosent positive påtaleavgjørelser i familievoldssaker har antakelig en sammenheng med at politiets overordnede mål er å oppklare flest mulig saker. Parallelt blir politiet også underlagt press om «å gjøre noe» i tilfeller hvor krisepregede justispolitiske situasjoner oppstår (Klockars 1985: s. 101). Relatert opp imot formelle føringer og direktiver de var pålagt å forholde seg til, var Sørvikpolitiets håndtering av Julie-saken påfallende problematisk. Media-omtalte og debatterte saker som denne mobiliserer kritikk og påfølgende krav fra offentligheten om økt politiarbeid på det belyste området. De varierende prosesser og press som på den tiden eksisterte i politidistriktets omgivelser kan sådan ha vært en viktig utløsende faktor for hvorfor ledelsen besluttet å ta et oppgjør med egen praksis overfor familievoldssaker som involverer barn. Tiltakene som deretter ble iverksatt for å endre denne praksisen kan fungere som et eksempel til støtte for Reiners påstand om at det praktiske politiarbeidet gjerne blir forutbestemt via et noe komplekst samspill (2010).

4.2 En hjelpende hånd

Ledelsen i Sørvik Pd har håndplukket dedikerte politijurister, etterforskere og dommeravhørere til å utføre et faglig spesialisert politiarbeid i familievoldssakene. Samlet er disse karakterisert av felles kompetanse i slikt politiarbeid, og utgjør intervjupersonene i denne oppgaven. Ledelsen i Sørvikpolitiet anser imidlertid ikke vold mot barn kun som et kriminalitetsproblem opp til de respektive politifolkene å håndtere. Denne volden fremstår for dem også som et samfunnsproblem som både kan og bør løses med flere aktører i tillegg til politiet. Å ha lav terskel for kontakt med andre offentlige etater er derfor en essensiell faktor i Sørvikpolitiets kompetanseplan. Ikke minst har et viktig grep vært å ansette en familievoldskoordinator som skal ha det overordnede ansvaret for politidistriktets arbeid med familievoldssaker

Familievoldskoordinatoren

Sørvik Pd ansatte Silje som fagkoordinator for familievold og seksuelle overgrep allerede i 2002, - samme året som ordningen ble innført. Som familievoldskoordinator opplever Silje at hennes viktigste oppgave er å skape gode relasjoner til elementære samarbeidspartnere, definere utgangspunktet for hva politidistriktet skal strekke seg etter, og legge føringer for hvordan dette politiarbeidet best kan utføres. Slik sett er Silje en viktig kunnskaps- og ressursperson for Sørvik Pd, da hun skal bidra til en god behandling av familievoldssakene ut ifra politidistriktets forutsetninger.⁵⁴ Siden Silje er en uvurderlig ressursperson i politidistriktets arbeid med familievold er det uheldig at hun ikke har mulighet til å jobbe med disse sakene på fulltid. Da hun ved siden av sine oppgaver som familievoldskoordinator også er seksjonsleder på et av distriktets politistasjoner, og samtidig ansvarlig for politidistriktets forebyggingsarbeid og håndtering av lovbrudd slik som seksuelle overgrep, har hun ingen sjanse til å – *følge sakene fra A til Å* som hun selv erklærte. Dette er en allerede kjent svakhet ved ordningen med familievoldskoordinatorer (Grøvdal 2004).⁵⁵

De håndplukkede og deres oppgaver i møte med familievoldsrammede barn

Via fordypning har de intervjuede politifolkene tilegnet seg erfaring, kunnskap og yrkeskompetanse særskilt for sin rolle, og uvurderlig for politidistriktets ivaretagelse av barn utsatt for vold og overgrep av nære omsorgspersoner. De fleste av dem blir skjermet fra å utføre mer ordinært politiarbeid. Dette legger forholdene til rette for at politifolkene kan bli svært dyktige på sitt felt, da de fullt og helt får konsentrere seg om sine spesifikke arbeidsoppgaver.⁵⁶

Even er leder for retts- og påtaleseksjonen ved en av Sørviks større politistasjoner, og har det overordnede ansvaret for de juridiske og påtalemessige aspekter ved

⁵⁴ Hun skal samtidig være pådragsyter i forhold til utarbeidelse av rutiner og metoder, bistå i kompetanseoppbygging i distriktet, være en støtteperson for etterforskere og kontaktpersoner, samt etablere kvalitativt gode samarbeidsrutiner med andre etater m.m.

⁵⁵ Dette er forhold også mediene har avdekket og debattert. Se for eksempel <http://www.tv2.no/nyheter/innenriks/regjeringen-bloffer-om-familievoldssatsning-3711247.html>.

⁵⁶ For å skape en forenklet oversikt over de enkelte politifolkenes oppgaver og organisatoriske plassering i Sørvikpolitiet, har jeg utarbeidet et organisasjonskart. Dette ligger ved som vedlegg nr. 5.

familievoldssakene. På samme tid har Even også sin egen saksportefølge han jobber med, og slik sett jobber han ikke kun med oppgaver som kan betegnes som påtalejuridisk ledelse overfor andre politiansatte. Som leder for seksjonen har Even samtidig et ansvarsforhold i relasjon til politijuristen Marianne, som har alle seksuelle overgrepssaker i Sørvik Pd som sitt hovedfelt. Samtidig forsøker Even å ha et overoppsyn med hvordan de vanskelige sakene jobbes med av de enkelte. Dette medfører indirekte at både Marianne og de andre politijuristene på seksjonen kommer til ham for å diskutere de problematiske sakene.⁵⁷

Bjarne, Trude og Tomas jobber som etterforskere, og deres arbeidsoppgaver består først og fremst av taktisk og teknisk etterforskning av de familievoldssakene som kommer til politiet. Samtidig foretar de avhør av både siktede, fornærmede og vitner for å avdekke eventuelle straffbare forhold.⁵⁸ Etterforskerne påpeker at deres rolle i enhver familievoldssak er å avdekke hva som har eller kan ha skjedd ut ifra den anmeldelsen eller varslingen de har mottatt.⁵⁹

Et viktig etterforskningsskritt når Sørvikpolitiet får inn en anmeldelse om familievold er å foreta avhør av barn som mistenkes å ha blitt utsatt for eller vært vitne til volden.⁶⁰ Et første og nødvendig steg på veien er at politiet først sender saken over til retten med begjæring av dommeravhør (Politidirektoratet 2009: s. 29).⁶¹ I Sørvikpolitiet er det Nina og Pål som foretar disse avhørene. De er begge videreutdannet med opplæring, og erfaring i det å kommunisere med barn (Politidirektoratet 2009: s. 29). Da Pål og Nina

⁵⁷ Spesielt de mer vrienne voldtekts- og overgrepssakene får dermed en slags dobbeltbehandling.

⁵⁸ Avhørene av både siktede og fornærmede bør tas opp med lyd og bilde for å sikre forklaringen. Da analysen fra 2009 viste at dette ikke ble gjort i mer enn ni prosent av tilfellene, har prosjektgruppen lagt vekt på at samtlige etterforskere bør få repetert opplæring i hvordan dette skal gjøres.

⁵⁹ Det er viktig å presisere at disse politifolkene ikke avhører barn, da dette krever en egen videreutdanning.

⁶⁰ Barn under 12 år har forklaringsplikt, som i praksis tilsier at de skal formanes til å snakke sant og ellers gjøres kjent med sine plikter. Politidirektoratet påpeker at regelen om fritak for vitneplikt på grunn av nært slektskap med siktede ikke gjelder for barn under 12 år, fordi man ønsker å unngå at barn under 12 år skal måtte foreholdes fritaksregelen med den forvirring eller lojalitetskonflikt dette kan medføre. Vil ikke barnet forklare seg, kan politiet likevel ikke tvinge dem til å si noe. Er barnet derimot over 12 år gammelt og har blitt utsatt for vold av en i nær slektskap, har barnet ikke forklaringsplikt og kan selv velge om det vil forklare seg eller ikke. Dette fremkommer av fritaksreglene i straffeprosessloven § 122 og § 123 (Politidirektoratet 2002).

⁶¹ I praksis er det ikke dommeren selv som foretar avhøret, foruten at han eller hun har det koordinerende ansvaret for selve avhøret – derav begrepet «dommeravhør». Ifølge straffeprosessloven skal dommeren deretter tilkalle en særlig skikket person til å bistå ved avhøret eller foreta avhøret under dommerens kontroll - dommeravhører.

primært også er etterforskere hender det likevel ofte at de også tar avhør av vitner og siktede personer, og påtar seg mer ordinært etterforskningsarbeid.

Det etterstrebes at etterforskere og dommeravhørere samarbeider tett for å kunne foreta en rask etterforskning, da det i barnas stortingsmelding påpekes at ventetiden til en sak kommer opp for retten kan være en stor belastning for barn som har blitt utsatt for overgrep (Barnas St. meld 2010-2011). Dette er hovedprinsippet som ligger til grunn for at avhør av barn skal foretas innen en tidsfrist på 14 dager fra den dagen politiet har sendt begjæringen om dommeravhør til retten. Videre skal avhør av voldsutsatte barn bli tatt opp med lyd og bilde for slik å kunne fungere som gyldig bevis i en rettssak.⁶² Under avhøret skal både siktedes forsvarer, barnets bistandsadvokat og en politijurist være til stedet i tillegg til barnet og dommeravhøreren selv.⁶³ Som hovedregel skal avhørene bli foretatt på det av landets Barnehus som Sørvik Pd hører inn under. Først og fremst blir avhør av barn imidlertid foretatt i Tingretten i et av distriktets større byer, eller på en lokal politistasjon.

Samarbeidspartnere

I etterkant av analysen fra 2009 erkjente politidistriktet at deres tverrfaglige samarbeid med andre etater ikke holdt mål. Deres interne varslingsrutiner overfor barnevernet hadde et åpenbart behov for å styrkes. Samtidig vakte det særdeles lave varslingsnivået fra barnevernet (samt andre offentlige instanser) og inn til politiet, alvorlig bekymring hos ledelsen i Sørvik Pd.⁶⁴ Som et ledd i kompetansehevingen har de nå derfor lagt seg på en initierende linje overfor andre etater. Målet deres er å etablere et stabilt og fast tverrretatlig samarbeid med påfølgende gode rutiner.⁶⁵

⁶² Dette for at barnet skal beskyttes fra den belastning det er eventuelt å måtte avgi forklaring i en senere rettssak.

⁶³ Slik jeg har forstått det, befinner disse seg bak et enveisspeil i et rom vegg i vegg med der selve dommeravhøret foregår.

⁶⁴ At andre offentlige etater synes å ha varslet politiet liten grad, sier antakelig mer om disse etatenes sviktende melderutiner, enn det gjør om antall familievoldsrammede barn.

⁶⁵ At politiarbeidet med familievold skal være tverrfaglig rettet, er i tråd med myndighetenes føringer for hvordan politiet er ment å håndtere slike lovbrudd. Fra myndighetshold blir det fremhevet at en viktig og prioritert oppgave for politiet ved slike saker, er å skulle beskytte barn mot vold, mishandling, vanskjøtsel og overgrep, og at det i den forbindelse forventes at politiet skal ha et nært forhold til og et tett samarbeid med kommunale etater slik som barneverntjenesten og helsevesenet (Justis- og politidepartementet 2008).

Som Silje påpeker handler tverrfaglig kontakt om å forebygge vold mot barn ved å ha – *andre hjelpere på plass*. Ulike instanser og tjenester har ulike ansvarsoppgaver overfor barn som utsettes for familievold, men særlig er barnevernstjenesten en viktig samarbeidspartner for politiet. Politidirektoratet påpeker i den forbindelse at gode meldepliktrutiner på mange måter er nøkkelen til å komme videre i bekjempelse av vold i nære relasjoner, og at nettopp barnevernet står sentralt i denne sammenheng:

«Blir alle flinkere til å melde til barnevernet, og barnevernet blir flinkere til å melde til politiet, vil mer vold i nære relasjoner bli avdekket. Flere ofre vil få hjelp, flere gjerningsmann må stå til ansvar for sine handlinger, og flere som trenger det, vil få beskyttelse» (Politidirektoratet 2009: s. 28).⁶⁶

Politiet og barneverntjenesten er på mange måter gjensidig avhengig av hverandre i arbeidet for å hjelpe, og beskytte barn utsatt for familievold. Opplysninger som barnevernet sitter med kan ofte være utslagsgivende for resultatet av politiets taktiske etterforskning i familievoldssaker. Samtidig kan kontinuerlig vold mot barn ofte forhindres om politiet konsekvent foretar forholdsvis enkle grep, slik som å varsle barnevernet i saker hvor barn er utsatt for familievold.⁶⁷ I forsøket på å lykkes med en slik informasjonsflyt påpeker Silje nødvendigheten av at dette samarbeidet forankres i både rutiner, metoder og fag. Et elementært ledd i Sørvikpolitiets modell for det tverretatlige samarbeidet er derfor at dette baseres på såkalte «enkle modeller» som - *utgjør en del av det daglige arbeidet ut ifra tildelte ressurser*, i følge Silje. Dette har blitt forsøkt sikret blant annet ved opprettelsen av et eget *familievoldsteam* bestående av representanter fra krisesenteret, familievernkontoret, barnevernvakta, og familievoldskoordinatoren i Sørvik. Disse har jevnlig kontakt gjennom månedlige møter og sporadiske fagdager. I tillegg har Sørvikpolitiet vært pådragsyttere i opprettelsen av voldtektsmottaket i Sørvik, og hjelpetilbudet Alternativ Til Vold. Som et ledd i utviklingsprosjektet, og i tråd med Politidirektoratets føringer har ledelsen i Sørvikpolitiet samtidig pålagt sine ansatte å sende bekymringsmeldinger til

⁶⁶ Terskelen for avvergingsplikt har nå blitt senket. Dette betyr i praksis at vi alle har en plikt til å kontakte politiet hvis vi får kjennskap til at noen mest sannsynlig vil begå alvorlige straffbare handlinger. I følge Justis- og politidepartementet og Politidirektoratet, har denne avvergingsplikten nå blitt utvidet til også å gjelde alle seksuelle handlinger med barn, all vold i nære relasjoner og misbruk av overmaktsforhold. Er forbrytelsen derimot allerede gjennomført, har man kun plikt til å anmelde forholdet til politiet dersom anmeldelsen kan forebygge nye alvorlige forbrytelser.

⁶⁷ Så sant barneverntjenesten ikke allerede sitter på de samme opplysningene som politiet, for eksempel i akutte tilfeller hvor politipatruljen har tilkalt barnevernvakten umiddelbart.

barneverntjenesten i antatte og reelle familievoldstilfeller hvor partene er registrert med barn.⁶⁸ Via en slik proaktiv strategi ønsker ledelsen spesielt å sikre høyere andel varslinger til og fra barnevernet.

4.3 En spesialisering

Behovet for en spesialisering i politiet blir gitt stadig større oppmerksomhet i det offentlige bildet, særlig relatert til hvilke lovbrudd media velger å fokusere på og hvordan politi- og påtalemyndighetens håndtering av disse blir fremstilt.⁶⁹ Tendensen er at prioriterte lovbrudd i stadig større grad forventes å behandles av politiet på en måte som gjenspeiler *spesialfaglig* kompetanse, det vil si en kompetanse man ikke finner hos den alminnelige polititjenestemann. Bjarne deler i den forbindelse sin erfaring:

Det blir jo stadig mer spesialisert. Før så var det kanskje sånn at den som jobbet med voldssaker, også hadde narksaker og vinningssaker. Før så gjorde alle litt av alt. Nå har det begynt å bli dannet spesialgrupper med bedre kompetanse på sine områder.⁷⁰

De reelle konsekvenser av kravet om økt politifaglig spesialisering gir seg også til kjenne i Sørvikpolitiets kompetanseplan vedrørende barn utsatt for familievold og seksuelle overgrep. Parallelt med styrkingen av det tverrfaglige samarbeidet, og håndplukkingen av utvalgte politifolk til utvalgte politioppgaver, har ytterligere to tiltak blitt iverksatt. Opprettelsen av og arbeidsinstruksen for «EVO-gruppen» er det første tiltaket jeg vil belyse, før jeg etter det gir en redegjørelse for et risikovurderingsverktøy som har vært under utprøving i forbindelse med familievoldssaker i Sørvik Pd.⁷¹

⁶⁸ Denne tar form av en mal som den enkelte ansvarlige i patruljen skal ta i bruk og videresende til barnevernet.

⁶⁹ For å underbygge denne påstanden, kan man eksempelvis ta utgangspunkt i at politiet landet over nå blir stilt overfor krav om å heve sin kompetanse relatert til etterforskning av lovbrudd som voldtekt, seksuelle overgrep mot barn og familievold.

⁷⁰ Birkeland hevder i den forbindelse at for å kunne nyttiggjøre seg av en spesialisering, må den innrette seg både mot både den enkelte politibetjents yrkesutøvelse, samt måten politiet er organisert på (Birkeland 2007).

⁷¹ Herunder er det viktig å presisere av at førstnevnte tiltak ikke har lagt til rette for større strukturelle endringer, slik som opprettelse av et eget team som kun tar for seg familievold og vold mot barn.

«EVO-gruppen»

Sørvikpolitiet har nylig opprettet et prøveprosjekt i form av en spesialisert enhet. De etterforskerne som jobber sammen i «EVO-gruppen» er gitt ansvaret for alle sedelighetssaker i distriktet, samtidig som de er ansvarlige for å etterforske alle volds- og drapssaker på en av de større lokale politistasjonene i distriktet hvor de som gruppe er lokalisert.⁷² Marianne leder etterforskningen i samtlige av disse sakene, mens Pål og Nina foretar avhør av barn.⁷³ EVO-gruppen er ment å fungere som et team klare til å rykke ut over hele politidistriktet når det mottas melding om en sedelighetssak.⁷⁴ EVO-gruppen fungerer først og fremst som «brannslukkere» i den forstand at de skal etterforske, avdekke og straffeforfølge i etterkant av at et seksuelt overgrep har funnet sted. At gruppen har sitt fremste fokus på reaktive politimetoder fremfor de politioppgaver som i større grad bærer preg av forebygging, kommer også tydelig frem i det Marianne påpeker at de som gruppe bevisst, og i stor utstrekning tar i bruk tvangsmidler slik som pågripelse og ransakelse. I følge Nina medfører slike arbeidsmetoder, og en slik organisering at politidistriktet oppklarer flere saker enn tidligere:

Det blir verdsatt det vi driver med, de ser at det nytter at de sakene blir tatt hånd om på en helt annen måte nå. Vi får resultater. Det er ikke det at man skal få dømt personer for enhver pris, men vi får oppklart ting og ting kommer mer på plass. Det er veldig motiverende! (Nina).

Ledelsens intensjon har vært at behandlingen av sedelighetssakene tydelig skal skille seg fra tidligere uønsket praksis. En forbedringsstrategi medfører naturlig nok at deres prioriteringer fremstår tydelig overfor omgivelsene. Samtidig kan man være sikker på at en økning i oppklaringsprosenten har vært høyst intendert fra ledelseshold med tanke

⁷² Under samlekategori sedelighet finner vi blant annet voldtekt, seksuelle handlinger med barn og seksuell omgang med barn under 16 år, incest og andre former for seksuallovbrudd. I følge en av dommeravhørerne etterforsker EVO-gruppen alle lovbrudd som faller inn under kapittel 19 i straffeloven, med unntak av seksuell handling med voksne, samt bilder og filmer hvor barn fremstilles seksuelt. Gruppen er imidlertid ikke spesifikt innrettet mot å etterforske saker hvor barn har blitt utsatt for seksuelle overgrep (selv om disse utgjør en stor prosentandel av de sakene de må håndtere).

⁷³ Disse tre blir de gjerne «skånet» fra andre (mer eller mindre) trivielle politisaker i den betydning at de kan konsentrere seg fullt ut om sedelighetssakene.

⁷⁴ Politifolkene i EVO-gruppen følger altså sakene fra de blir meldt til politiet og til de er ferdig etterforsket.

på at politiet stadig har som mål å styrke sin oppklaringsprosent.⁷⁵ Det de intervjuede politifolkene oppfatter som det mest verdifulle ved denne organiseringen er imidlertid ikke i overenstemmelse med den økte oppklaringsprosenten. Det de derimot peker på er at opprettelsen av slike enheter indirekte bidrar til å øke politiets kollektive bevissthet rundt, og derved kultur for, prioritering og håndtering av sedelighetssaker som egen problematikk.

Risikovurdering

Da ledelsen i Sørvikpolitiet er innforstått med at politiet står overfor utfordringen med å utvikle forebyggende arbeid innen familievoldssaker, har de valgt å prøve ut et forebyggingsverktøy.⁷⁶ Verktøyets hensikt er å avdekke risiko for ytterligere vold i nære relasjoner ved å ta i bruk en formalisert risikovurdering. Verktøyets verdi består i at forebyggende tiltak ment for å kunne hindre og/eller minimere risikoen for gjentatt familievold, iverksettes i etterkant av risikovurderingen. To eksempler på slike tiltak er hjemmebesøk hos voldsutsatte og motiveringssamtaler med både voldsutøver og voldsutsatte. Gjennomføringen av risikovurderingen kan karakteriseres som omfattende og har en fordel ved at den gir et godt og oversiktlig bilde av situasjonen som er under vurdering. Parallelt er det en ulempe at arbeidet er tidkrevende. Verktøyet hører til politiets forebyggende arbeidsområder, og for å bevare «helhetsblikket» har det vært viktig at vurderingene verken blir foretatt eller benyttet av etterforskere. Det er derfor nedsatt en egen vurderingsgruppe som har fått opplæring i, og er ansvarlig for bruken av dette forebyggingsverktøyet.⁷⁷

⁷⁵ At politidistriktet har spesialisert seg kun for å overbevise om at de håndterer slike lovbrudd, behøver likevel ikke være det faktiske tilfellet. I stedet fremtrer det et bilde av positive endringer som har blitt drevet frem av ledelsens oppriktige ønske om en bedre håndtering av sedelighetssakene i sitt politidistrikt. Etter min oppfatning har opprettelsen av EVO-gruppen vært et genuint forsøk fra ledelsen på å forbedre sin praksis overfor familievoldssaker. En kan likevel ikke se bort ifra at dette også kan ha hjulpet ledelsen i å håndtere sitt ansikt utad, i møte med den kritikk de har fått rettet mot seg. Dette temaet går jeg nærmere inn på i kapittel 7.

⁷⁶ Da jeg er bundet av taushetsplikt og samtidig ønsker å verne om hensynet til anonymitet kan jeg ikke gå inn på detaljer hva gjelder dette forebyggingsverktøyet, når det ble tatt i bruk, og hvordan det brukes helt konkret.

⁷⁷ Samtidig er betjenter ved både etterforsknings- og ordensseksjonen opplært i hvordan verktøyet skal tas i bruk.

4.4 Refleksjoner

I etterkant av analysens resultater hadde ledelsen i Sørvikpolitiet et mål om at etterforskning av familievoldssaker skal kjennetegnes av høy kvalitet og gode resultater i straffesaksbehandlingen, og samtidig gjenspeile alvoret samfunnet for øvrig tillegger disse sakene.⁷⁸ De nye retningslinjene politifolk i Sørvik nå må forholde seg til er ment å legge strukturelle føringer og betingelser på deres arbeidsoppgaver, og sådan også på deres yrkesutøvelse i henhold til familievoldsrammede barn. Som en følge av dette utfører de intervjuede politifolkene sitt daglige arbeid etter en relativt «spikret» plan. Deres erfaringer fra arbeidet med familievoldsrammede barn er likevel egenartede på mang en måte. Derfor er det også nødvendig å gi en mer detaljert beskrivelse av hva som definerer politifolkenes roller i, og perspektiver på, etterforskning av saker som involverer familievoldsrammede barn.

⁷⁸ Dette målet står fremdeles sterkt i politidistriktet. En skal vel ikke se bort ifra at Sørvik Pd også har bemerket seg Riksadvokatens formening om at politiets innsats på dette området, fremdeles har rom for forbedringer (Riksadvokaten 2008).

Kapittel 5. Det erfaringsnære politiarbeidet

Når en skal forsøke å beskrive rollene til dem som jobber spesifikt med familievoldsrammede barn kommer politiforskningen til kort. Volds- og overgrepssaker mot barn skiller seg fra andre politisaker, hevder de intervjuede politifolkene. Sakene har særskilte kvaliteter og derfor er det nærmest uforsvarlig å sidestille dem med andre lovbrudd. Antakelig er det denne holdningen blant politifolkene som er årsaken til at uttrykket «å snu hver stein» gir gjenklang i korridorene i dette politidistriktet. Indirekte betyr dette at familievoldssaker som involverer barn etterforskes til det ikke lenger er mer for politifolkene å finne, i den betydning at ingen stein skal få bli liggende uten at minst én har foretatt nærstudie av undersiden.

Mye av politiforskningen har *ordenstjenesten* som sitt gjenstandsfelt. Dette gjør det noe problematisk å overføre forskningsmessig innsikt i politienhetene som har som oppgave å *etterforske* lovbrudd. At de intervjuede politifolkenes roller og oppgaver er sentrert rundt dette arbeidet betyr imidlertid ikke at deres roller ikke kan belyses av litteratur hentet fra forskning på politibetjenter i ordenstjenesten og deres oppgaver - som er å opprettholde alminnelige ro og orden. Uansett saksfelt har politifolk mange egenskaper til felles, da de alle har ansvar for å forebygge og bekjempe kriminalitet. De har alle autoritet og myndighet, et potensial for å ta i bruk fysisk makt, og en tendens til å benytte lovverkets gråsoner når de utøver skjønn. Den største og viktigste forskjellen mellom de intervjuede politifolkene og de idealtypiske i ordenstjenesten er at førstnevnte er uniformert med erfaring og på jakt etter faktisk straffeforfølgelse, mens sistnevnte er uniformert med blålys og sirener, mye av tiden på jakt etter noe som kan få tiden til å gå. De intervjuede politifolkene befinner seg i det som utgjør politiets strafferettslige gate, mens politibetjenten i ordenstjenesten befinner seg gatelangs.

5.1. Den grenseløse politirollen

Det finnes en felles oppfatning av hva, hvordan og hvorfor politiet gjør som de gjør. En slik «innforstått» kjennskap til deres mandat og rolle kan by på utfordringer. Det kan blant annet hindre oss i å stille spørsmål vedrørende det som befinner seg bak deres *faktiske* handlingsgrunnlag. Mange politiforskere har gitt svært like beskrivelser av politibetjenter i ordenstjenesten, hvordan deres rolle og kultur former dem og deres felles arbeidsoppgaver (Aas 2009, Banton 2005, Bayley 2005, Bittner 1990, Finstad 2003, Hoyle 1998, Klockars 1985, Lipsky 2010, Manning 1997, Reiner 2010, Reuss-Ianni 1993, Skolnick og Fyfe 1993, Waddington 1999, Zedner 2004). Litteratur om politiets arbeidsrasjonalitet og dens ulike forståelsesrammer har derfor vært verdifullt når jeg har forsøkt å få innsikt i hva, hvordan og hvorfor de intervjuede politifolkene gjør som de gjør i møte med familievoldsrammede barn.

Overlapping

Under intervjuene med politifolkene forsøkte jeg å få tak på hvordan de selv definerer sine roller i henhold til arbeidet med familievoldsrammede barn. Svarene var mange og komplekse. Ingen av dem kunne sette merkelapp på hva som konkret beskriver dem og deres felles egenskaper. Det er ganske forståelig, da en beskrivelse av deres spesifikke roller synes å bestå av en massiv sammensetning av forskjellige og overlappende faktorer. I et midlertidig forsøk på å avgrense disse har jeg valgt å ta Trude på ordet når hun sier at essensen i deres roller innebærer:

Å etterforske best mulig for å avdekke hva som har skjedd, og hva det egentlig er. Altså å belyse saken mest mulig, ut ifra den anmeldelsen eller bekymringsmeldingen (...) Hva har vi, og hva kan vi finne ut?

Slik det her blir konkretisert tar politifolkene utgangspunkt i anmeldelsen og hva den innebærer før de legger en plan for det omstendelige etterforskningsarbeidet de skal ta fatt på.⁷⁹ Trudes noe forenklede fremstilling av politifolkenes respektive roller og

⁷⁹ I følge Bittner er det i denne sammenheng grunn til bekymring når noen etterspør politiets oppmerksomhet slik Trude henviser til. Slike etterspørsler er en faktor av ekstraordinær betydning for politiets distribusjon av servicerelaterte oppgaver (1990). Politifolkene slik jeg har forstått dem, ser slike etterspørsler som en årsak til hvorfor de ønsker å utføre et godt etterforskningsarbeid i familievoldssaker

oppgaver er nok hensiktsmessig når en etterforsker skal forsøke å forklare en utenforstående hva hennes politiarbeid består i. Om man imidlertid ser hennes beskrivelser av politiarbeidet i lys av litteratur om politirollen, er denne verken særlig virkelighetsnær eller avklarende for å kunne forklare det store og hele bildet av hva de intervjuede politifolkene som yrkesgruppe faktisk *gjør* og hvilke egenskaper de har til felles.

På leting etter en helhetlig forståelse som kunne bidra til å belyse dette viste det seg at politirollen er like kompleks, tvetydig og mangfoldig som de utallige teoretiske bidragene som forsøker å forklare dennes kjennetegn. At en forenkling likevel lar seg gjøre kan eksemplifiseres ved å se til de retningsgivende grunnprinsipper for politirollen som påpeker at det er generalisten som skal være hovedaktøren i politiarbeidet (Justis og politidepartementet 2005). I en slik idealtypisk forståelse skal hver og en polititjenestemann kunne litt om alt samt utføre det meste. Ulempen ved en slik forsøksvis avgrensning er imidlertid at politirollen nærmest blir grenseløs (Aas 2009: s. 111). Og grenser er nødvendig om man skal gjøre den sammensatte politirollen forståelig for folk flest.

Selv om politifolkene ikke arbeider som generalister per i dag har de gjort det tidligere.⁸⁰ Derfor mener jeg det er hensiktsmessig å belyse deres roller ved hjelp av teori om den idealtypiske polititjenestemann fordi:

“(..) the uniformed ‘cop’ is seen as the foundation for the policeman’s working personality. This feature of police organization means that the constabulary role is the primary one for all police officers, and that whatever the special requirements of roles in enforcement specialties, they are carried out with common background of constabulary experience” (Skolnick 2005: s. 264)

Zedner er blant dem som har forsøkt å gi en mer inngående beskrivelse av forskjellige aspekter ved politirollen. Hennes metodiske tilnærming har vært et analytisk rammeverk hvor polititjenestemannen blir kategorisert både som borger i uniform,

hvor barn er involvert. Som kapittel seks og åtte vil vise, er dette likevel bare en av mange bakenforliggende forklaringer på hvorfor de gjør som de gjør.

⁸⁰ Med unntak av de to politijuristene.

rettslig aktør, kriminalitetsbekjemper og aktør for sosial disiplin (2004).⁸¹ Zedner hevder at en kombinasjon av disse gir et bedre bilde av politiets komplekse rolle og effektivitet, og i tråd med dette vil jeg derfor gi en kort innføring i de mest kjente aspektene ved politiets roller og oppgaver.

Potensial versus virkelighet

Politilitteraturen forteller at kun en begrenset del av politiarbeidet handler om å bekjempe kriminalitet. Det er en sjeldenhet at politibetjenten i ordenstjenesten er travelt opptatt med dette. Han bruker snarere tiden på «å vente på at noe helst ikke skal skje» (Finstad 2003: s. 68). Et slikt faktum er ikke ensbetydende med at politiet unnlater å straffeforfølge ulovligheter. Det betyr at den alminnelige politibetjents oppgaver, foruten å forebygge lovbrudd, i all hovedsak er å gjøre andre og mer service- eller bistandsorienterte oppgaver (Bittner 1990, Finstad 2003, Hoyle 1998, Klockars 1985, Manning 1997, Reiner 2010, Waddington 1999).⁸² Håndhevelse av loven er altså ikke hva politibetjenten først og fremst gjør.

Politiet sett som fredsbevarere innebærer at de løser konflikter med andre midler enn bruk av lovverket og at politiarbeidet således karakteriseres av «order maintenance» (Banton 2005, Hoyle 1998, Reiner 2010). Kriteriet for at politibetjenten i ordenstjenesten skal kunne utøve en rolle som fredsbevarer avhenger imidlertid av at publikum anerkjenner politibetjentens mulighet for å utvise statlig autoritet over sivilbefolkningen – det er hva politiet faktisk *gjør* (Waddington 1999: s. 20). Reiner forklarer det slik:

“The police may invoke their legal powers to handle the situation, but more commonly they resort to a variety of ways and means to keep the peace without initiating legal proceedings. Nonetheless, underlying all their tactics for peacekeeping is their bottom-line power to wield legal sanctions, ultimately the use of legitimate force” (Reiner 2010: s. 7).

⁸¹ I tillegg til disse kategoriene, ser Zedner politiet i en kontekst som også innebærer at de innehar en symbolsk rolle, yter service, opprettholder ro og orden, og håndterer risiko.

⁸² Også kommunikasjon med publikum er en viktig komponent i polititjenestemannens arbeid, ikke minst fordi politiet sjelden oppdager lovbrudd – det er det publikum som gjør.

Politirollens kjerne er altså tett sammenkoblet med politiets legitime maktmonopol. Monopolet innebærer at politiet til enhver tid har et potensial til å benytte fysisk makt og tvang hvis ikke andre midler forsøkt har vist seg å fungere (Bayley 2005, Klockars 1985, Reiner 2010, Waddington 1999). Paradoksalt nok betyr dette samtidig at en effektiv polititjenestemann ikke behøver å utøve sin legitime makt for å oppnå et ønsket resultat – alt han behøver er at publikum er innforstått med at han *kan* bruke den om han *må*. Som en indirekte følge av sine arbeidsoppgaver befinner politibetjenten seg i en nøkkelposisjon hva gjelder muligheter for bruk av skjønn når han skal tolke loven og dertil handle. Dette innebærer derfor også at håndhevelse av loven og forfølgning av straffeansvar ikke alltid kan sidestilles med målet for politiets ulike handlinger.

Magefølelse eller kunnskap?

Folk flest ønsker nok at politiet kunne straffeforfølge samtlige lovbrudd som blir begått. Virkeligheten er likevel at lovbrudd tilsidesettes på bekostning av andre, da rettssystemet vil kollapse av ren overbelastning om alle lovbrudd som kommer til politiets kjennskap straffeforfølges. Heller ikke er politiet er ment for et slikt arbeid. De har verken forutsetninger for eller kapasitet til å kunne straffeforfølge alle lovstridige handlinger de får kjennskap til. Bittner har et viktig poeng her, i det han peker mot at:

“It is well known that the penal codes the police are presumed to enforce contain thousands of titles. While many of these titles are obscure, unknown, or irrelevant to existing conditions, and the administration of criminal justice is concentrated around a relatively small fraction of all proscribed acts, the police select only some, even from that sample, for enforcement” (Bittner 1990: s. 155 - 156).

Det er verken praktisk mulig eller samfunnsøkonomisk å skulle straffeforfølge alle lovbrudd. Klockars hevder derfor at skjønn er ytterst nødvendig i politiets yrkesutøvelse fordi (...) it is in the very nature of all law to criminalize more than it intends» (Klockars 1985: s. 98). Å handle i overenstemmelse med lovverket i enhver situasjon er samtidig et umulig mandat for politiet alene, og heller ikke særlig hensiktsmessig (Manning 2005, Waddington 1999). Bruk av skjønn er derfor en nødvendig og uunngåelig del av politiets

yrkespraksis fordi det siler ut visse typer lovbrudd som i teorien kunne blitt fanget opp.⁸³

Skjønnsutøvelse blir et av politibetjentens viktigste arbeidsverktøy, og også politifolk i Sørvikpolitiet tar dette i bruk i valget mellom hvilke lovbrudd de skal håndheve og omvendt; i hvilke tilfeller de skal «la nåde gå for rett» i betydningen vri hendelsen vekk fra det strafferettslige sporet ut ifra en vurdering av hva som er hensiktsmessig (Finstad 2003). I tilfeller hvor de intervjuede politifolkene befinner seg i situasjoner hvor de må velge å etterforske én av to saker blir en mer alminnelig politisak henlagt til fordel for en sak hvor et barn mistenkes å være volds- eller overgrepsofsatt. En slik vurdering kan illustrere Finstads resonnement om at de fleste saker avgjøres andre steder enn hos domstolene, og «ikke minst i politiets daglige utøvelse av skjønn» (Finstad 2003: s. 128).

Siden familievoldssakene er forskjellige er ikke de intervjuede politifolkenes skjønnsbaserte beslutninger under etterforskningen av disse forutsigbare. *Det blir en vurdering fra sak til sak*, som en av dem beskrev det som. Det er likevel ikke rom for skjønn når de store avgjørelsene skal tas vedrørende barn de mistenker at har blitt utsatt for vold eller overgrep. Politifolkenes bruk av skjønn avhenger derfor av hva som skal vurderes:

I noen saker kan man på en måte velge litt; skal man gå videre med saken eller skal man ikke? Det føler jeg ikke så mye at vi gjør i disse sakene her. De skal etterforskes uansett for å se om det er noe. Når vi stopper etterforskningen er det enten fordi det ikke er noe å finne, eller fordi vi føler at vi har det vi trenger (Trude).

Blant de intervjuede politifolkene hersker det imidlertid en viss uenighet om hva dette skjønnet egentlig består i. Noen mener skjønn baserer seg på kunnskap, mens andre sidestiller skjønnsbruk med den gode, gamle magefølelsen. Silje mener at hvordan man velger å definere skjønn ikke har noen større betydning. Det viktigste er hva som karakteriserer det:

Om det handler om skjønn eller kunnskap: hva er forskjellen? Men det handler jo mye om erfaring tenker jeg. At du har erfaring på hva det vil bli noe ut av, og hva det ikke vil bli noe ut av.

⁸³ Politibetjentens bruk av skjønnsutøvelse er essensielt også fordi det forhindrer at loven blir håndhevet på en måte som oppleves som urettferdig og urasjonelt av mannen i gata (Zedner 2004).

Med Aas kan man si at politifolkenes politiskjønn er selve bindeleddet mellom loven og den praktiske politihandling de foretar seg (2009: s. 149). Ingen lover favner alle forhold av betydning, for eksempel i en familievoldssak hvor barn er involvert. Dessuten ligger det implisitt i enhver lov og regel en viss usikkerhet, og den krever derfor å bli tolket av den respektive etterforsker og påtalejurist (Waddington 2005: s. 38). Konsekvensen er at polititjenestemenn håndhever loven selektivt (Hoyle 1998, Klockars 1985, Reiner 2010, Waddington 1999). Dermed blir den enkelte politibetjents vurdering av betydning for en eventuell lovstridig handlings rettslige følger, og politiet blir følgelig «en aktiv brikke i det puslespillet vi kaller for lov og rett» (Skjørten 2002: s. 23).⁸⁴ Aas hevder samtidig at det er skjønnsutøvelsen som gjør politiet til handlende og fortolkende aktører, fremfor determinerte håndhevere av skrevne lover og regler (2009: s. 149).

Politifolk er pålagt å handle etter skrevne lover og regler, men de enkeltes skjønnsutøvelse skal gi rom for å handle ut fra hvordan de fortolker situasjoner. Interessant nok er denne forståelsen i strid med flere av de intervjuede politifolkenes opplevelse av hvordan skjønn blir benyttet i familievoldssakene. De mener nye instruksjoner og lovverk ikke gir særlig rom for skjønnsutøvelse i utgangspunktet. Etterforskeren Bjarne mener at dette er en positiv følge av de nye påleggene fordi ingen lenger kan «velge bort» familievoldssaker hvor barn er involvert. Som eksempler på mer konkrete beskrivelser av politifolkenes daglige virke er pålegget om å prioritere familievoldsrammede barn likevel ikke entydig med at politifolkene ikke tar utbytte av lovverkets gråsoner – eller synes disse vanskeliggjør arbeidet.

5.2 Taktisk og teknisk etterforskning

Det politifolkene i teorien jobber for i fellesskap er å samle inn gode bevis for eventuelt senere å kunne overbevise retten om det skyldsansvaret de eventuelt mener å ha funnet (Bayley 2005, Bittner 2005 og Waddington 1999). Etterforskerne og dommeravhørerne

⁸⁴ I kapittel 6 går jeg nærmere inn på en forståelse av hva slags negative følger slik selektiv håndhevelse kan få for familievoldsrammede barn.

har som ansvarsområde å innhente bevis, innbringe og/eller pågripe personer og ta avhør av fornærmede, mistenkte og vitner i familievoldssakene hvor barn er involvert.⁸⁵

Politidirektoratet har pålagt politiet grundig etterforskning av samtlige familievoldssaker hvor barn er involvert slik at alle bevis kan bli avdekket. Mer konkret betyr dette at i møte med familievold skal politiet:

”(...) bestrebe seg på å gjennomføre en rask og effektiv taktisk og teknisk etterforskning, bruke tvangsmidler målrettet, foreta en rask og planmessig avgjørelse og bidra til hurtig iredteføring.” (Politidirektoratet 2002: s. 2).

For politifolkene innebærer dette at hver eneste familievoldssak skal etterforskes omstendelig for å kunne belyse om et barn har blitt utsatt for vold. Her skal det gjøres et «ordentlig» stykke etterforskningsarbeid i betydningen utelukkende grundig, uavhengig av den konkrete mistankens styrke. Gjennom etterforskningen skal man kunne bekrefte eller avkreft om den opprinnelige mistanken var reell. Derfor er det sjeldent de lar «nåde gå for rett» i familievoldssakene.

Avhør av barn

Da avhør av barn krever at man tar i bruk en spesifikk og forskningsbasert avhørsteknikk er det Pål og Nina i Sørvikpolitiet som etterspørres når et barn skal avgi forklaring. De er enige om at å ta avhør av barn i familievoldssituasjoner er spesielt viktig fordi barn kan ha hørt, sett og opplevd mye som ingen andre vet om:

Veldig ofte hvis det er mor som er utsatt for vold og man spør «har barna dine sett eller hørt noe?», så slår det inn en forsvarsmekanisme man har overfor barna sine. «Nei, de har ikke sett noe. De har vært på rommet sitt og vi har gått i kjelleren, så barna har aldri sett eller hørt noe». Og i slike saker så ble ikke barna tatt inn til dommeravhør tidligere. Men så

⁸⁵ En beslutning om innbringelse er et ordensmessig tiltak som ligger utenfor politijuristenes område. Politiet kan eksempelvis innbringe den som på offentlig sted forstyrrer ro og orden, den som ikke etterkommer politiets pålegg, den som ikke oppgir sin identitet når politiet forlanger det og den som treffes på eller ved et sted der det må antas å være begått en forbrytelse umiddelbart forut. Etter disse bestemmelsene kan ikke en person holdes tilbake lengre enn nødvendig og ikke ut over fire timer. For at en person skal kunne pågripes, må en politijurist ha utstedt en beslutning om pågrepelse/ransaking – en såkalt «blålipp». En pågrepelse er et tvangsmiddel som umiddelbart gir status som siktet. Å vite forskjellen mellom en innbringelse og en pågrepelse er derfor grunnleggende fordi det bestemmer en persons status og rettigheter. En «blålipp» er likevel ikke et absolutt krav, da hvem som helst kan pågripe en person på «fersk gjerning», og politiet kan i tillegg pågripe uten denne dersom tiden ikke tillater noe annet. (Finstad 2003: s. 130).

vet vi jo nå at barn forstår. De hører og ser mye mer enn det mor vil gi uttrykk for. Derfor er det viktig for å kunne snu hver stein at, man også må snakke med barn som opplever dette her (Pål).

Like viktig som å få frem informasjon som kan belyse saken er det at barna føler seg trygge under avhøret, at noen lytter til dem og tror på det de har å fortelle, mener dommeravhørerne. Det er derfor viktig for dem å gjøre et godt arbeid i disse sakene slik at de kan bidra til å heve barns troverdighet, og samtidig få tak i det som kan være viktige saksopplysninger: ⁸⁶

Er barnet et vitne så er det for å belyse saken best mulig, men er barnet fornærmet så er det jo barnet selv som sitter inne med best kunnskap om hva som har skjedd med akkurat det barnet i dets situasjon (Nina).

Under avhør av barn bruker dommeravhørerne bestandig en forskningsbasert metode kalt kreativt avhør. Nina forklarer at avhørene foregår slik:

Man har en slags trakt hvor man begynner med "hva tror du er grunnen til at du er hos politiet i dag?" og så vet de kanskje ikke det. Og så "fortell; hvordan er det for deg å bo hjemme? Hvordan har du det sammen med pappa?" - hvis det er pappa som har gjort noe. Så forteller de litt om det. Og "hva skjer når pappa er sint?". Og så trakter man seg nedover og blir mer og mer spesifikk, men man legger hele tiden opp til at det skal være åpne spørsmål – ikke lukkede spørsmål som ender i et "ja" eller "nei" svar.

Metoden skal sikre at barna ikke blir stilt ledende spørsmål, at den informasjonen politiet får tak i kan vurderes som pålitelig og troverdig og at det vil bli synlig om det fremkommer informasjon som *kanskje inneholder noen feil*, som Pål forklarte det.

Når politiet får en melding fra skole eller barnevern som tilsier at de er bekymret for om et barn utsettes for vold eller overgrep, er det viktig først å sikre seg barnas forklaring innen dets foreldre får kunnskap om at politiet er inne i bildet. Trude mener denne fremgangsmåten er høyst nødvendig for å sikre bevis i mange tilfeller fordi:

(...) hvis foreldrene vet at de er meldt til politiet, går de rett på barna og begynner å påvirke dem. Det vet vi om – den fella har vi gått i, og da får vi ingenting i dommeravhøret. For

⁸⁶ Av hensyn til de over nevnte momenter, bruker Pål og Nina gjerne et par dager forut for avhøret på å forberede seg og sette seg grundig inn i saksdetaljene.

barna er stein lojale. Uansett hvor forferdelig de har det, så er de ekstremt lojale mot foreldre.

Et slikt resonnement sier så mye – både om hvor stor verdi politifolkene selv mener det er i å kunne ta avhør av barn så raskt som mulig, men også om hvordan de opplever voldsutsatte barn. Politifolkene vet hvor lite som skal til for å ødelegge politiets muligheter for å oppklare saker hvor det mistenkes at barn utsettes for vold og overgrep. Samtidig er disse sakene både intrikate, såre og kompliserte. Å avhøre voldsutsatte barn er noe helt annet enn å avhøre voldsutsatte voksne mennesker, mener Nina:

De barna vi snakker med, mange av dem er jo veldig skadet. De har jo opplevd ting som er veldig alvorlig i livet sitt, og det setter jo veldig preg på dem. Det er jo en grunn til at de har en annen uro, en annen konsentrasjon enn andre barn på samme alder.

I tillegg opplever dommeravhørerne ofte å befinne seg i et etisk dilemma når de må ta avhør av barn fordi de blir tvunget til å sette barna i en situasjon hvor de må stå opp imot sine foreldre. Barna er lojale overfor og knyttet til foreldrene sine, og det å utsette dem for avhør er en stor påkjenning man skulle ønske barna ikke behøvde å oppleve.

Med små skritt

Innsamlingen av bevis og bevisenes innhold står som et sterkt suksesskriterium som politifolkene måles mot. Kvaliteten på deres arbeid vil kunne gjøre utslaget hva gjelder å få noen dømt for vold mot et barn eller ikke. Derfor kreves det også av politifolkene at de tar seg god tid i planleggingen og gjennomføringen av en slik etterforskning, mener Nina:

Det er de små skrittene som gjør at en sak blir god. Det finnes ingen hurtigløsning til hvordan man kan få en slik sak godt etterforsket, og få noen dømt eller ikke dømt. Det krever ganske mye arbeid.

Baley hevder i denne forbindelse at etterforskere raskt skaper seg en formening om hvem som har utført et eventuelt lovbrudd, og at dette er en forutsetning for å ta fatt på de videre etterforskningsskrittene slik som å innhente bevis som vil kunne understøtte arrestasjon og påtale (2005: s. 146). Slik jeg har forstått politifolkene stemmer Baley

resonnement godt overens med hvordan de selv går frem under etterforskningen av familievoldssaker. Som Silje poengterte er det i disse sakene nærmest bestandig - *kjent gjerningsmann* og derfor starter de etterforskningen med dette som utgangspunkt. Hvordan den enkelte etterforskningen tar form i saker hvor barn er involvert kommer i følge Trude imidlertid an på hva den første meldingen til politiet går ut på. Har det kommet inn et barn på et sykehus i Sørvik med store og uforklarlige skader og etterforskerne opplever det som at foreldrenes forklaringer ikke stemmer overens med barnets skader, hender det ofte at politiet rykker ut for å hente foreldrene inn til avhør. Om politiet i avhørene får informasjon som gir ytterligere grunn til å mistenke at barnet har blitt utsatt for vold av en eller begge av foreldrene, går politiet som oftest til pågripelse. Trude forklarer at prosessen derfra og videre forløper slik:

Det vi bestreber i løpet av det døgnet vi har hvis en blir pågrepet, det er sånn; da skal han avhøres og så skal fornærmede avhøres. Så må vi få bistandsadvokat, og så vurderer vi voldsalarm og besøksforbud. Og alt det der er rutine, så det er bare "smack, smack, smack". Og når vi sitter med alt det, tar juristen en vurdering sammen med etterforsker; skal vi varetektsfengsle eller skal vi ikke? Hvor trygt er det, hvor er barnet og hva ønsker fornærmede sjøl?

Trude gir oss en forståelse av at mange etterforskningsskritt er gjennomtenkt og nøye planlagt, i tråd med instruksjer og regelverk de skal forholde seg til. Visse avgjørelser underveis i prosessen er imidlertid opp til enkelte etterforskere å vurdere på bakgrunn av sakens innhold, egen erfaring og fornuft. Viktige vurderinger under etterforskningen blir tatt i samråd med juristen som leder etterforskningen, og baserer seg sådan ikke på én enkeltpersons skjønn. Som Trude poengterte blir det - *en helhetsvurdering* i hver enkelt sak. Silje understreker betydningen av at man har denne helhetsvurderingen klart i sikte i etterforskningen av enhver sak, fordi:

(...) vi blir jo lurt. Det må vi vite. At vi blir lurt i enkelte saker i forhold til at det egentlig handler om barnefordeling og skilsmisse. Det må vi være klar over, at vi i noen tilfeller blir brukt for at man skal.. Ja, «jeg har fått voldsalarm – de tror på meg». Og så er det egentlig en privatsak det handler om, nemlig hvem som skal ha ungene. Og da må vi i hvert fall ha skjønn, og ikke være naive.

I følge Silje må politifolkene med andre ord være seg bevisst at noen mødre har egne motiver for å anmelde sitt barns far, og ikke fordi det foreligger et faktisk forhold av betydning for politiet.

Sjakk matt?

En faktor som kan vanskeliggjøre arbeidet med de *reelle* familievoldssakene, påpeker Silje, er at de familievoldsrammede barnas mødre som regel ikke vil samarbeide med politiet:

Det at barn står i en lojalitets-skvis og at mor ofte gjerne vil fortsette forholdet, det er en realitet vi har hatt lenge og som vi har overalt. Vårt utgangspunkt er jo at fornærmede, som regel kvinnen, ikke ønsker å samarbeide og kommer til å kjøre slalåm med alle bevis for at vi ikke skal kunne klare å bevise noe som helst. Det er som å spille sjakk; hva kommer nå? Alle mulige bortforklaringer på alt vi skulle klare å finne av bevis. Det er realiteten, det er utgangspunktet. Det er jo helt motsatt enn alle andre straffesaker, hvor den fornærmede ønsker å bidra. Vi forventer faktisk at de ikke bidrar, og det må vi ta høyde for. Da er vi best forberedt. Og så får vi bare være positive om de vil det.

En viktig årsak til at politifolkene opplever at familievoldssaker som involverer barn skiller seg fra andre og mer alminnelige politisaker er at barnas mødre sjelden ønsker å samarbeide med politiet for å oppklare den enkelte saken. En slik erfaring er ikke disse politifolkene alene om, da også mange andre politifolk har erfart at kvinner utsatt for familievold både angrer på anmeldelsen, og heller ikke ønsker å bidra i politiets etterforskning (Grøvdal 2012, Hoyle 1998). *Det gjør jo at disse sakene er veldig vanskelige rent faktisk å komme til bunns i*, fortalte Even.

I litteraturen er det kjent at politifolk har en tendens til å oppfatte familievoldssakene som kompliserte og vanskelige, og særlig i forhold til etterforskning og avdekking av sakens fakta (Aas 2009, Hoyle 1998, Waddington 1999). Blant annet fant Hoyle i sin studie av det amerikanske politiets arbeid med familievoldssaker at politifolk synes familievold er vanskelig å håndtere innenfor politiets organisatoriske rammer fordi de sjeldent er isolerte, men heller pågående og komplekse hendelser som i tillegg foregår i det private (1998: s. 90). Familievold utfordrer politiets språk og klassifiseringssystemer, og fordi politiet har en tendens til å håndtere saker som

enkelthendelser hender det derfor ofte at de ikke responderer adekvat på familievold (Hoyle 1998, Waddington 1999).

Saker som berører familievoldsrammede barn skiller seg fra andre saker også fordi politiet svært sjeldent opplever at en forelder tilstår å ha utøvd vold mot sitt eget barn:

De skylder ofte på hverandre. Det er i hvert fall både min og de fleste andres erfaringer. Man får forklaringer som ofte er helt motstridende.(...) Det holder ofte ikke med ett avhør. Du må ha to, tre, fire avhør av hver part. Da forholder jeg opplysninger overfor den ene parten overfor den andre og så står de på en måte og stanger mot hverandre hele tiden. Det er typisk familievold (Bjarne).

Siden de mistenkte foreldrene har en tendens til å anklage hverandre blir den informasjonen som kommer ut av avhør med vitner og de involvertes omgangskrets ansett som særlig viktig for politiet, da det kan bidra til å skape et oversiktlig bilde av sakens momenter. Selv om etterforskerne forholder seg til at en forklaring er et bevis i seg selv er de imidlertid som regel avhengige av noe mer konkret som kan fungere som bevis i en eventuell rettssak. Ord mot ord er ikke godt nok i familievoldssaker, påpeker politifolkene. Det de henviser til er at de i tillegg til avhør har behov for tekniske bevis i betydningen dokumenterte funn av våpen, alvorlige og synlige skader eller tegn til kamp på åstedet. Såkalte støttebevis kan være til stor hjelp for politiet under etterforskning av en familievoldssak hvor barn er involvert, da de gjerne understøtter eller motbeviser foreldrenes forklaringer. Med slike bevis får man med en gang noen knagger å «henge saken på», for å si det med Grøvdals ord (2012: s. 207). Slike støttebevis eller kvalitetskriterier kreves for at politiet skal kunne agere rettslig og anvende lover og regelverk overfor det som har hendt.

«Uformelle grep»

Samtidig som de tar avhør og innhenter andre bevis må politifolkene vurdere om det er sannsynlig at de taktiske og tekniske bevisene vil kunne overbevise om skyldsansvar i en eventuell rettssak. Bjarne sier i den forbindelse at:

Om du har jobbet lenge med sånne saker så vet du kanskje om en del sånne grep man kan gjøre uten at det går på bekostning av det formelle, og som de med mindre erfaring ikke vet om.

Disse «grebene» Bjarne sikter til baserer seg på hvordan man på bakgrunn av erfaring kan bruke sin kjennskap til lovverket for å kunne etterforske en familievoldssak slik man selv mener er mest hensiktsmessig. Bjarnes refleksjoner understøtter sådan Klockars og hans formening om at "(...) the law is not an end in itself. It is a mean for achieving an end" (Klockars 1985: s. 99). Bjarne benytter seg altså av de mulighetene lovverkets gråsoner tilbyr han. Han overveier, avveier og handler på grunnlag av erfaring, rutine og tidligere kunnskap. Loven blir et middel, fremfor et mål i seg selv. Bjarnes skjønnsutøvelse blir en verdifull ressurs når han forsøker å legge til rette for en best mulig løsning for det voldsutsatte barnet. Selv om straffeprosessloven er utgangspunktet, blir «boka» ikke like viktig som «erfaringen» - eller «gata», som Finstad konkret viser til (2003: s. 151). Straffeprosessloven forutsetter at politifolk skal stille seg upartiske i håndheving og etterforskning av lovbrudd. På samme tid skal de trekke opp grenser mellom rett og galt, beskytte den svake part og bidra til at konflikter blir løst og rettferdighet ivaretatt. Finstad hevder derfor at det logisk for politifolk at deres moralske engasjement i en aktuell sak ikke er nøytral, men heller tenderer mot å være til fordel for den som oppfattes som den svake part – de familievoldsrammede barna i vårt tilfelle.

For noen lovbrudd er det vanskeligere å skaffe bevis enn for andre (Finstad 2003: s. 142). Nylig ble også politiet pålagt å etterforske og straffeforfølge familievoldssaker som bærer preg av psykisk vold i forbindelse med revideringen av familievoldsparagrafen. Politifolkene jeg har hatt kontakt med opplever at denne volden er vanskeligere å bevise enn den fysiske volden, først og fremst fordi det i slike saker finnes lite bevis som kan underbygge eksempelvis foreldres påstander om hva de har gjort og ikke gjort. Med andre ord peker politifolkenes erfaringer mot at disse sakene nesten uten unntak blir stående som ord mot ord, da bevissituasjonen er utelukkende intrikat. Baley hevder i den forbindelse at det er den kontinuerlige utviklingen av ekspertise i lovforståelse og -tolkninger som stiller størst krav til etterforskere, da:

"(...) few have formal legal training, yet they need to understand how prosecutors will use their evidence and the challenges it will face in court" (Bayley 2005: s. 146).

Det er imidlertid sannsynlig at dette forholder seg noe annerledes her i Norge, da vi (som det eneste landet sammen med Danmark) har det som kalles integrert påtale. Det

vil si at påtalemyndighetens vurderinger kobles direkte til etterforskningen, da politijurister og etterforskere samarbeider fra start og til slutt i en etterforskning. Dette kan nødvendigvis også ha betydning for etterforskningens kvalitet, da en må kunne tro at et slikt samarbeid legger godt til rette for gjennomtenkte og løsningsorienterte beslutninger. Om en politijurist alene skal vurdere og ta beslutninger om tvangsmidler og eventuell tiltale uten annen kjennskap til saken enn hva som fremkommer av rapporter, er det i det minste sannsynlig at han eller hun vil foreta skjønnsvurderinger som ikke faller i god jord hos etterforskerne.

Politifolkenes kunnskaper om lovverket, dets rammer og hvordan man kan se rundt og forbi disse uten at det går på bekostning av etterforskningens kvalitet, kan kanskje være det middelet de behøver for å komme til bunns i disse sakene. Trolig skal man heller ikke se bort ifra at politifolkene som en konsekvens av den komplekse bevissituasjonen benytter seg av «de vikarierende grunners lov» i slike saker (Finstad 2003). De kan formelt ha sitt på det tørre i den forstand at de ikke bryter lovverket i sine fremgangsmåter, men de kan la målet hellige middelet. Det er derfor deres intensjon som her er diskutabel, hevder Finstad: «Når vi ikke kan ta deg for det ulovlige vi med stor sikkerhet vet at du gjør, bruker vi de grunnene vi finner» (Ibid: s. 142). I forbindelse med slik bruk og tøying av lovverket er politijuristenes rolle av særlig stor betydning da det er de som avgjør om og når tvangsmidler skal tas i bruk.

5.3 Håndfaste virkemidler?

Som politijurister står Even og Marianne ansvarlige for å lede gjennomføringen av etterforskningen i den aktuelle familievoldssaken. Det betyr samtidig at de to kontinuerlig skal vurdere bruk av tvangsmidler slik som pågripelse, ransakelse, beslag, tilbud om voldsalarm og illeggelse av besøksforbud. Samtidig må de ta stilling til om en familievoldssak skal henlegges på grunnlag av manglende bevis, eller motsatt; om det skal gis en reaksjon i form av positiv påtaleavgjørelse.

«Noe har skjedd»

Noe av poenget her er at når du kommer til oss på påtale; da er det noe som har skjedd, fortalte Even. Og han har et godt poeng, da et slikt resonnement fremhever at politijuristenes arbeid er reaktivt ved siden av også å være styrende overfor andre politifolk og deres oppgaver. Marianne opplever i den sammenheng at hennes hovedoppgave som politijurist er:

(...) å styre etterforskningen sånn at vi får best mulige resultater frem mot en påtaleavgjørelse. Enten at vi klarer å bevise det hvis noe faktisk har skjedd, men også etterforske på en slik måte at vi klarer å avdekke det hvis det ikke har skjedd noe.

Marianne ønsker med andre ord å kunne lede etterforskningen av familievoldssaker på en måte som tilsier at alle forhold vil bli avdekket underveis. Even kjenner seg igjen i Mariannes budskap, men har samtidig også andre og høyere forventninger til seg selv i egenskap av at han er påtaleansvarlig i samtlige av disse sakene:

Jeg har en forventning om at jeg klarer å fange det opp før det går galt med en sak. Jeg har en forventning om at jeg i hvert fall skal sørge for at vi ikke kommer opp i en lignende situasjon som med Julie-saken. Jeg har en mye større oversikt over hvilke saker vi har til enhver tid enn de andre juristene. Jeg kan i mye større grad enn dem fange opp helhetsbilde - og for så vidt også enkeltsaker som noen kanskje tenker at «dette klarer ikke jeg å prioritere innenfor mine saker».

I tillegg til å lede etterforskerne og andre på sin enhet, legger Even et stort ansvar på egne skuldre i det han forventer at han alene skal kunne oppdage om Julie-saken er i ferd med å gjentas. Fordi han og de fleste medarbeidere i politidistriktet ønsker å gjøre alt de kan for å unngå en ny Julie-sak, er det som Marianne påpeker viktig at de to som jurister til enhver tid har en plan for det de gjør og at de tar riktige valgene underveis i etterforskningen for å:

(...) sikre at barnet ikke blir sendt hjem igjen til voldelige foreldre eller overgripere. Sånn at vi gjør de riktige valgene underveis.

«Skjellig grunn» - til hva?

Grunnet fare for bevisforspillelse og gjentakelse i familievoldssakene er det ikke bare ønskelig, men også viktig at politiet tar i bruk tvangsmidler målrettet. I etterkant av analysen fra 2009 ønsket ledelsen i Sørvikpolitiet å skape en diskusjon vedrørende politijuristenes bruk av tvangsmidler og reaksjoner, da analysen avdekket at det var relativt store forskjeller i den påtalemessige vurderingen i og bruken av disse. Denne diskusjonen har i følge politifolkene medført at politijuristene i Sørvik Pd nå er mer konsekvente i bruken av pågrepelse, illeggelse av besøksforbud og offentlig påtale enn de tidligere var:

Vi oppretter jevnt over mange flere saker nå enn vi gjorde før, for da var det jo såkalte OPS-saker. (...) nå oppretter vi sak og vi benytter oss av tvangsmidler selv om for så vidt mor står og omtrent slår på politiets skuldre for å få far til å bli (Even).⁸⁷

Til sist møter politijuristene det som sies å være et kritisk moment i en strafferettslig prosess, da de må vurdere om det skal tas ut tiltale på bakgrunn av de foreliggende bevis som har fremkommet gjennom etterforskningen (Zedner 2004). Fordi beviskravet er grunnleggende for å kunne ta ut tiltale må Even og Marianne i slike tilfeller være av den oppfatning at straffeskylden kan bevises i retten (Riksadvokaten 2010: s. 3). Hva som er et riktig eller uriktig valg i en slik strafferettslig prosess er vanskelig å stadfeste. Det blir opp til den enkelte politijurist å tolke hvilke tvangsmidler som eventuelt skal iverksettes når, og her kan skjønn i teorien få fritt spillerom.⁸⁸ Bruken av skjønn er imidlertid størst når det gjelder vurderinger av tvangsmidler og om en skal tiltale en forelder for vold mot barn, hevder Even:

Alle beslutninger vi tar er jo basert på skjønn. Vilåårene for bruk av tvangsmidler og når vi bestemmer oss for å ta ut en tiltale eller henlegge en sak, er jo utpregede skjønnsvurderinger hvor egentlig veldig lite er håndfast. Så det gjør vi jo hele tiden.

Tvangsmidler skal ikke benyttes med mindre man har «skjellig grunn til mistanke» i betydning av at det skal være mer sannsynlig at mistenkte (i vårt tilfelle) har utøvd vold

⁸⁷ En slik praksis er også i tråd med Riksadvokatens retningslinjer, hvor det fremheves at det fra politiets side ikke er akseptabelt å behandle meldinger om familievold som - "husbråk" som etter utrykning ansees som - "oppgjort på stedet" (Riksadvokaten 2008: s. 2).

⁸⁸ Som nevnt i forrige kapittel får likevel de vanskeligste familievoldssakene en form for dobbeltbehandling i det de vurderes i samråd med Even som påtaleansvarlig.

mot sitt barn enn at han eller hun ikke har gjort det. Som Aas påpeker er det i mange tilfeller imidlertid «et svært åpent og skjønnsmessig spørsmål hvorvidt man har å gjøre med sannsynlighetsovervekt for skyld» (2009: s. 165). Politijuristenes innbyrdes skjønnsvurderinger bidrar derfor ofte til at de til sist ender opp med en bestemt beslutning, slik jeg tolket dem. Som det fremkommer av sitatet under tar Even hensynet til skjellig grunn svært alvorlig i sitt arbeid med familievoldssaker:

Noen ganger kunne man vel ønske at det ikke var så mye skjønnsutøvelse, at man var litt mer bundet, at det var litt mer matematisk. Jeg tror det er viktig at det er sånn, men det gjør jobben litt mer utfordrende. (...) Vilåårene for bruk av tvangsmidler når vi bestemmer oss for å ta ut en tiltale eller henlegge en sak, er jo utpregede skjønnsvurderinger hvor egentlig veldig lite er håndfast. (...) Du vet at det skal være mer sannsynlig at vedkommende har gjort det enn ikke gjort det, men hva er det da? Ikke sant? Du må ha noen konkrete holdepunkter - og det kan ikke bare være basert på historiske opplysninger.

Even skulle i visse tilfeller skulle ønske at han ikke hadde noe rom for skjønn fordi grunnlaget for vurderingen i seg selv oppleves som uklar og uten fastlagte svar. Evens refleksjoner kan dermed understreke en av Aas sine informanters erkjennelse om at « - skjellig grunn – det er det vanskeligste med hele dette yrket!» (2009: s. 164). Aas hevder at strafferettens begrep om skjellig grunn til mistanke synes å være elastisk. Som Aas reflekterer rundt er straffeprosessen imidlertid tydelig på at «skjellig grunn» er noe politiet må ha i forkant av eksempelvis en pågripelse.⁸⁹ I den forbindelse påpeker Marianne at hennes yrkeserfaring og rolle har relativ stor betydning når hun bruker sitt skjønn forut for beslutninger om bruk av tvangsmidler:

Vi forholder oss først og fremst til jussen selvfølgelig. Men det vi kan utøve skjønn overfor er i bruk av tvangsmidler. Tidligere var det veldig sånn at "du må ikke pågripe, for det er en voldtektssak og det er så stigmatiserende" – være mer forsiktig. Men jeg bruker det aktivt; har jeg en mulighet til å bruke tvangsmidler så gjør jeg det. Det tror jeg man må være litt spesialisert for å tørre kanskje, å bruke de mulighetene man har der. (...) Det er vel det som kanskje har manglet. At man bruker de mulighetene loven gir oss.

⁸⁹ En av hans informanter, en eldre politimann i en ledelsesfunksjon, mente at de fleste avgjørelser politiet tar i en situasjon, lar seg begrunne i ettertid – selv når politiets inngripen er basert på en feilvurdering. «Skjellig grunn» var i hans øyne noe politiet kan oppnå i ettertid under den forutsetning at politirapporten viser til gode begrunnelser for hvorfor tvangsmidler ble tatt i bruk der og da.

Jeg tolker Marianne dithen at hun mener erfaring har gitt henne en nødvendig trygghet på seg selv og sine vurderinger i familievoldssaker. Hun var så vidt inne på at hun synes det er sårt når media eller andre stiller spørsmålstegn ved hennes vurderinger i familievoldssaker hvor hun har gjort alt hun har kunnet for «å snu hver stein». Det medfører likevel ikke at hun i ettertid blir usikker på vurderinger hun har tatt. Her kommer tryggheten hennes til nytte fordi hun tør å stå fast ved sine beslutninger på tross av at noen stiller seg kritiske til dem i ettertid.

«Hva skal man forvente?»

I egenskap av å være påtalansvarlig fungerer Even også som aktor i de tilfellene hvor etterforskerne har samlet inn gode nok bevis til at politiet har valgt å ta ut tiltale i en familievoldssak som involverer barn. I følge Zedner har Even derfor også en ekspressiv moralsk funksjon, da han under en rettssak symboliserer at ulovlige handlinger får strafferettslige konsekvenser samtidig som han fungerer som en forsikring om at samfunnets interesser blir ivaretatt (2004). Et område som nå byr på nye utfordringer for politiet, og som i følge de intervjuede politifolkene har behov for å bli belyst i større grad, er Riksadvokatens oppfordring om også å straffeforfølge foreldre man mener kan ha hatt en medvirkende rolle i saker hvor barn har blitt utsatt for familievold. Her har Even en ikke ubetydelig og viktig rolle å ivareta, i det han som aktor symboliserer de allmennpreventive prinsipper som i dette tilfellet tilsvarer at man blir ansvarliggjort om man som far eller mor ikke gjør alt for å beskytte sitt barn fra å bli utsatt for vold. Even hadde dette å si om prinsippet:

Det skal selvfølgelig nokså mye til at mor tar barna sine med seg og stikker. Men så er min mening; bør man ikke likevel forvente det? Jeg synes jo det. Og da synes jeg det er riktig å ansvarliggjøre de som ikke gjør det. Selvfølgelig, her også skal det være rom for tvil og tvilen skal komme den tiltalte til gode. Alle de vanlige rettssikkerhetsgarantiene skal jo gjelde. Men jeg tror det er viktig, hvis man i større grad får samfunnet ansvarliggjort ved at man også ser på den delen av det, ikke bare den som utøver volden, men også den som lar det skje.

Som Trude poengterte kan de som politi melde videre sin bekymring til barneverntjenesten, men de kan ikke ta barnet vekk fra sin mor eller tvinge moren til å gå med på noe hun selv ikke ønsker:

Da er vi over i en helt annen greie ikke sant. Da er vi der at vi må sikte mor for medvirkning. Og det er jo kanskje ikke den ultimate løsningen, men noen ganger må man kanskje det for å få en bedre løsning for barnet. Jeg mener jo det.

På det tidspunktet jeg intervjuet Even hadde han ganske nylig siktet en far for medvirkning til hans barns død fordi politiet mente å kunne bevise at han ikke hadde grepet inn for å forhindre den volden barnet ble utsatt for av sin mor. Even fortalte meg at det var den vanskeligste vurderingen han noen gang hadde vært nødt til å ta, men at han mente at en mer konsekvent bruk av lovverket i slike situasjoner er en riktig utvikling fordi:

Jeg tror det er viktig og nyttig at det ikke skal være så lett å si at "men jeg kunne ikke gjøre noe jeg, jeg hadde jo ikke noe mulighet til å gripe inn og han er jo så mye større og sterkere enn meg".

Å bevise at en mor eller en far har kunnskap om at den andre forelderen utøver vold mot sitt barn er likevel lettere sagt enn gjort, da *det er nærliggende å tro at en far eller mor har den kunnskapen, men det skal bevises ut over en hver rimelig tvil*, som Even sa.

Ekstraordinære metoder

Under intervjuet med Even, fremkom det opplysninger om deres etterforskningsmetoder i familievoldssaker som for de fleste antakelig er ukjent. Even fortalte at politiet i Sørvik noen ganger tar i bruk rettslige virkemidler som frem til nå har vært lite brukt av politiet i familievoldssaker.⁹⁰ I mange tilfeller kan det være vanskelig for politifolkene å oppnå et samarbeid med et voldsutsatt barns mor fordi hun selv utsettes for vold og trusler av sin samlivspartner. Derfor har politiet i Sørvik blitt mer bevisst på å bruke rettsmedisinsk bistand også i saker hvor det ikke er forekommet dødsfall, da man ønsker å stadfeste hvordan skader har oppstått og om de er forenlige med forklaringen til den eller de mistenkte. Mens vi samtalte om dette begynte Even å reflektere over hvorvidt politiet bør vurdere andre etterforskningsmetoder i familievoldssaker som ikke lar seg løse fordi politiet befinner seg i en situasjon hvor ord står mot ord. Han og de andre politifolkene opplever slike saker som svært frustrerende og tunge, både personlig og profesjonelt. Even uttrykte seg slik:

⁹⁰ Årsaken til dette, forklarte han, var at politiet tidligere ikke visste om denne muligheten.

Vi har jo tvangsmidler overfor de mistenkte og siktede, men vi har ikke tvangsmidler på samme måte overfor fornærmede. Det er noe vi snakker litt om, men hvor vi nok ikke er kommet så langt enda.

Da politiet ikke skal bruke tvangsmidler i straffeprosessuell forstand overfor fornærmede antar jeg at Even her sikter til at den fornærmede samtidig mistenkes for å være medskyldig. Det Even synes å ønske seg er altså muligheten til å ta i bruk tvangsmidler også overfor en mishandlet mor i de tilfeller politiet mistenker at hun samtidig er medskyldig i et barns skader som følge av familievold. Slik jeg tolket ham var poenget hans at de som politi stadig forsøker å speide etter alternative etterforskningsmetoder i familievoldssaker for å kunne heve standarden på denne. Derfor resonnerer Even også rundt tanken på å benytte seg av ekstraordinære – og dertil kontroversielle, etterforskningsmetoder i disse sakene:

Det er hemmelige, skjulte og utradisjonelle metoder slik som kommunikasjonskontroll, avlytting, bevisprovokasjon eller annen type provokasjon som bruk av spanere. Den type midler man tenker på i forhold til organisert kriminalitet. Man bør nok i hvert fall ha det i tankene i denne type saker også. Hvis man ikke går til pågripelse av foreldrene, er det da en ide å telefonavlytte dem for å få bevis? (...) Om vi per dags dato har brukt disse ekstraordinære etterforskningsmetodene eller ikke, får nå så være. Men at vi har begynt å tenke på det nå; ja. Det blir stadig vekk en større del av vurderingen i de sakene; skal man gjøre det? Men jeg ser ingen mindre grunn til å gjøre det i de sakene, enn i narkotikasaker. Det er like alvorlig kriminalitet og like samfunnsskadelig.

Kommunikasjonskontroll er en svært inngripende metode og innebærer potensielle farer hva gjelder både personvern og rettssikkerhet, i tillegg til at slike metoder er svært ressurskrevende. Dessuten forbinder de fleste sivile kommunikasjonskontroll med organisert kriminalitet og narkotikahandel. Ved å sidestille vold mot barn med politiets innsats mot organisert kriminalitet hvor metoder som spaning og telefonavlytting benyttes i stor grad, kan man argumentere for at vold mot barn oppgraderes i alvorlighetsgrad. Slik sett dras det her er en viktig parallell i betydningen hva de intervjuede politifolkene definerer som og plasserer i kategorien «alvorlig kriminalitet». Sett i lys av Manning kan det argumenteres for at Sørvikpolitiets kompetansehevingsstrategi for politiets håndtering av familievoldsrammede barn delvis blir forsøkt implementert ved hjelp av ekstraordinære etterforskningsmetoder som en taktikk

(2005). Sagt med andre ord vil politidistriktet forsøke å benytte disse metodene som et middel for å kunne håndtere en spesifikk og problematisk situasjon. Manning hevder at slike strategier kan oppstå på bakgrunn av organisasjoners og individers behov for å takle pågående antakelser om sosiale problemer:

“Strategies are often a means of survival in a competitive environment; they can be inferred from the allocation of resources or from the behavior and pronouncements of an organization. In short, strategies assist any organization within the society in managing its appearance and in controlling the behavior of its audience” (Manning 2005: s. 193).

Når så en viktig representant for politiet i Sørvik gjør det eksplisitt at politidistriktet vurderer å ta i bruk ekstraordinære metoder i betydning «utover det normale» i familievoldssaker, gir han samtidig offentligheten et bevisst inntrykk av at politidistriktet oppfatter denne formen for kriminalitet som svært alvorlig - og håndterer den deretter. Reiner viser i den forbindelse til at diverse politiforskere argumenterer for at den økte bruken av denne type innovative metoder i politiarbeidet forårsakes av det alltid tilstedeværende presset på politiet om å oppklare flere saker (2010: s. 155). Slik fremstår politidistriktet som handlekraftig og effektivt overfor omgivelsene – de «gjør noe» med problemet de er under press om å bekjempe. Den store faren her, hevder Reiner, er at slike metoder i seg selv kan være problematiske i både etisk, lovlig og praktisk forstand. Spørsmålet som derfor gjenstår å besvare er om politiet mener at målet helliger middelet?

I sin artikkel «Hvordan kan vi vite hvor effektive skjulte etterforskningsmetoder er?», diskuterer Thomassen effektiviteten og nytten av politiets bruk av såkalte «skjulte tvangsmidler» slik som kommunikasjonskontroll, og på hvilken måte slike metoder konkret bidrar i etterforskning og straffeprosess (2010).⁹¹ Hans funn viser i all hovedsak at det synes å være en utbredt oppfatning innen justissektoren om at kommunikasjonskontroll er et effektivt og viktig verktøy i politiets etterforskning av organisert kriminalitet. Kommunikasjonskontroll frembringer relativt ofte resultater i form av fellende bevis, men det er likevel langt ifra bestandig at denne informasjonen

⁹¹ Hans funn er basert på en spørreundersøkelse om erfaringer med kommunikasjonskontroll blant politijurister, statsadvokater, dommere og advokater.

har vært viktig som bevis under en rettssak.⁹² Alt i alt tyder Thomassens undersøkelse på at kommunikasjonskontroll som oftest har en indirekte nyttefunksjon for politiet i det den snarere legger til rette for ytterligere etterforskningskritt, heller enn å fremskaffe et endelig og avgjørende bevis. At slike ekstraordinære metoder gjør nytte for seg under etterforskning av organisert kriminalitet betyr ikke nødvendigvis at de vil være like hensiktsmessige og fornuftige – eller forsvarlige, under etterforskning av familievoldssaker som har helt andre aspekter, kvaliteter og omstendigheter enn førstnevnte.⁹³

5.4 Et «godt» eller «ordentlig» politiarbeid?

For de intervjuede politifolkene består det «ordentlige» politiarbeidet i å ta voldsutsatte barn på alvor og etterforske slike saker deretter. *Et godt utført politiarbeid er at barna det gjelder blir tatt på alvor av politiet*, fortalte Bjarne meg. Under vil jeg argumentere for at det «skikkelige» og det «egentlige» politiarbeidet kan sidestilles med det de intervjuede politifolkene karakteriserer som det «gode» og «ordentlige» politiarbeidet.

Spenning og mening

Mariannes refleksjoner kan bidra til å belyse politifolkenes perspektiver omkring deres yrkesutøvelse i møte med familievoldsrammede barn:

Jeg føler jeg jobber med noe som betyr noe i forhold til mange andre ting politiet holder på med. Det er heldigvis ulikt der, men jeg synes det er viktigere å ta en voldsmann- eller overgrepsmann mot et barn i forhold til en som har stjålet bilen min. Det betyr noe for meg hvis jeg bare kan hjelpe ett barn.

Mariannes utsagn peker mot to viktige faktorer når det gjelder politifolkenes innbyrdes roller. For det første jobber de med saker som for dem gir mer mening å jobbe med enn

⁹² Kommunikasjonskontroll som metode viser seg ofte å være i disfavør av mistenkte, da mistanken mot han eller henne som regel styrkes ved bruk av denne.

⁹³ Om det er hensiktsmessig - eller for den saks skyld etisk forsvarlig, å ta i bruk slike inngående metoder i etterforskning av familievoldssaker er kanskje en debatt politiet i større grad bør ta om det er slik at disse metodene vurderes seriøst.

andre politisaker, da de anser vold mot barn (og kvinner) som svært alvorlige lovbrudd. Slike saker er alt annet enn søvndyssende tidsfordriv:

Det er det som er kjempeutfordrende og gøy med det, at du får litt andre utfordringer enn hvis du bare jobber med kjedelige saker. Det skjer jo masse i dem og de er alvorlige og de er grove, og det trigger deg på en måte. Du kjenner du har lyst til å prøve å gå inn og kartlegge, innhente masse informasjon og få belyst saken best mulig! Det er jo kjempespennende. Det driver deg hele tiden. Jeg brenner for det. Jeg synes det er utrolig motiverende å kunne ha en slik jobb (Nina).

For de intervjuede politifolkene er det arbeid med familievoldsrammede som utgjør en meningsfull arbeidsdag. Denne faktoren overlapper med den neste, da det samtidig kommer frem av Mariannes utsagn at de synes det er viktigere å «ta» - altså straffeforfølge, noen som utøver vold mot barn enn mer alminnelige politisaker. Bekjempelse av vold mot barn utgjør både det gode og det ordentlige politiarbeidet på en og samme tid. Da disse to faktorene overlapper hverandre i politifolkenes forståelse av sin yrkesutøvelse, kan de heller ikke skilles fra hverandre i en teoretisk forståelse. For politibetjenten i ordenstjenesten består det «skikkelige» politiarbeidet i å reagere på lovbrudd og vise konkret handlekraft, da det gjerne gir resultater i form av rettslig etterspill, hevder Aas (2009). Hans refleksjoner er noenlunde samstemte med Finstads beskrivelser av det «egentlige» politiarbeidet:

«Forestillinger om det egentlige politiarbeidet har sammenheng med når politifolk mener de har gjennomført et meningsfylt sett – hva er en god arbeidsdag?» (Finstad 2003: s. 96).

For den alminnelige politibetjent i ordenstjenesten består den gode arbeidsdagen i å reagere på lovbrudd ved å benytte seg av blålys, sirener og høy fart i et forsøk på å fange en gjerningsmann. Kanskje er ikke så underlig at de intervjuede politifolkene erfarer at det gir mening å jobbe med familievoldsrammede barn. De definerer volden som et alvorlig lovbrudd som må håndteres deretter. Slike saker gir dem drivkraft og utfordringer i yrkesutøvelsen, samtidig som de står for spenning. Andre politisaker vekker ikke til live det samme akutte behov for, og ønske om å gripe inn og «gjøre noe».

Blant etterforskere får dessuten begrepet «egentlig politiarbeid» et nytt innhold, hevder Finstad: de relaterer egentlig politiarbeid til det *de* gjør til daglig (2003: s. 104).

De intervjuede politifolkenes arbeid er reaktivt og handlekraftig i sin kjerne.⁹⁴ De ønsker å bekjempe vold mot barn med alle tilgjengelige midler. Dette ønsket om kriminalitetsbekjempelse er de ikke alene om å ha. Politiets rolle og deres polisiære virksomhet har gjennom tidene blitt definert på utallige måter, men at de er mer enn «kriminalitetsbekjempere» er et gjennomgående trekk i politiforskningen. I følge Waddington overbeviser likevel politifolk seg selv om at nettopp kriminalitetsbekjempelse definerer dem og deres arbeidsoppgaver:

“There is little doubt that the occupational self-image of the police is that of «crime-fighters» and this is not just a distortion of what they do, it is virtually a collective delusion” (Waddington 1999: s. 117).

Waddingtons refleksjoner retter seg i hovedsak mot politibetjenter i ordenstjenesten og deres oppgaver. Og slik jeg leser ham er ikke politibetjenter i ordenstjenesten i tråd med etatens intensjoner når de forestiller seg at de utfører det skikkelige eller egentlige politiarbeidet. Det er likevel nødvendig å problematisere denne forståelsen i forsøket på å belyse de intervjuede politifolkenes roller, da de i en slik kontekst fremstår som desillusjonerte.⁹⁵

I motsetning til Bittners og Reiners beskrivelser av ordensbetjentens oppgaver, består ikke de intervjuede politifolkenes arbeid kun i *muligheten* for eller *forventingen* om å håndtere potensielle kriminelle handlinger i offentligheten (1990: s. 163, 2010: s. 7). Ved et hvert tilfelle hvor etterforskerne og politijuristene får en sak hvor det mistenkes at et barn er blitt utsatt for vold eller overgrep, har det allerede forekommet en anmeldelse på forholdet. I egenskap av sin kompetanse i familievolds- og overgrepssaker er det dem og deres innsats som kreves når slike saker skal etterforskes - og eventuelt straffefølges.

For de intervjuede politifolkene tilsvarer et godt utført politiarbeid også det ordentlige politiarbeidet i møte med familievoldsrammede barn. Det «gode» og «ordentlige»

⁹⁴ Deres arbeidsmetoder kan sjeldent forutse og forhindre lovbrudd.

⁹⁵ Som Waddington påpeker, bør likevel en slik kollektiv overbevisning varsle om hvor stor ideologisk betydning denne kriminalitetsbekjempelsen faktisk har for deres yrkesprofesjonelle selvfølelse (Ibid.).

arbeidet politifolkene utøver, utelukker derfor ikke hverandre. De utgjør heller en felles forståelse av hva politiets arbeid skal og bør bestå i når de håndterer familievoldssaker hvor barn er involvert.

5.5 Refleksjoner

Virkelighetsbeskrivelsene vi nå har fått innsikt i viser at familievoldssakene hvor barn er involvert ofte er vanskelige for politiet å etterforske. Det betyr lite for de intervjuede politifolkene om etterforskningen munner ut i en strafferettslig reaksjon i form av positiv påtaleavgjørelse eller ei. Det som ser ut til å drive samtlige av dem, er at enkeltsakene etterforskes så godt at man ved etterforskningens slutt kan si sikkert om et barn er blitt utsatt for vold eller ikke. Ikke minst er det av betydning at barnet blir tatt på alvor, da politifolkene vet at barn ser, hører og opplever mye som aldri kommer til overflaten. Dette vet de av erfaring fordi flere tidligere saker har satt dype spor hos dem. Det har også kollegers unnlatenhet gjort. Det kommer tydelig til syne ved at de har tapt sin naivitet og dette er tema for neste kapittel.

Kapittel 6. Kynisk av erfaring?

At politiet i Sørvik skal snu hver stein i saker som omhandler familievoldsrammede barn blir oppfattet som ekstremt viktig fordi man vet at volden eksisterer selv om den ikke alltid gir seg til kjenne ved dokumenterbare skader. I denne sammenhengen synes de intervjuede politifolkenes yrkeserfaring å fungere som et nøkkelbegrep. De var tidligere naive og innså ikke at foreldre kan skade sine barn med overlegg. Julie-saken lærte dem at det er mulig, og deres naivitet har likedan svunnet hen. Slik politifolkene beskriver det, skaper ikke dette problemer i deres arbeid med familievoldsrammede barn. Tvert om er den medfølgende mistenksomheten et gode. De intervjuede politifolkene har samtidig erfart at andre politifolk ikke har de samme holdningene overfor familievoldsrammede barn og deres troverdighet som dem selv. Parallelt unnlater disse «andre» å etterforske familievoldssakene adekvat. Snarere legger de ansvaret for etterforskningen over på hva et barn forteller i et dommeravhør. De intervjuede politifolkene oppfatter dette som en årsak til barns svekkede rettsvern.

6.1 Mistenksomhet som nødvendighet

De intervjuede politifolkene poengterer at politiske føringer alene ikke kan forklare hvorfor de har fokus på håndteringen av familievoldssaker hvor barn er involvert. Jeg har derfor måttet søke etter alternative forklaringer som kan belyse hva som befinner seg bak deres holdninger og handlinger. Det har vist seg at deres mange erfaringer med familievoldsrammede barn har skapt klare rammer for hvordan de forholder seg til slike saker. De vet og forstår at foreldre kan slå, og til og med ta livet av sine barn. Det skaper ikke rom for naivitet. Det krever en erkjennelse man helst ikke vil ta inn over seg, men som politifolkene ikke kan jobbe foruten.

«Farvel naivitet»

For å kunne forstå politifolkenes innsikt i og håndtering av sine arbeidsoppgaver i møte med barn som utsettes for vold i hjemmet er det uunngåelig å gi et nærmere bilde av saken de i dag ser tilbake på som sin mest betydningsfulle erfaring. For å kunne la

historien om Julie komme til sin fulle rett, og for å kunne gi et best mulig innblikk i dennes betydning ser jeg det som verdifullt å gi ordet til Even. Han forteller om sin oppfatning av hva som forårsaket politiets manglende etterforskning:

Om du har en grunnleggende tro på at foreldre ikke kan gjøre barna sine noe vondt, vil jo det være grunnlaget for dine vurderinger av hva det er som har skjedd med dette barnet. Antakelig vil du da komme til at foreldrenes forklaring om at det har falt og slått seg, eller det har snubla i trappa eller gått i søvne - ja, det stemmer nok det, for de kan jo ikke ha gjort det. De er jo foreldre til barnet. Da er det veldig viktig å vite at "Nei, de kan ha gjort det. Det er absolutt en mulighet. Det er faktisk en ganske sannsynlig mulighet". Og hvis du har det grunnlaget så blir det en helt annen vurdering, for da vil jeg mye lettere gå til det skritt å sikte dem og da få innslag av alle de virkemidlene vi kan bruke under etterforskning. Hadde man innsett at dette faktisk var noe en eller begge av foreldrene kunne ha gjort, hadde man kunnet sikte dem, separere dem, de ville fått hver sin forsvarer og saken ville sett helt annerledes ut fra begynnelsen av (...).

Even beskriver at Sørvikpolitiet ikke kunne forestille seg tanken om at det var Julies foreldre som hadde forårsaket hennes skader. De tok ikke muligheten innover seg. Hadde de gjort det, ville de vært mer observante og bevisste ved å sikre bevis på åstedet og benytte seg av tvangsmidler.

Jeg oppfatter det som at Julie-saken utgjør referansepunktet i politifolkenes virkelighetsbeskrivelser. Refleksjoner og tolkninger av sakens betydning for deres handlinger overfor familievoldsrammede barn var et tilbakevendende tema under intervjuene med dem. Å beskrive denne saken som politidistriktets «vekkersak» er derfor svært treffende. Alle de intervjuede politifolkene ble tvunget til å se i hvitøyet at foreldre kan ty til vold mot sine egne barn. Det har vært en tung, men ikke desto mindre viktig lærdom for dem alle mener Even:

Jeg har lært at voksne omsorgspersoner faktisk kan begå relativt grusomme handlinger mot barna sine og likevel fremstå nokså normale. Illusjonene forsvinner. Det er vel sånn at man har tro på det gode i mennesket, men i denne jobben her får jo den troen et skudd for baugen for å si det sånn. Men jeg tror det er kjempeviktig å vite det når du står i en sak; å vite at det er mulig at de aller næreste har gjort dette her. Jeg tror det krever en del faktisk, å forstå at foreldre eller andre nære kan gjøre grusomme ting. Jeg tror ikke noe menneske ønsker å tenke at ondskap er så nært.

Det mest uutholdelige ved politifolkenes arbeid er erkjennelsen av at foreldre kan skade sine barn med fullt overlegg. Ingen av dem kan forstå at noen kan utsette barna sine for noe slikt. Men de *vet* at det er mulig.

Politifolkene opplever dette arbeidet som tidkrevende, og ikke minst som slitsomt. Det er til tider en påkjenning for dem. Mange politiforskere har påpekt at slike erfaringer ikke er uvanlig i politiet, da politiet bruker mye av sin tid på det de selv karakteriserer som «dirty work» (Manning 2005). Kontrasten er likevel stor, da det sistnevnte er arbeid politifolk selv mener ligger utenfor deres arbeidsområde - slik som «fyllerør», fremstilling av fanger til og fra retten og transport av psykiatriske pasienter (Finstad 2003). Politiarbeid som retter seg mot vold mot barn kan ikke plasseres under disse kategoriene. Det er saker som ikke ligner andre saker. Dette politiarbeidet er ikke belastende fordi det føles som borkastet tid – heller tvert om, mener politifolkene. Det er belastende fordi de vet hva slags skader det påfører barn å være vitne til eller bli utsatt for vold. Politifolkene er samtidig smertelig klar over at sakene de får kjennskap til kun er «toppen av isfjellet». I tillegg får de et blikk for disse barna og den elendigheten som omgir dem. Trude føler på den hvor hun enn går:

Det er innimellom ganske tungt å subbe rundt i dette her hele tiden, å se hvordan disse ungene har det. Det som også er belastende det er det at du også får et øye for det. For du ser det over alt, så du blir så veldig vår for det, og det også er veldig slitsomt. (...) Bare det å se hvordan enkelte barn har det, også vet jeg at det egentlig bare er toppen av kransekake. Og hvis jeg graver meg ned i det så kan jeg egentlig bare slutte! Men innimellom så gjør du jo det og da er det veldig tungt.

Politifolkene forsøker å legge jobben fra seg når de går hjem, men det er ikke bestandig like enkelt. Derfor har de alle behov for å debriefe sammen med sine kolleger. I lys av Reiner kan det se ut til at politifolkenes gruppetilhørighet tilbyr dem et mønster av felles forståelsesmåter som kan være til hjelp når de må håndtere det presset og de spenninger de stadig konfronterer i sin yrkespraksis (2010). Nina bekrefter at hennes tilknytning til en «trygg havn» hvor de kan møte forståelse, får luftet frustrasjon, vemodighet og sinne er av stor betydning for dem:

Det er godt å jobbe i denne gruppen, det må jeg si. I hvert fall er det godt å ha kolleger som jobber med det samme, for det er jo sære temaer og man trenger å lufte hodet sitt og få ut

frustrasjon. For det er mye rart man kommer borti, og da er godt å ha noen som gidder å høre på deg og som skjønner frustrasjonen innimellom.⁹⁶

Bjarne forteller at han ikke klarer å jobbe med disse sakene annet enn i avgrensede perioder, mens Marianne forsøker å skåne seg selv ved å fokusere på det hun faktisk får gjort. Selv den beste politimann- og kvinne merker slike erfaringer som en påkjenning på kroppen. På tross av dette vil ikke politifolkene avstå fra å arbeide med slike saker. Noen må gjøre denne jobben, da *vold mot barn eksisterer selv om man ikke ser det med det blotte øye*, som Marianne treffende uttalte. I følge politifolkene er det få andre enn dem selv som synes å forstå seg på akkurat dette.

«Søsteren min ser ikke det jeg ser»

I likhet med Even og Trude snakket også de andre politifolkene om hvordan de helt eller delvis har tapt sin egen uskyld i løpet av tiden de har jobbet med familievoldssaker. Det er nærmest en form for yrkesskade slik jeg oppfatter dem. Det betyr derimot ikke at det er en svakhet:

Man blir jo mistenksom i den jobben her, man blir litt kynisk. Men jeg tror det er viktig også. For er du mistenksom så er du mye mer oppmerksom på de påfallende tingene som kanskje ikke stemmer. Og er man bevisst på at det her er en mulighet for at det er en av eller begge foreldrene som er voldelige mot barna sine, da er det klart det er kjempeviktig faktisk å være mistenksom overfor foreldrene eller også andre nære. Nettopp for å kunne separere barnet fra foreldrene, hindre at dette skjer igjen. Hindre at det går så langt som det gjorde med Julie.

Også dette sitatet er hentet fra intervjuet med Even. Her beskrives mye av det som er essensielt for å kunne forklare politifolkenes forståelse av sin egen yrkesutøvelse opp mot de ofte vanskelige familievoldssakene. Det er barna de faktisk klarer å hjelpe som holder politifolkene og deres motivasjon oppe, selv om de er i mindretall slik jeg har forstått det. Som Tomas fortalte eksisterer det heller ingen garanti for at de som politi ikke bommer i sine vurderinger. De sitter ikke med fasiten, og saker kan derfor ta uante

⁹⁶ Et slikt felles forum for samarbeid gir politifolkene i EVO-gruppen også en bedre behandling av sakene, skal vi tro Even. Selv om fire av de åtte politifolkene ikke får nytte godt av dette gruppesamarbeidet, har de ofte kontakt med hverandre på tvers av politistasjoner. De er få i politidistriktet som jobber spesifikt med disse vanskelige sakene, og da er det desto viktigere for dem å kunne utveksle erfaringer, frustrasjoner, råd og veiledning med hverandre.

vendinger som de ikke klarer å forutse uansett hvor hardt de forsøker. Den erfaringen som i høyeste grad har blitt inkorporert i deres refleksjoner og tankesett, er ikke en positiv erfaring. Det er saken hvor alt gikk galt, og hvor Sørvikpolitiet ikke klarte å beskytte et barn fra sin voldelige far. Kanskje ligger årsaken til politifolkenes kyniske holdning nettopp i dette?

Som så mange andre i politiet har de intervjuede politifolkene tilegnet seg et pessimistisk syn på virkeligheten. Som Bayley påpeker kan menneskers tendens til å lyve i stor grad forklare hvorfor politiet blir kyniske og vanskelige å overbevise (Bayley 2005: s. 143). Nettopp løgner er av årsakene til at de intervjuede politifolkene nå retter sin mistanke mot det aktuelle barnets foreldre. Dette er blitt deres utgangspunkt for omtrent enhver etterforskning de planlegger. Det er bare ved å mistenke foreldre allerede fra starten av at politifolkene vil registrere små - og ved første øyekast kanskje ubetydelige ting som ikke stemmer overens med forklaringer og tekniske bevis. Søket etter sannhet og oppklaring blir ofte vanskelig om politifolkene har oppmerksomheten rettet mot noe annet. I lys av Reiners beskrivelser er det derfor ikke utenkelig at politifolkenes karakteristiske syn på omgivelsene består av en subtil og kompleks sammenblanding av forkjærlighet for spenning og handling, en pessimistisk holdning og en oppfatning av å ha en egenartet misjon i forbindelse med disse sakene (Reiner 2010: s. 121).

Om de ønsker det eller ikke er politifolkenes blikk stadig på utkikk etter tegn på om et barn har blitt, eller blir utsatt for vold i hjemmet. Trude skulle på mange måter ønske at jobben hennes ikke hadde formet henne slik den har gjort:

Du kan si jeg savner naiviteten jeg hadde før jeg begynte i politiet, du trodde jo alle hadde det like bra som deg. Men poenget er jo at naiviteten også hindrer de personene som må se, i å se. (...) Vi ser det, for vi jobber med det hele tiden! Søsteren min ser ikke på Meny det jeg ser. Altså, de har ikke det politiblikket!

På tross av at hun savner sitt tidligere blikk på omgivelsene opplever Trude, på lik linje med de andre politifolkene at hennes mangel på naivitet er et gode. Politifolkenes mistenksomhet er nødvendig og en forutsetning for å kunne gjøre et godt arbeid når de etterforsker saker som involverer familievoldsrammede barn. Den er samtidig et produkt av behovet for å holde utkikk etter tegn på trøbbel, lovbrudd og potensiell fare

(Reiner 2010: s. 121). Som Waddington påpeker ser politifolk på verden gjennom en perseptuell linse som er selektivt innrettet mot urimeligheter som ville unnsloppet blikket til oss alminnelige borgere. Denne spesifikke oppmerksomheten:

“(...) directs attention to suspicious people – the wrong people in wrong place”
(Waddington 1999: s. 101).

At politifolks blikk trekkes mot suspekte mennesker som befinner seg på feil sted til feil tid er en elementær karakteristikk i det Finstad har beskrevet som «politiblikket» (2003). Politiblikket er universelt, årvåkent, inngripende, kontrollerende, beskyttende, hjelpsomt og oppsøkende. Blikket identifiserer og fester seg ved alt som tilsynelatende avviker fra normalen (eller som vil gjøre det i nær fremtid) - hovedsakelig lovbrudd og dem som begår dem. Det som utgjør politiblikkets kjerne ser derfor ut til å være interessen for *det som ikke passer inn* (Finstad 2003: s. 91). Slik Trude forklarer det er politiblikket hennes med henne hele tiden og overalt. I lys av Reiner er den konstante mistenksomheten en del av henne, og ikke noe hun bare kan velge å slå av når hun selv måtte ønske (2010: s. 121). Derfor er Trude også litt politi selv når hun har fri. Finstad kan antagelig hjelpe oss med en forklaring på hvorfor Trude opplever det slik:

“Politiblikket er ikke bare en bestemt måte å fokusere og lese omgivelsene på, men en helhetlig tenkemåte” (Finstad 2003: s. 110).

Politifolkene mener at godt politiarbeid i familievoldssaker er avhengig av kontinuitet og eksponering. Man blir dyktigere jo lengre fartstid man har i yrket fordi man ved tilbakelagte og arkiverte saker skjerper politiblikket. Deres politiblikk (i likhet med andres) er erfaringsbasert, bygget på en kombinasjon av politiets samlende erfaringer og den enkeltes mer personlige erfaringer (Ibid: s. 115). Derfor både forandres og tilspisses det på bakgrunn av vonde, men nødvendige erfaringer. Påkjenninger over tid setter nødvendige og nyttige spor. Selv om mangel på naivitet vil være et gode i dette yrket er politiblikket likevel ikke alltid velkomment hos politifolkene. De ønsker seg muligheten for å kunne slå det av, eksempelvis når Trude befinner seg i dagligvarebutikken og ser et barn som sannsynligvis blir slått hjemme, mens andre ser et barn som kanskje sperrer for utsikten til fruktdisken.

6.2 Barns rettsvern i politiets hender?

Politifolks holdninger og praksis ser ut til å sette standard for barns troverdighet og rettsvern i familievoldssaker. Politifolkene uttrykte derfor frustrasjon, sinne og skuffelse over kolleger som ikke gjør jobben sin ordentlig ved etterforskningen av familievoldssaker som involverer barn. Politifolkene oppfatter at en slik unnasluntring er ensbetydende med å dytte ansvaret for saken over på barnas skuldre. Dette erfares som en tyngre opplevelse enn å høre på de vonde historiene barna har å fortelle.

En posisjon av betydning?

Siden barns opplevelser som ofre for vold ikke kan isoleres fra hvordan de opplever situasjonen i etterkant av en (eller flere) hendelser av vold i familien, er det desto viktigere at barnet opplever at det blir tatt på alvor av politiet. Da politiet er ansvarlige for å oppdage og etterforske lovbrudd, fungerer de som rettsvesenets døråpnere (Morgan og Zedner 1992: s. 74). Om politiet ikke gir den fornærmede nok informasjon, ignorerer han eller henne eller stiller ufølsomme spørsmål kan det i verste fall oppleves som en en dobbel viktigmisering i den forstand at politiet gjør vondt verre ved å gjøre den fornærmede til et offer også for rettsvesenet (Zedner 2004: s. 143). Politiet spiller derfor en nøkkelrolle i et voldsutsatt barns liv, da barnets opplevelse av situasjonen avhenger av hvordan politiet responderer på hendelsen. Nina mener derfor det kan være problematisk når politipatruljer ikke snakker med barnet på stedet for voldshendelsen i frykt for å ødelegge for et senere dommeravhør:

Jeg har lest rapporter, at vi ser at det er et barn der og at de snakker med det barnet. Men patruljene er veldig redde for å gjøre noe feil, og de tenker «åh, dommeravhør – vi må ikke gjøre noen skade». Men det verste er å bare overse barnet. De må jo se det barnet! Snakk med dem, liksom. Ellers blir det nesten et overgrep at de bare blir oversett når politiet kommer: «de så jo ikke meg».

Det er altså særlig viktig at de første politifolkene på åstedet tar seg tid til å snakke med det familievoldsrammede barnet. Som Even påpekte er dette ikke nødvendigvis alltid enkelt for patruljene, da de får utydelige signaler om hvordan de skal forholde seg til barna. På den ene siden får de klar beskjed om at det er viktig ikke å snakke for mye med barna fordi det vil kunne ødelegge for det senere dommeravhøret. På den andre siden er

det som Nina påpeker heller ingen løsning å ignorere barnet. Det vil kunne gjøre mer skade enn nytte. Pål mener at det rette er å gi barn informasjon slik at de forstår hvorfor politiet er der og hva de skal gjøre:

Og så trenger de selvfølgelig trøst og omsorg, men ved å gi dem informasjon så vil de også føle det som veldig oppklarende og trøstende tror jeg. Og det er viktig at det er politiet som gjør det, for det tror jeg de har noen forventninger om at politiet skal gjøre.

For at de selv skal kunne utføre et godt politiarbeid i slike saker er de intervjuede politifolkene samtidig avhengige av at ordenstjenesten handler i overensstemmelse med de nye reglene og lovene som gjelder i familievoldssaker. Silje blir derfor oppgitt hvis patruljene ikke gjør jobben sin som fortalt:

Hvis det er noen som faktisk har ringt og varslet oss og ber oss om å komme fordi "pappa står og slår på mamma", og faren i tillegg har slengt barnet i veggen – og da å ikke sette fornærmet-status på den gutten med de rettigheter det innebærer, det liker jeg dårlig.

Politibetjenter i ordenstjenesten kan imidlertid ikke «se» foreldre som utøver vold mot sine barn på samme måte som de intervjuede etterforskerne. I forrige kapittel ble det presisert at de intervjuede politifolkene befinner seg i det som utgjør politiets strafferettslige gate, mens politibetjenter i ordenstjenesten som oftest befinner seg gatelangs. Da politiblikket både formes av, og konstruerer erfaringer må dette nødvendigvis ha betydning for hvordan deres respektive politiblikk kommer til uttrykk. Hva politifolk ser og ikke ser baserer seg på deres respektive utkikkspost. Det handler om det *posisjonerte* politiblikket.

Etterforskere, slik som flere av de intervjuede politifolkene, «ser» andre ting enn politibetjenter i ordenstjenesten. Også deres politiblikk har gatekunnskapen som grunnlag, men baserer seg i større grad på kunnskap om familievold. Deres mistanke retter seg først og fremst mot foreldre som oppfattes som å utøve vold mot sine barn. Ordenstjenestens politiblikk baserer seg derimot på gatekunnskap. Deres mistanke rettes mot personer som kan tenkes å ha gjort noe ulovlig; først og fremst dem som oppfattes som politiets kjenninger, gjengangerne (Finstad 2003: s. 124). Finstad eksemplifiserer dette ved å påpeke at ordenstjenesten ikke «ser» kvinnemishandling slik de f.eks. ser narkotikasalg og kjenninger. Deres politiblikk er ikke et røntgenblikk

(Ibid.). De har sin mistenksomhet rettet annetsteds enn mot hva som foregår bak hjemmets fire vegger. Hva politibetjenter i ordenstjenesten ser og ikke ser, bestemmer samtidig deres handlinger. Kanskje er dette en forklaring på hvorfor det vil være problematisk å skulle forvente av ordenstjenesten at de «ser» familievoldsrammede barn, og påfølgende mistenker deres foreldre på samme måte som de intervjuede politifolkene gjør.

Troverdighetens skjørhet

Politifolkene opplever at enkelte personer innad i politi- og påtalemyndighetene trekker barns troverdighet i tvil i den forstand at mange ikke har tiltro til at det barn forteller i avhør har hold i virkeligheten. Pål forklarer sin opplevelse av denne unnasluntringen blant enkelte slik:

Det er veldig lett nå å ringe til meg og spørre om jeg kan ta et dommeravhør, og mange føler da at de har gjort det de har kunnet når det avhøret er tatt. Og det går på at barn har dårlig troverdighet i samfunnet. De er på nivå med narkomane og uteliggere – sånn er det bare. Og det er veldig trist at det er sånn. Mange har holdninger i forhold til barn, som ikke er bra. Barn har jo en generell lav troverdighet i samfunnet.

Om politiet ikke tror på barna og det de forteller at de har blitt utsatt for, får de heller ikke den beskyttelsen de har krav på. Det skal ikke mer enn én etterforsker til før et familievoldsrammet barns opplevelser ikke blir tatt tak i og etterforsket adekvat. Slike misbilligende holdninger som Pål her forteller om, er derfor i stor grad medbestemmende for barns rettsvern. Skepsisen til barns troverdighet kan likevel ikke finne støtte i forskningen som har blitt gjort på dette feltet. Forskningen har gjort det tydelig at selv små barn er i stand til å fremstille hendelser og situasjoner på en like nøyaktig og pålitelig måte som voksne. Utfordringen er imidlertid at troverdighet ikke er en målbar egenskap, da troverdighet som begrep viser til om en person *vurderes* som en man kan stole på. Når barns troverdighet skal vurderes siktes det derfor til om barnets utsagn kan sies å være pålitelig i den forstand at det stemmer overens med virkeligheten (Rønneberg og Poulsson 2000: s. 221). På bakgrunn av erfaringer og fenomenforståelser kan derfor denne troverdigheten vurderes ulikt fra person til person. Ifølge politifolkene bør derfor ikke deres kolleger påta seg å vurdere graden av troverdighet i barns fortellinger forut for et dommeravhør. Som vist i forrige kapittel er det en god grunn til

at barn skal tas avhør av ved hjelp av forskningsbaserte metoder. Ved hjelp av slike metoder vil Pål og Nina kunne argumentere for om det barnet forteller i avhør er reelt eller ikke.

Bakketeig (1999) mener å kunne avvise at politiet og påtalemyndighetene generelt er skeptiske til barn som vitner. Hun baserer dette argumentet på egne funn som peker mot at disse aktørene heller er innstilt på å gjøre mest mulig for at barn skal kunne klare å formidle sin historie. At politiets tiltro til barns troverdighet generelt har bedret seg de senere årene er også Bjarnes opplevelse:

Jeg tror at holdningen til at om barn er troverdige vitner eller ikke har snudd litt nå. Når vi tar dommeravhør av barn, blir de veldig ofte veldig troverdige. De lyver ikke til oss de. Selv om de har et annet ståsted og opplever ting annerledes, er det ofte viktige opplysninger de kommer med. Selv om de tar feil betyr ikke det at de ikke er troverdige.

På tross av at dette er i ferd med å snu, er det fremdeles flere politifolk i Sørvik som har en tendens til å agere i overenstemmelse med utdaterte holdninger til familievold. Det er med andre ord sprik mellom den strafferettslige kurs og politiarbeidet i praksis, også karakterisert som «law in books and law in practice» (Hoyle 1998).

Gammel vane vond å vende?

I følge politifolkene har flere etterforskere en tendens til å fravike fra vanlige etterforskningsskritt i familievoldssaker som involverer barn. Fremfor å ta avhør av samtlige involverte og innhente andre støttebevis, «dyttes» etterforskningen over på Pål og Nina. På tross av at et dommeravhør kun skal utgjøre er en liten del av en stor etterforskning, hender det derfor at dommeravhøret blir det fremste etterforskningsskritt og at barns forklaring står tilbake som kanskje det eneste beviset i en sak. Når etterforskere mener at en sak kan klassifiseres som ferdig etterforsket når barnet har blitt avhørt legger man således ansvaret for sakens utfall over på barn, mener politifolkene. De indirekte konsekvensene av en slik praksis er at de familievoldsrammede barna må «bære» saken sin alene, som Pål påpekte. Han mener man kan finne forklaringen på denne praksisen i enkeltes erfaringer med etterforskning av slike saker:

Det er en litt innarbeidet holdning i politiet - blant enkelte spesielt, om at saker med barn er vanskelig å etterforske, vanskelig å vinne og ofte blir henlagt og derfor at vi må gjøre minst mulig slik at vi bruker minst mulig tid på sakene.

I følge Grøvdal er det ikke uvanlig at politiet ofte er opptatt av å «unngå arbeid som likevel ikke fører til noe» (Grøvdal 2012: s. 226). Som vi nå vet opplever også de intervjuede politifolkene at det kan være vanskelig å identifisere og bevise vold mot barn. Det er likevel ingen unnskyldning for at de som politi kan ta seg den frihet å legge bevisbyrden over på hva som kommer ut av et dommeravhør, mener politifolkene. Som Baley påpeker er det imidlertid ikke uvanlig at etterforskere «legger saken død» om muligheten for å løse saken raskt og enkelt ikke er til stede:

“Like doctors in a war zone, criminal investigators employ a triage strategy. If a crime cannot be solved more or less on the spot, the case will probably be closed and the detectives will move on to more promising cases” (Baley 2005: s. 145).

Om saken i utgangspunktet ser ut til å kunne løses raskt eller ikke, skal politiet uansett ikke benytte seg av muligheten for å la «nåde gå for rett» i disse sakene. Ingen skal trekke en familievoldssak vekk fra det strafferettslige sporet til fordel for en sak som er «enklere» å etterforske. Etterforskningens utfall skal ikke være avhengig av hva og hvor mye barnet velger å fortelle politiet.⁹⁷ Når det likevel hender at noen gjør nettopp det, er det mange følelser som blir vekket til live i Pål:

Det preger meg, og det gjør meg trist og forbanna – alt på en gang, fordi vi dytter ansvaret over på barna. (...) Om man tenker sånn at man må vente og høre hva barnet har å si, så dytter man alt ansvaret over på barnet og forventer at barnet faktisk skal fortelle i dommeravhøret. Det kan man ikke gjøre. Det preger meg veldig, og det går jo litt utover motivasjonen.

Nettopp fordi alle politifolk bruker skjønn i større eller mindre grad kan barnet være prisgitt politistasjonen eller etterforskeren i forhold til hvordan og hvor godt saken blir etterforsket, mener politifolkene. Lover og regler om hva som er politiets plikt, kombinert med de enkelte politifolkenes mulighet til å tolke disse og foreta skjønnsbaserte avgjørelser i den enkelte sak, åpner for forskjellig håndtering av

⁹⁷ Slik manglende etterforskning kan i siste instans «ramme» politiet selv, da de vanskelig vil kunne tilbakevise påstander om at de familievoldsrammede barna ikke har blitt rettfærdig behandlet så lenge de ikke har dokumentasjon som kan bekrefte dette.

familievoldssaker. Trude beskriver dette som en stor ulempe ved politiets skjønnsvurderinger:

Du er så avhengig av hvem du får som etterforsker og hvilket politikammer eller lensmannskontor du kommer til. (...) Vi har jo en stasjon her i Sørvik som ikke har familievoldssaker i det hele tatt. Og det er jo litt spesielt med tanke på at alle andre har det.

Som en følge av politiets muligheter for bruk av skjønn kan enkelte politifolk i realiteten opp- eller nedkriminalisere lovbrudd etter eget forgodtbefinnende. I enkelte familievoldssaker hvor barn er involvert ser det ut til at førstnevnte vurdering ofte får forrang. Kanskje finner vi en forklaring på dette ved å se til Waddington:

“Cynicism is also directed towards the police organization whose policies and procedures are often dismissed as unnecessary obstacles to the successful achievement of the task. Police the world over echo the view that policing cannot be done “according to the book”. Needless to say, such cynicism is also expressed in opposition to police reforms”(Waddington 1999: s. 102).

Det er altså en mulighet for at det ikke bare er de intervjuede politifolkene som er kyniske. Det er langt fra utenkelig at enkelte politifolk i Sørvik ikke etterforsker familievoldssakene slik de skal fordi de er uenige i ledelsens prioritering av disse sakene. Internt i politidistriktet synes det å herske en viss uenighet om «hvor grensene går», i betydningen hvordan politiet skal forholde seg til familievold i strafferettslig forstand. Det grenseløse i politiets oppgaver, deres arbeidsrasjonalitet og ulike forståelsesrammer fremtrer tydelig. Som nevnt i forrige kapittel er politiet kreative fortolkere av verden, snarere enn regelorienterte. Dette vil naturlig nok få følger for hvordan familievoldssaker etterforskes og håndteres blant enkelte etterforskere og jurister, da samtlige er kreativt fortolkende i den forstand at fortolkninger av situasjoner er sentrale i deres arbeid (Aas 2009). Nina mener utfordringen ligger i at mange politifolk ikke anser voldssaker mot barn som «ordentlig» politiarbeid:

Jeg ser jo i politiet at «å fange tyver er kjempekult». Det er kanskje ikke like stas å jobbe med overgrep mot barn.

Sett fra hennes perspektiv er etterforskning av familievoldssaker en hindring i veien for mange etterforskere og jurister, fremfor arbeidsoppgaver som er forbundet med

spenning, mestring og mening. Også Even synes å referere til lignende holdninger. Han finner det frustrerende å ikke nå frem med sine argumenter om hvorfor vold mot barn må tas på alvor av politiet:

Det er fremdeles politijurister som sikkert trekker på skuldrene og ikke er der hvor jeg er, det jeg føler er riktig. Det er ikke noe jeg får gjort noe med. Jeg kan argumentere og argumentere og så når jeg ikke frem.

Inntrykket de fleste av de intervjuede politifolkene videreformidlet meg er at politiet ser ut til å være på rett spor hva gjelder holdninger til, og handlinger overfor familievoldsrammede barn. Dette politiarbeidet er likevel langt fra godt nok slik det er i dag ifølge politifolkene, og det mener Pål å kunne bevise:

Jeg har håndfaste bevis på at vi har et stykke igjen å gå når det gjelder barn. Jeg har gått direkte inn og avverget stygge situasjoner som kunne oppstå. Og mye av det går på holdninger og kunnskap.

I forbindelse med opplevelser av dårlig politiarbeid i familievoldssaker fremhever Trude hvor viktig det er at politiet har et fokus på å lære av sine feil fremfor å benekte dem:

Dette er jo som å banne i kirka, men det er nok ganske mange politifolk som har litt å lære. Veldig mange er veldig hårsåre overfor kritikk. Jeg velger å se sånn på det at kritikk kan vi som politi lære noe av, i stedet for å sette oss ned og bli sure. Det er alltid noe å hente og vi kan alltid bli bedre.

I følge Trude er altså feiltrinn en unik arena og utgangspunkt for lærdom og kunnskap. Nettopp kunnskap har blitt et nøkkelord i Sørvikpolitiets fokus på familievold. De er stadig oppmerksomme på å øke dennes kvalitet. Det ser imidlertid ut til at Sørvikpolitiet står overfor en markant utfordring når det gjelder enkelttilsattes kunnskaper om og holdninger til familievold, rammede barn og deres troverdighet. Som Grothe Nielsen påpeker, er det ikke sikkert at denne kunnskapen har trengt igjennom til de aktørene i straffesystemet hvis avgjørelser er av stor betydning for barna (2001: s. 95). Sørvikpolitiets første utfordring ligger kanskje derfor i erkjennelsen av det faktum at kunnskap ikke er nøytral og objektiv. Ulike politifolk og jurister vil vektlegge ulike faktorer i sin forståelse av hva et dommeravhør kan bidra med under en etterforskning av familievoldssaker, og i hvor stor grad man kan ha tiltro til at det barn forteller i slike avhør er troverdig.

«Dominoeffekten»

Det er få saker som fyller kriteriene som behøves for å gi dem en naturlig «fremtid» i domstolene. Når politiet i Sørvik mener å ha oppfylt disse tilstrekkelig til å få en forelder dømt til straff for vold mot sitt barn, blir de derfor frustrerte når domstolene ikke handler i overenstemmelse med deres overbevisning. Even reagerer på en del dommeres holdninger til slike saker, men funderer på om det foreligger en «dominoeffekt» i den forstand at politi- og påtalemyndighetene må «snus» før domstolene kan «snus» i samme retning:

Det som har gjort meg litt oppgitt i det siste er at nå har vi fått snudd oss, nå har vi fått gjort noe med oss selv, altså politi og påtalemyndighet. Jeg tror vi er i vei med å komme på rett kjøl. Samtidig har vi nå hatt et års tid hvor vi har vært offensive for å fengsle og iredetføre voldssaker i mye større grad enn vi gjorde før. (...) Det som gjør meg litt oppgitt, er at det er så fryktelig tungt å snu domstolenes syn på dette her. Vi får altså løslatelser fra både tingrett og lagmannsrett hvor jeg synes man kan gjenkjenne de litt gamle holdningene som fantes hos oss før om at «dette er jo familieproblemer!». Det er liksom et indre anliggende – som Kina som ikke vil ha noen innblanding.

Evens hentydning til Kinas politikk og strengt kontrollerte grenser gir et tydelig budskap om hvordan han oppfatter enkelte dommere i forhold til familievoldssaker: meninger, formaninger og ytringer som motsier dommernes holdninger og perspektiver er ikke velkomne. Trude mener at slike holdninger blant dommere i stor grad truer barns rettsvern. Det er imidlertid ikke noe nytt påstår hun:

Det er jo foreldrenes rettigheter som står i høysetet fremfor barnas. Det ser vi gang på gang det altså. Men sånn har det vært i straffepleien i Norge i alle år.

Selv om politifolkene mener å kunne bevise at det har forekommet vold mot et barn gjennom sin etterforskning, må nødvendigvis den endelige beslutningen vedrørende skyldspørsmålet bli tatt i en domstol:

“The ideal model of the criminal justice system makes the police essentially the fact gatherers and apprehenders, while the courts are to be the decision-makers”
(Manning 2005: s. 209).

Det innebærer at politiet i Sørvik må innfinne seg med det faktum at domstolene kan løslate foreldre Even og de andre mener å kunne bevise at har utøvd vold mot sitt/sine barn. Det er slik vårt rettssystem er bygd opp, og slik Even poengterte er det en grunn til det. Det betyr imidlertid at politiet i Sørvik og deres «suksess» er avhengige av domstolene og deres vurderinger av de enkelte bevis. Når domstolene frikjenner personer politiet åpenbart vurderer som skyldige eller gir disse en særdeles mild straff blir hele politiets *raison d'être*, eller direkte oversatt; «grunn til å være», utfordret (Waddington 1999: s. 115). Slik får samtidig deres yrkesstolthet (og selvtillit) en knekk, og kanskje gir dette en forklaring på hvorfor flere av de intervjuede politifolkene synes å inneha en viss skepsis overfor domstolene og deres håndtering av familievoldssaker.

6.3 En delkultur, eller en delt kultur?

Det viser seg at det ikke nødvendigvis er et samsvar mellom interne regler og lovverk, og den profesjonelle kulturen i Sørvikpolitiet. Fordi det stadig pågår en dynamisk interaksjon mellom struktur og kultur vil politifolks atferd variere med organisasjonens mål, deres plass i hierarkiet og i forhold til om det eksisterer en overenstemmelse mellom deres definisjon av sin rolle, kontra politiorganisasjonens definisjon av denne (Manning 2005: s. 193). Hvordan enkeltpersoner i Sørvik Pd forholder seg til sine oppgaver, til hverandre og til organiseringen av dette politiarbeidet har antakelig sammenheng med grunnleggende trekk ved det som kan se ut til å være to ulike *delkulturer*.

Motstridene forståelser

Kanskje har de intervjuede politifolkene vært med på å skape og videreutvikle en egen delkultur på bakgrunn av kollektive og egenartede erfaringer og oppgaver, som påfølgende har gitt dem et annet og mer avgrenset fokus, eller også en spesifikk moral i forhold til politiets arbeid med familievoldsrammede barn. Reiner argumenterer for at den enkelte kultur utvikles som respons på de situasjoner politifolk med årene har konfrontert, og hvordan de har tolket disse gjennom orienteringer de bærer med seg fra tidligere erfaringer (2010: s. 116). Dette miljøet, med sine prinsipielle og bemerkede

variabler vedrørende yrkets «farer» og dets iboende autoritet, kombinert med presset om å bli oppfattet som effektive, bidrar til å skape distinkte måter å se verden på som utgjør politifolks «working personality» eller arbeidspersonlighet (Skolnick 2005, Skolnick og Fyfe 1993). Skolnick forklarer at politifolk:

“(...) as a result of combined features of their social situation, tend to develop ways of looking at the world distinctive to themselves, cognitive lenses through which to see situations and events” (Skolnick 2005: s. 264).

Dette kulturelle rammeverket er basert på grunnleggende trekk ved politiets situasjon og verdensforståelse, og som politibetjenter med tiden lar seg farge av. Politikulturen innebærer derfor en bestemt enighet og forståelse av hva som karakteriserer et godt utført politiarbeid. For å kunne forstå politikulturens påvirkning på de intervjuede politifolkenes holdninger og handlinger, er det imidlertid nødvendig å bemerke seg dens dynamiske kraft (Hoyle 1998). Via en sosialisering og inn-kulturalisering i politiet har politifolkene lært både politidistriktets kultur og handlingsregler å kjenne. De har tolket og respondert på aktuelle situasjoner de har måttet konfrontere, slik som en eksplisitt og pålagt oppgave om å prioritere volds- og overgrepssaker mot barn. Politifolkenes spesialistfunksjoner har imidlertid gitt dem en spesifikk posisjon innad i Sørvikpolitiet, da deres erfaringer med tidligere familievoldssaker som involverer barn hatt stor innflytelse på deres kollektive moral. I den forbindelse er det en kjent sak at typiske delkulturer utvikles i takt med at politiet i seg selv forandrer seg, slik som når for eksempel kriminalpolitiske føringer implementeres og spesialistenheter etableres. En slik utviklingstrend har sitt grunnlag i at politikulturen verken er homogen, universell eller uforanderlig, selv om den har egenskaper felles for all verdens politibetjenter (Reiner 2010, Waddington 1999).

Den delkulturen de intervjuede politifolkene er en del av kjennetegnes av deres egenartede og kollektive erfaringer, forståelsesmåter og kunnskaper og samsvarer med justismyndighetenes føringer. På tross av mindre uenigheter om mye og mangt identifiserer de seg i stor grad med hverandre og sine felles oppgaver. Deres bestemte moral tilsier at politiet skal prioritere og ta familievoldsrammede barn og deres troverdighet på alvor fordi det er høyst sannsynlig at den volden de forteller om faktisk har skjedd. De har et handlingsideal og en forståelsesmåte overfor vold og overgrep mot

barn som skiller seg tydelig fra den tidligere dominerende kulturen. De er ikke lenger naive i forhold til hva foreldre er i stand til å gjøre mot sine barn. Denne erfaringen har gitt dem et arbeidsverktøy, et politiblikk med en nødvendig mistenksomhet. Dette politiblikket har blitt bearbeidet og formet gjennom historiens bruk og slitasje, da det blir mer treffsikkert for hver familievoldssak tilbakelagt.

Sett i lys av Zedner er samtlige politifolk i distriktet sentrale for implementeringen av den nye instruksen og det nye reglementet (2004). Implementeringens suksess er på mange måter avhengig av hvordan regler og instruksjoner blir mottatt av dem som må stå for selve implementeringen. De fleste politifolk i Sørvik ser ut til å følge dem, adoptere dem og internalisere dem i sin yrkesutøvelse. Det er imidlertid også noen politifolk i Sørvik som ser ut til å avvike fra disse. Denne andre del-kulturen synes å bestå av politifolk, jurister og dommere som ikke er enige i verken myndighetenes eller ledelsens fokus. Snarere enn å dele de intervjuede politifolkenes syn på, og moral overfor familievoldsrammede barn, ser det ut som at deres moral kjennetegnes av utdaterte holdninger til familievold i den forstand at denne volden er et privat anliggende. Barn som utsettes for familievold blir derfor også behandlet deretter. Variasjonene i disse delkulturene og det som skiller dem fra hverandre formes av den enkelte kulturs miljø, oppgaver, tidligere historie og omgivelser:

“The organizational styles and cultures of police forces vary between different places and periods. Informal rules are not clear-cut and articulated, but are embedded in specific practices and nuances, modulated by particular concrete situations and the interactional processes of each encounter” (Reiner 2010: s. 118).

Delkulturene karakteriseres derfor av distinkte trekk som assosieres med spesifikke strukturelle posisjoner slik som spesialistfunksjoner. Slik jeg oppfatter det lar det seg derfor ikke gjøre å identifisere én felles enighet og forståelse av hvordan jobben med familievoldsrammede barn best skal utføres i Sørvikpolitiet. Det ser snarere ut til at det eksisterer uenighet, eller kanskje mer presist - to motstridende forståelser av hva familievold er, hvordan den rammer barn og i hvor stor grad man kan ha tillit til at det barn forteller om i et dommeravhør er sant eller ikke.

6.4 Refleksjoner

De intervjuede politifolkene kan kalle seg kyniske med god grunn. Deres erfaringer med familievoldsrammede barn og skadene som slik vold påfører dem, har satt dype spor. De kan ikke lenger skylde på naivitet. Selv om mistenksomheten som medfølger yrkeserfaringen først og fremst er en fordel, er den også en ulempe. De skulle ønske at deres kolleger hadde lignende erfaringer og holdninger som dem selv, og ikke minst; at de kunne handle deretter. Slik det fremkommer av politifolkenes refleksjoner og de påfølgende diskusjonene, ser det ut som at politifolks, juristers og dommeres erfaringer og fenomenforståelser indirekte betinger hvordan politi- og påtalemyndigheten handler i møte med familievoldsrammede barn. Sett fra dette perspektivet er det derfor deres holdninger til og perspektiver vedrørende familievoldsrammede barn, deres skader og troverdighet som skaper grunnlaget for om barns rettsvern i det hele tatt blir ivaretatt i familievoldssaker. De intervjuede politifolkene fremhever derfor betydningen av at kampen for kunnskapsheving og endringer i holdninger og kultur ikke må legges død ennå, da denne per i dag befinner seg i startgropen slik de ser det. Det fordrer imidlertid at fordeling av ressurser, tverretatlig samarbeid og intern organisering muliggjør og oppmuntrer til det gode politiarbeidet fremfor å begrense det. Dette er tema for neste kapittel.

Kapittel 7. Rosenrødt?

Hindrene for det gode politiarbeidet overfor familievoldsrammede barn befinner seg ikke utelukkende i Sørvikpolitiets kultur, foruten at også strukturelle forhold utenfor enkelte politifolks kontroll må bære en del av ansvaret. Ledelsen i Sørvikpolitiet bør krediteres for sitt fokus på økt kunnskap om og innsats mot familievold, mener de intervjuede politifolkene. De beskriver utviklingen av tilstanden i politidistriktet som sterkt forbedret. Når politifolkene snakker om organiseringen av dette arbeidet viser det seg imidlertid at det er behov for å modifisere og justere denne beskrivelsen.

I kraft av sine egenartede roller er politifolkene ment å utføre sine oppgaver i henhold til deres dedikasjon; best innsvøpt i, og praktisert gjennom bred og grundig etterforskning. Samtidig skal de være effektive i det de gjør, da antall familievoldssaker øker i stort omfang. Det er presserende med en «fortgang i systemet». Beskrivelser som gjentar seg i mitt materiale, og som problematiserer jaget etter effektivitet gjenspeiler at det er mangel på ressurser på organisatorisk nivå. På tverrfaglig nivå er det imidlertid mangel på kommunikasjon mellom politiet og barneverntjenesten. Samtidig har ikke ledelsen i politidistriktet «sett» familievoldsrammede barn godt nok. Fremfor å iverksette tiltak som retter seg mot disse barna står de organisatoriske tiltakene tilbake som «tomme skall» uten ekte innhold. Indirekte resulterer dette i at noen barn ikke får sine rettigheter ivaretatt, da deres saker ikke blir etterforsket i tråd med de eksplisitte prioriteringene. Politifolkene skulle ønske de hadde mulighet til å utøve et langt mer solid og effektivt arbeide.

7.1 «Skvis»

Ledelsen i Sørvik ønsker å unngå at familievoldssakene hopper seg opp. Det er ikke ideelt om slike prioriterte politisaker blir liggende i ukevis før de blir tatt tak i og etterforsket adekvat. Dette ønsket er imidlertid sjeldent kompatibelt med de faktiske forhold på bakkeplan i betydningen hva etterforskere og jurister i realiteten har mulighet til å få unnagjort og gjennomført. I stor grad understreket de intervjuede politifolkene at det som først og fremst skaper et arbeidsmiljø som ikke er forenlig med den jobben de

skulle ønske de kunne utføre, er særlig mangel på tid og mannskap. Manglene medfører at de i praksis ikke klarer å prioritere alle familievoldssakene godt nok, og dette rammer særlig barn som bevitner familievold. Tidvis rammer den også barn som har blitt direkte utsatt for volden.

Ledelsens prioritering som vurdering

En indirekte konsekvens av rettsapparatets begrensninger viser seg i at visse lovbrudd prioriteres og håndheves på bekostning av andre lovbestemmelser som blir vurdert som mindre betydningsfulle, da rettssystemet ville bryte sammen av ren overbelastning hvis alle lovbrudd skulle bli straffeforfulgt (Aas 2009, Klockars 1985). Her er det ikke bare den enkelte politibetjents skjønn som er av betydning, men også skjønnsutøvelsen til toppledelsen nasjonalt:

"It is crucial to understand police discretion not simply as a question of the choices police officers on the street make in the course of their everyday work, but also as a matter of the decisions and policies police administrators make that influence police behavior and allocate agency resources into one type of activity as opposed to another" (Klockars 1985: s. 93).

Zedner utdyper denne logikken da hun påpeker at politiets skjønnsutøvelse generelt gjennomsyrrer hele politiorganisasjonen (2004: s. 129). Skjønnsutøvelsen på det øverste nivået - de politiorganisatoriske skjønnsvurderingene, kommer gjerne til syne i årlige virksomhetsplaner, offentlige utredninger, stortingsmeldinger og styringsdirektiver. I lys av Finstad og hennes refleksjoner karakteriseres slike typiske politiprioriteringer av «det politipolitiske skjønnnet» (2006: s. 67). Både myndigheter og politiorganisasjoner tar (mer eller mindre eksplisitte) valg da de avgjør hvilke lovbruddskategorier politiet skal prioritere fra en periode til en annen.

Skjønnsbruk gjennomsyrrer altså politiet helt fra utvikling av styringsdokumenter og ned til politibetjentes enkeltvurderinger på gata.⁹⁸ Slike politiske føringer og prioriteringer vil ikke nødvendigvis gjenspeiles i politiets praksis i enhver forstand, da offentlige dokumenter understreker at politiet i stor grad er autonome og skal prioritere

⁹⁸ Skjønnsutøvelse og prioriteringer forekommer dermed både på de høyeste og laveste nivåer i politiet, og må antas å ha en direkte forbindelse med den økonomiske, sosiale og politiske kontekst.

politioppgaver i tråd med sitt distrikts lokale utfordringer. Det skjønnsrommet som står til disposisjon for et politidistrikts ledelse, innebærer samtidig at formelle regler og føringer krever tolkning av den enkelte ledelse. Hvilke lovbrudd som må vike på bekostning av andre kan derfor synes å variere etter hvilket politidistrikt man undersøker. Foruten lover og regelverk som må tolkes, tydeliggjør slike vurderinger også hvilke politioppgaver som blir prioritert eller nedprioritert i det enkelte politidistrikt. På oppfordring fortalte Silje om i hvilke tilfeller hun som familievoldskoordinator opplever at hun bruker skjønn i størst utstrekning:

(...) i forhold til hva jeg skal ta tak i og hva jeg ikke skal ta tak i, på distriktsnivå. Man må kunne en del om kompetanse-utgangspunktet til hver enkelte stasjon, og det handler da om hvor man skal legge listen. (...) Det handler om skjønn. Det handler om å ha den totale oversikten og ha en sånn temperaturmåler på at sånn og sånn er det. Og det handler om å kjenne antall, ressursituasjon, ledelse og kultur osv. Det er jo så mange faktorer som spiller inn på det! Og det kommer ikke lett. Da må du ha jobbet en del år, rett og slett. Kjenne folk og relasjoner, fagnivå.

Siljes beskrivelse bekrefter at det er ledelsen i Sørvikpolitiet og deres beslutninger som setter standarden for deres lokale prioriteringer. Det er dem, med bakgrunn i erfaring og vurderinger, som avgjør hvilke typer politiaktiviteter som skal ilegges mest ressurser og hvilke avdelinger som må klare seg med mindre.

Riksadvokaten fremhever at politiledelsens rom for å foreta lokale prioriteringer kun gjelder i tilfeller utenom de eksplisitte, sentrale og prioriterte oppgaver for politiet (Riksadvokaten 2010: s. 12). Som vi nå vet, har ikke politiet kapasitet til å etterforske alle lovbrudd. Ledelsen har derfor måttet flytte rundt på sine medarbeidere for å kunne delegere ressurser til politioppgavene som sentrerer rund familievold og seksuelle overgrep. Med andre ord handler ledelsen i Sørvikpolitiet som pålagt. I lys av Klockars vil en slik prioritering naturlig medføre at andre saker (som ikke finner sin plass under den prioriterte kriminalitetskategorien) i større grad blir nedprioritert:

“The fact is that police resources are limited. A choice to enforce one type of law – be it traffic, vice, burglary, robbery, rape, or murder – usually involves diverting resources from the enforcement of laws of another type. The more specialized a police agency becomes, the more it is divided up into units that work on only one type of problem, the more obvious are the agency’s enforcement priorities” (Klockars 1985: s. 101).

De intervjuede politifolkene roser beslutningen om å prioritere og håndtere familievold, på tross av at politidistriktet får mindre ressurser å bruke på andre saker. Valget mellom å etterforske en familievoldssak fremfor en annen sak skal være en entydig beslutning, og ingen gjenstand for vurdering. Det skal bare utføres, fortalte Tomas:

Vi kommer i den situasjonen at vi må skyve andre saker til side. Men det gjør vi også. Man prioriterer å jobbe med en stor og alvorlig familievoldssak.

Da prioriteringen også får indirekte konsekvenser for deres kolleger opplever ikke politifolkene den utelukkende som positiv. Det at deres «interesseområde» blir tilført mer ressurser enn andre områder gjør at de føler det som om de setter sine kolleger i en uheldig situasjon:

Det er jo pressa uker. Og det går også veldig ut over de andre som er her, nettopp fordi vi som tar dommeravhørene ikke har mulighet til også å jobbe med de andre sakene. Og da blir det "skvis" hele veien liksom (Nina).

Politiets ressurser er begrensede og det faktum tvinger dem til å foreta skjønnsbaserte beslutninger med henblikk på håndhevelse av lovverket. Politiets skjønnsbruk er derfor tett knyttet til spørsmålet om ressurser. At politiet i stor grad ser mellom fingrene på lovbrudd av mindre alvorlig grad, vil likevel være vanskelig å innrømme. Folk flest vil kunne frykte at praksisen nærmest legaliserer eller avkriminaliserer visse lovbrudd. Sett i lys av Klockars bør derfor Sørvikpolitiet være tilbakeholdne med offisielt å vedkjenne seg den utstrakte bruken av skjønnsvurderinger (1985). Deres skjønn bør holdes skjult for å ha noen hensikt. Aas karakteriserer dette som selve paradokset ved politiets skjønnsutøvelse: den er i bunn og grunn både nødvendig og velkommen, men å vedkjenne den faktiske praksis overfor omgivelsene kan bety tap av tillit for politiet (2009: s. 151).

«Bremseklossen»

Direkte forårsaket av politisk fokus som setter søkelys på hele politietatens håndtering av familievoldssaker, vil ledelsen i Sørvik Pd oppleve et jag om respektable resultater i etterforskningen og straffeforfølgelsen av disse. Det er sannsynlig at ledelsen ønsker at dette politiarbeidet skal fremstå som upåklagelig og med en kvalitet som levner liten tvil

om at familievoldssakene blir tatt på alvor. De befinner seg i en situasjon hvor det eksterne presset fra myndigheten er gjennomgående høyt.

Som Finstad viser til kan en definisjon av resultater innebære så mangt. For politiet er det som oftest oppklaringsprosenten i kriminalstatistikken det henvises til når man referer til resultater de bedømmes etter (2006: s. 65).⁹⁹ Hvordan vil dette målet påvirke og bli oppfattet av politifolk som må stå ansvarlige for resultatet av en etterforskning? For å kunne få et grep om hva oppklaringspresset innebærer og hvilke ringvirkninger det kan medføre i Sørvikpolitiet som organisasjon, kan vi se til Reiner:

“Undoubtedly police officers experience external political pressure for `results`, more or less so at different times according to particular moral panics or trends in crime statistics” (Reiner 2010: s. 119)

Det kan altså være aktuelt å argumentere for at de intervjuede politifolkene opplever et indirekte resultatpress fra ledelsen i Sørvikpolitiet. Slik de fremstår via den kontakten jeg har hatt med dem utfører de disse oppgavene med både engasjement og hengivenhet. God og solid etterforskning med påfølgende høy oppklaringsprosent lar seg imidlertid ikke gjennomføre så lenge politifolkene ikke har tid og mannskap nok til å følge opp hver av de prioriterte familievoldssakene:

Ressursmessig så ser vi jo at vi skulle hatt mye mer for å få behandlet sakene raskere og for å få fulgt opp barn og fornærmede i voldssaker (Bjarne).

På tross av at andre saker nedprioriteres, settes på vent - eller til og med henlegges på bekostning av familievoldssaker, mener politifolkene at de fortsatt ikke har tilstrekkelige ressurser til å prioritere dem like godt som de skulle ønske. At de kommer til kort skyldes at familievoldssaker er svært krevende både i form av tid, penger og mannskap:

Det er egentlig det som gjør det ressurskrevende i en typisk familievoldssak. At det er så mange vitner som skal avhøres, i hvert fall når det har pågått over tid. Og det har det i mange av dem. Vi må jo være veldig nøye. Det er ressurskrevende fordi det tar veldig lang

⁹⁹ Det er verdt å merke seg at ulike kilder gir ulike bilder av politiets resultater. Mye av politiets arbeid blir aldri registrert i kriminalstatistikken og andre rapporter, og gir dermed ikke et tilgjengelig avtrykk i skriftlig form som man kan se til for å få bedre grep om de faktiske resultater. Hva som er det faktiske resultatet av politiets arbeid er det derfor vanskelig å si noe nøyaktig om.

tid. Det er mange som skal avhøres og det er mange undersøkelser som skal gjøres. Og det skal være høy kvalitet på etterforskningen (Bjarne).

De intervjuede politifolkene er ikke alene om å erfare denne konteksten rundt familievoldssakene. Det er ikke uvanlig at politiet opplever disse sakene som mer ressurskrevende enn andre saker (Hoyle 1998: s. 93).

De intervjuede politifolkene har aldri hatt, og kommer sannsynligvis heller aldri til å få de ressursene de selv føler behov for.¹⁰⁰ Selv om man som politi stadig blir pålagt flere oppgaver av myndighetene innebærer ikke det nødvendigvis at man får tilført tilsvarende ressurser, i følge politifolkene. I den forbindelse har Marianne følgende tanker omkring myndighetene:

Men jeg tenker på politikerne, de er jo veldig opptatt av at vi skal gjøre alt som de setter i gang, du skal holde på med alt mulige greier. De gir jo også oss mange flere arbeidsoppgaver uten at det følger en krone med, så det blir litt naivt. De er veldig flinke til å fortelle hva du skal prioritere, men veldig dårlig til å fortelle hva du skal droppe å jobbe med. Et hint til de, kan du si da!

Det er ikke umiddelbart forståelig *hvorfor* det er slik. Logisk sett skulle man tro at en prioritering er ensbetydende med tildeling av ressurser for å oppnå bestemte mål. Og hvis så var tilfelle: hvorfor får ikke de intervjuede politifolkene tildelt tilstrekkelige ressurser når de mener dette er av elementær betydning for å kunne gjøre et godt politiarbeid overfor familievoldsrammede barn? Et mulig svar finner vi i polititeorien. I følge Klockars og Waddington er det kjent at politiressurser er begrensede (1985: s. 3, 1999: s. 232). Det kan derfor tenkes at ledelsen i Sørvik Pd har sett seg nødt til å fordele de årlig tildelte ressursene ut fra andre kriterier. Fordi ressurser ikke medfølger ved innføring av nye pålegg og retningslinjer, tilkommer det ikke stort på de intervjuede politifolkene. Deres argument om at økt tilføring av ressurser vil øke oppklaringen av saker er et gjennomgående trekk ved politiet som organisasjon, i likhet med andre byråkratiske organisasjoner (Ericson 2005, Hoyle 1998, Manning 2005, Reiner 2010, Waddington 1999). Påstanden om at politiet ville kunne ha forebygget bedre,

¹⁰⁰ Om man tar forbehold om at familievolden faktisk er én av få prioriterte oppgaver for politiet per dags dato, er det et tankekors at de intervjuede politifolkene opplever at familievoldsarbeidet er strippet for ressurser. I en slik sammenheng kan man bare forestille seg hvordan politifolk som jobber med andre og ikke-prioriterte oppgaver opplever ressursituasjonen.

etterforsket flere saker og avdekket flere forbrytelser om de hadde fått tilført flere ressurser er imidlertid tilbakevist gjentatte ganger (Ibid.).

I følge Manning kan en forklaring på bønnen om tilføring av ressurser være at alle organisasjoner er interessert i å maksimere sitt inntrykk utad for på den måten å ha kontroll over sitt publikum (2005: s. 193). Både ledelsen i politidistriktene og deres medarbeidere har også et behov for å utvikle flere og forskjellige retorikker å ta i bruk, alt etter hvilket publikum de henvender seg til og skal forsøke å overbevise. I

Sørvikpolitiets tilfelle må det kunne argumenteres for at publikum er svært varierende da de må forholde seg til, og kan ha et behov for å fremstå som at de er gode til å håndtere familievoldssaker overfor både myndighetene, fornærmede, potensielle lovbrøttere og samfunnsborgere for øvrig. Ericson mener imidlertid at politiet må være tilbakeholdne med å overdrive sin suksess:

“The police have to show that they can keep the lid on crime and generally keep the streets clean, yet not so successfully as to suggest that they do not need more resources to fight crime and other filthy activity. Thus there has to be a lot of the disorder they are selling themselves as being able to reduce in order to justify more resources” (Ericson 2005: s. 221).

Uavhengig av motivasjon gjelder det å spille sin hånd riktig. Man må utnytte ressursene på en mest mulig strategisk måte.

Når glasset blir fullt

De intervjuede politifolkene er i en viss forstand innforstått med at de etterlengtede ressursene kanskje aldri vil tilkomme deres hjertesak, uansett hvor godt de argumenterer for behovet. Samtlige understreket at ledelsen gir dem rom til å prioritere familievoldssakene. Mangelen på ressurser setter likevel en stopper for at de skal kunne følge opp familievoldsrammede barn slik de ønsker og er pålagt. Det som ser ut til å være kjernen i denne til dels uløselige problemstillingen er å finne i trekk ved politiets natur. Politiet som organisasjon er et regelstyrt og byråkratisk system, som med sine klare budsjetter, mål og mandat, ikke alltid gir rom for de store økonomiske utskeielser og essensielle forandringer hva gjelder reglement (Manning 1997). Uavhengig av god kompetanse på feltet, betinger og begrenser ressurs situasjonen hva og hvor mye de

intervjuede politifolkene faktisk får under etterforskningen av en familievoldssak, mener Marianne:

Og det ser man jo kanskje på de sakene hvor man har fått kritikk; det er ikke mangelen på kompetanse, men man har ikke hatt lov til å jobbe med det fordi man har hatt så mange andre ting å holde på med. Så vi er helt avhengig av at ledelsen ser disse sakene, for hvis ikke de gjør det så går det ad undas.

Politifolkene er altså avhengige av at ledelsen ser verdien i familievoldsarbeidet og delegerer rimelige porsjoner av de begrensede ressursene i deres retning. Ledelsens oppmerksomme blikk for disse sakene har påfølgende blitt et viktig kriterium for at politifolkene skal kunne gjøre det de selv karakteriserer som godt utført politiarbeid. De er likevel for få som jobber med denne problematikken i Sørvikpolitiet, mener Silje:

Vi har ikke nok folk til å etterforske disse sakene, og da må vi prioritere. Og der ligger utfordringen. Vi skulle hatt absolutt flere etterforskere, med fag og interesse i dette, til å etterforske og følge opp fornærmede, ikke minst. Som er påkrevd og som vi skal, men som vi nok ikke gjør.

Da Even og de andre i EVO-gruppen i tillegg skal ta seg av lokale volds- og drapssaker hender det at de får mer enn de klarer å håndtere. Særlig disse politifolkene må sjonglere strukturelle og bemanningsrelaterte utfordringer så godt det lar seg gjøre. Ikke bare betyr presset på personell at det blir mindre tid for å jobbe med andre saker. Begrensninger i pengepotten gir seg også utslag i at politibetjentene til tider må prioritere blant de ulike familievoldssakene. Det er et reelt problem som i politifolkenes øyne overskygger betydningen av at nedprioriterte saker henlegges:

Det er jo begrensninger i forhold til at vi må velge, også blant de prioriterte sakene. Det hender jo at vi har tre-fire alvorlige familievoldssaker på samme tid, og hvis det da kommer inn melding om alvorlig voldtekt – da har vi fullt opp. Da begynner politidistriktet å oppleve at glasset er fullt, og da kan vi ikke ta mer. Da må man begynne å prioritere blant disse sakene, og det er ingen lett oppgave (Even).

Mangel på ressurser medfører at politifolkene ser seg nødt til å måtte prioritere blant de enkelte familievoldssakene basert på en vurdering av voldens og skadenes alvorsgrad. Dette kan kanskje forklares med at politidistriktets stramme budsjett krever at de

intervjuede politifolkene er bevisste på hvordan de tar i bruk de begrensede ressursene, hevder Waddington:

“Budgets have been devolved throughout the police organization requiring officers at all levels of seniority to appraise more self-consciously than in the past how best to deploy their limited resources” (Waddington 1999: s. 235).

De intervjuede politifolkene opplever at de ikke har rom for å bruke politidistriktets ressurser som de selv mener er nødvendig. Dette legger føringer når de kommer i situasjoner hvor de føler seg presset mellom viktige saker. Politifolkene forsøker å gjøre det beste de kan ut fra de eksterne forholdene ved å *prioritere de riktige og viktige sakene*, slik Even beskrev det. De har ikke annet valg enn å benytte seg av erfaring og skjønn i denne vurderingen. At man kommer i denne situasjonen i utgangspunktet anser politifolkene som svært uheldig.

Som nevnt i forrige kapittel skal ikke politiet «la nåde gå for rett» i familievoldssakene hvor barn er involvert selv om de anses som vanskelige å etterforske. Når samtlige medarbeidere i politidistriktet blir utsatt for både stress og press fra flere hold, kan det imidlertid være en enkel løsning å ta en liten «snarvei» mener Even. Han reflekterte rundt hvorvidt et effektivitetsjag indirekte kan medføre at enkelte politifolk må unnskylde valg som både er uheldige og uakseptable i hans øyne:

«Nei, nå er det mange andre saker, mange andre er alvorlige ting. Det er nok bare et barn som er litt uvørent og skader seg litt ved å falle og sånn» - så er det lett å bare avskrive den saken sånn at du kan fokusere på andre saker. For om du skal ta tak i det, da binder du opp mye ressurser.

Evens beskrivelser sikter til etterforskere og jurister som tilsidesetter krevende familievoldssaker fordi de er under tidspress. Også politibetjenter i ordenstjenesten benytter slike løsninger. Har de for mye å gjøre i en akutt situasjon, kan beslutninger fattes for raskt, hevder Grøvdal (2012: s. 224). Hun forklarer dette med at «stress og krav om effektivitet kan bidra til at politiet overser viktige faktorer eller unnlater å orientere seg godt nok» (Grøvdal 2012: s. 223). Det virker imidlertid som at Even beskriver etterforskere som har vært bevisste på hva som *egentlig* kan ha skjedd – at et barn kan ha blitt utsatt for vold i hjemmet. Likevel har de altså valgt å avskrive slike

saker. Det som fremstår som problematisk her er at de verken har befunnet seg i en situasjon som krever kjappe beslutninger, eller har vært uvitende og uheldigvis oversett viktige faktorer. Ressurssituasjonen er så prekær at ingen andre kan avlaste dem, og de har ikke orket tanken på å måtte jobbe mer eller mindre alene med en familievoldssak. Derfor har de heller ikke orientert seg videre i sakens momenter for slik å kunne fått et bedre grunnlag for en vurdering om hvorvidt det bør rettes mistanke mot en forelder eller ikke. Med andre ord lar de «nåde gå for rett» i saker de intervjuede politifolkene mener det ikke bør være en mulighet for å legge en sak til side. Dette er en svært alvorlig og høyst reell konsekvens av ressurssituasjonen, mener de intervjuede politifolkene.

En annen alvorlig konsekvens av at familievoldssakene er så mange, og etterforskerne og dommeravhørerne så få, er at en av de intervjuede politifolkene tidvis ikke har oversikten over antallet. Det er verdt å undre seg over hva det innebærer at de enkelte som jobber med disse sakene ikke har oversikt over hvor mange saker det er snakk om. Én ting er at politiet er nødt til å se gjennom fingrene titt og ofte når det gjelder mindre lovbrudd. En annen ting er ikke å vite hvordan det går med én eller flere prioriterte voldssaker mot barn. Når det kommer til at man ikke lenger har oversikt over mengden kan man imidlertid begynne å lure på om ledelsen har gitt et *for stort* ansvar til *for få* politifolk. At barns rettsvern befinner seg på skjelvende grunn som en følge av ressursmangel gir politiet en alvorlig utfordring, mener politifolkene.

«Å telle dager»

Det virker som om Pål og Nina opplever det fysiske og mentale presset noe tettere på kroppen enn de andre intervjuede politifolkene. I følge flere av dem synes antall dommeravhør per år i Sørvik Pd å ha økt drastisk. I lys av den nylig publiserte evalueringen av ordningen med barnehus, er dette for øvrig en tendens som synes å være gjeldene for hele landet (Bakketeig 2012). I gjennomsnitt tok Pål og Nina tre til fire dommeravhør i uken hver på det tidspunktet jeg intervjuet dem.¹⁰¹

Da det generelt er langt mellom hver dommeravhørsutdannet her i landet innebærer en slik rolle at Pål og Nina stadig må være mobile og parate til å reise både til forskjellige

¹⁰¹ Som en indirekte konsekvens av den store mengden avhør, har de valgt å fordele arbeidsoppgavene seg imellom. Pål tar avhør av de yngste barna i alderen tre til 12 år, mens Nina tar avhør av barn i alderen 12 til 15 år.

steder i politidistriktet, og til Barnehuset. Mye av arbeidstiden går derfor med til reisevirksomhet, ved siden av at det også tar mye tid å forberede dommeravhørene før de gjennomføres. Pål og Nina opplever derfor svært pressede uker uten mye rom til å puste ut mellom hver sak. De lengter etter en eller flere kolleger som kan avlaste dem og bidra til at samtlige avhør av barn blir utført med tid og ro:

Det er jo alt for masse dommeravhør, jeg føler jo at vi hopper fra avhør til avhør på en måte. Mange ganger. At vi ikke har den roen og den tiden. Vi skulle hatt bedre tid til hver enkelt sak og kanskje kunnet få gjort noe mer noen ganger. Men det tillater ikke hverdagen (Nina).

Ikke minst jobber Pål og Nina under et tidspress som utmerker seg noe i sammenligning med de andre politifolkene. Som vi nå vet skal det ikke gå mer enn 14 dager fra en anmeldelse og til dommeravhøret er utført. Det er imidlertid mange personer som skal koordineres når Pål og Nina skal foreta et dommeravhør. Fristen blir sjeldent overholdt med mindre man - *tar noen grep overfor tingretten, ringer og purrer og maser litt*, som Pål refererte til. På tross av hans iherdige forsøk på å overholde fristen, beskriver han det gjennomsnittlige utfallet av beramningen av et dommeravhør slik:

Vi skal jo liksom telle dager fra vi får anmeldelse og til dommeravhøret, og vi har jo ofte ligget på 30 – 50 dager, noe som er alt for langt tid i forhold til 14-dagers fristen.

Tydeligvis eksisterer det en uenighet mellom de to dommeravhørerne angående denne problematikken. Nina synes å mene at de er ganske flinke til å ivareta tidsfristen. Hvorfor de to gir forskjellige versjoner av denne praksisen er vanskelig å vite noe sikkert om. Man kan bare anta at deres virkelighetsoppfatninger og erfaringer med hvordan systemet fungerer er forskjellig fra hverandre. Silje mener imidlertid at man må våge å ta en diskusjon vedrørende 14-dagers fristen for et dommeravhør:

Det som er viktig der, er om det er lurt. Det handler om at man gjerne skal belyse saken så mye som mulig, før man skal snakke med barnet. Vi har kun én sjanse til å snakke med det barnet og i et dommeravhør som helst skal vare så kort tid som mulig. Så skal man da modne og åpne... å tro at man skal få vite alt som har skjedd, er jo en utopi. Vi får jo ikke det. Barnet skal ivaretas. Det skal ikke vente, saken skal ikke ligge. Men det hastverket med å få tatt dommeravhør, der tror jeg vi skal tenke oss litt om. Det at vi bør ha belyst saken

med vitner og andre, og med mer strategi. Jeg tror nok kunnskapen hos apparatet for å gjennomføre det, er viktigere enn den tidsfristen tenker jeg, og det må være lov å ta den diskusjonen (Silje).

Silje mener altså at politiet bør være tilbakeholdne med sine forventninger om hva et barn er villig til å fortelle om til en ukjent politimann- eller kvinne. I likhet med hva politifolkene argumenterte for i forrige kapittel, mener hun at den aktuelle familievoldssaken bør etterforskes grundig forut for et dommeravhør fordi etterforskningen ikke kan avhenge av hva barnet velger å fortelle i et dommeravhør. Ofte medfører dessuten dette tidspresset også at det ikke alltid blir foretatt noe avhør av barn med mindre han eller hun ikke har blitt utsatt for direkte fysisk eller seksuell vold. Med andre ord kommer barn som er vitner til vold i andre rekke hvis ressursituasjonen er prekær på det aktuelle tidspunktet, fortalte Nina:

Det er jo ikke i alle saker at det har blitt tatt avhør av barn som er vitner til vold. Det har jo skjedd en bedring der, men vi har jo et stykke å gå da. For de blir jo gradert, barn som er vitne til vold, og når det er så press på oss som tar dommeravhør, så er det de som blir utsatt for vold og de som blir utsatt for seksuelle overgrep som kommer først i køen. Dessverre så er det jo sånn. Det er en forklaring på det, men jeg ser jo at det er synd.

Slik jeg har forstått Pål og Nina blir ikke mange av dommeravhørene utført på Barnehuset, da det tar en hel arbeidsdag å kjøre frem og tilbake dit. Også når det gjelder denne praksisen er det tidspres, mangel på dommeravhørsutdannede kolleger, presserende saker og lang reisevei som setter en stopper for et godt politiarbeid. Pål fortalte at politidistriktet har fått noe kritikk for denne mangelfulle bruken av Barnehuset, og at ledelsen derfor har oppfordret Pål og Nina til å utføre så mange avhør der som mulig:

Vi skal fortsette å ta dommeravhør der, men det er ikke fordi vi har fått kritikk. Det er fordi det er bra! Barnehuset er liksom fremtiden. Jeg håper det har kommet for å bli og jeg håper at vi får et her i nærheten, for det tar for mye tid rett og slett. Det er veldig synd at det havnet helt der nede.

Verken Pål eller Nina klarer å se hvordan de skal kunne fortsette å ta avhør like hyppig som nå. Det må gis rom for og ressurser til å videreutdanne flere som kan jobbe som

dommeravhørere i Sørvikpolitiet. De håper samtidig at ordningen med dommeravhør blir revidert og forandret, slik at avhørene blir mindre tidkrevende og enklere å koordinere. Pål ikke er sikker på om han orker å ha en slik hverdag særlig mye lenger. Han føler at han ikke blir hørt av ledelsen. Han opplever også at kolleger nærmest med intensjon motarbeider etterforskning av slike saker, og at barn han avhører ikke får det rettsvernet de har krav på. I følge de intervjuede politifolkene er det i tråd med normalen at Pål (allerede) er sliten. I følge dem er det regelen, snarere enn unntaket, å slutte som dommeravhører etter et par-tre år.

7.2 «Vær så god!»

Selv om intensjonen er god viser det seg at ønsket om effektiv etterforskning av familievoldssaker som involverer barn har problematiske aspekter. Det utelukker ikke andre faktorer fra å betinge og begrense det gode politiarbeidet i møte med familievoldsrammede barn. At politiet alene vanskelig kan forebygge vold mot barn, innebærer ikke at politiet i Sørvik avstår fra å samarbeide med andre etater i et forsøk på å forhindre at barn blir utsatt for gjentatt og tiltakende vold i hjemmet. De mener likevel at dette ikke kan høre inn under deres oppgaver alene. I kraft av sine roller kan de imidlertid bidra til at familievoldsrammede barn blir godt ivaretatt etter at politiet er ferdige med sin etterforskning.

En forebyggende nøkkel?

Flere av de intervjuede politifolkene argumenterte for at forebygging av vold i familier verken *er* eller *kan* høre inn under deres arbeidsoppgaver. De mener at innsatsen for å endre holdninger og øke kunnskapen om familievold blant folk flest vil være det som best kan bidra til å forebygge ny vold mot barn, og vedvarende vold i å fortsette. Hvordan politiet alene skal kunne forhindre at barn blir utsatt for vold på andre måter enn ved å statuere at slike saker blir tatt på alvor og straffeforfulgt, er de usikre på:

Hvordan man ser på barnet i samfunnet, det er jo veldig komplekst. Det er noe annet det å forebygge vold mot barn, enn å forebygge villainnbrudd hvor man kan huke av på en liste

for alt man må gjøre for å unngå innbrudd. Det er ingen sånn liste for å forebygge vold mot barn (Nina).

Samfunnet må derfor fungere som politiets øyne og ører ved å melde fra både til politiet og til barneverntjenesten ved mistanke om at barn utsettes for vold i hjemmet. Først da kan de politifolkene gjøre jobben sin. Da politiet selv ikke bestandig kan ivareta barnas interesser slik de selv ønsker, behøver de samtidig forsikringer om at barnet blir ivaretatt også etter at politiet er ute av bildet. Dette gjenspeiles i hvordan Silje beskriver et «godt politiarbeid» i forhold til familievold:

Det er å søke etter løsninger som virker. Det mener jeg, og det betyr at politiets straffesaksgate som regel ikke vil virke i forhold til å forebygge - og bekjempe også. Men at du har kunnskap nok om hvem «de andre» er. For samfunnet skal avdekke, beskytte og hjelpe, og politiet – vi er sterkt inne på å avdekke og beskytte, men noe mindre på hjelp i disse sakene. Så her må vi vite hvem disse andre er. Vi må sørge for å snakke med noen, og så må de knyttes inn i saken. Og det er der vi er nå; at vi gjør det i større grad.

Lovverket sier at barneverntjenesten bestandig, og uten hinder av taushetsplikt kan anmelde eller gi opplysninger til politiet om at et barn er utsatt for vold eller overgrep dersom dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens oppgaver overfor barnet (Politidirektoratet 2009: s. 17). Dette momentet er av stor betydning når det gjelder politifolkenes tverretattlig samarbeid med barneverntjenesten, da det utgjør rammene for hva politiet kan forvente av dem i forbindelse med en familievoldssak. De intervjuede politifolkene opplever imidlertid at de i utgangspunktet ikke kan forvente særlig mye av barneverntjenesten. Slik analysen fra 2009 viste, er det heller sjeldent at politiet i Sørvik får bekymringsmeldinger eller anmeldelser fra andre etater:

Vi så også det, om hvor mange saker som er meldt til oss fra eksterne meldere; svært få, svært få. Bekymringsfullt de luxe (Silje).

Politifolkenes forebyggende arbeid i disse sakene er derfor avhengig av at de selv tar ansvar. De er bevisste på å «hekte» seg på, og forsøke å opprette god kontakt med kommunale hjelpeinstanser. Slik håper de å kunne ivareta familievoldsrammede barn indirekte ved å gi bistand til alle familiemedlemmene – inkludert den som mistenkes for voldsbruk. Et godt samarbeid med ATV, barneverntjenesten og andre kommunale

hjelpeinstanser kan defineres som forebyggende arbeid, men politiet i Sørvik fungerer i større grad som et bindeledd og en videreformidler fremfor direkte volds-forebygger.

Selv om politiet kan være gode på å opprettholde den alminnelige ro og orden ved å håndtere bråkmakere og personer som trenger deres assistanse, er ikke det ensbetydende med at de er gode på å spille rollen til andre profesjoner. Til tider gjør de likevel det:

“Though policemen often do what psychologists, physicians, or social workers might be expected to do, their involvement in cases is never that of surrogate psychologists, physicians, or social workers. They are in all these cases, from the beginning, throughout, and in the last analysis, policemen, and their interest and objectives are of a radically distinct nature. Hence, saying that policemen are ‘god at’ dealing with people in trouble and troublesome people does not mean that they are good at playing the role of other specialists” (Bittner 2005: s. 162).

Sørvikpolitiets tverrfaglige samhandling i forbindelse med familievoldsrammede barn er i hovedsak avgjørende for at voldsutsatte barn skal få den hjelpen de behøver. At de intervjuede politifolkene ønsker å ha et nært samarbeid med andre etater tyder også på at de velger å konsentrere seg om sin egen politirolle fremfor å påta seg rollen som sosialarbeider. De overlater oppgaver utenfor deres profesjon til andre etater som i utgangspunktet skal være bedre egnet til, og ment for, å ta seg av familievoldsrammede barn. Det er samtidig avgjørende at politiet har i bakhodet at de etterforsker saker også på vegne av barneverntjenesten, mener politifolkene. Det er en vesentlig rolle for å «sikre» barna i ettertid av etterforskningen, fortalte Pål:

Vi er jo lovpålagt å etterforske på en sånn måte at barnevernet kan fatte de rette vedtakene. Og den er jo litt lett for politiet å glemme, fordi vi tenker at vi etterforsker for å straffe. Og hvis vi da ser tidlig at det kan bli vanskelig å straffe foreldrene, så gir vi opp liksom. Men det blir veldig feil. (...) Det er likevel viktig å etterforske dem grundig fordi vi overlater vårt materiale til barnevernet, som kan fatte sine vedtak på bakgrunn av det vi gjør, det vi har kommet frem til.

Politifolkene ønsker å ha visshet om at familievoldsrammede barn er i trygge hender og blir godt ivaretatt også etter at en etterforskning er avsluttet og politiet er forsvunnet ut av bildet. Det er særlig viktig for dem i saker der politiets etterforskning ikke har

resultert i fellende bevis, men hvor deres mistanke til de aktuelle foreldrene heller ikke er svekket. Et nært og åpent samarbeid med barneverntjenesten blir derfor beskrevet som et særlig viktig element i politiets forebyggende arbeid overfor disse barna, da de ønsker å forhindre at barn blir sendt tilbake til et hjem preget av vold.

Politidirektoratet påpeker at regelverk og rutiner ikke bør stå i veien for et godt samarbeid mellom politiet og andre etater, og at det derfor er viktig at politiet foretar en tydelig ansvarsfordeling overfor samarbeidspartnere (2009: s. 42). De intervjuede politifolkene ser imidlertid ut til å erfare at nettopp barneverntjenestens regler og rutiner begrenser og forhindrer det gode samarbeidet dem imellom.

Barneverntjenestens regler for taushetsplikt vanskeliggjør det gode samarbeidet politifolkene forsøker å etablere. De erfarer en barneverntjeneste som lar regler få forrang ved at barn blir sendt hjem til foreldre, selv om politiet mener å kunne bevise at det utøves vold overfor eller i nærheten av barnet.¹⁰² På nevnte i den forbindelse et eksempel på en liten, men destruktiv avgjørelse barneverntjenesten tok i forbindelse med politiets etterforskning av en familievoldssak:

Det glipper ofte på de litt enkle tingene da, for eksempel i en sak hvor det var to barn. Det var i indre Sørvik. Det var mistanke om at det ene barnet hadde det dårlig hjemme. Dårlig kledd og møkkete og sånn, og så var det mulig at han var blitt slått. Lensmannskontoret brettet opp ermene for å gjøre en god jobb. De tok avhør før dommeravhøret og virkelig stod på, det var ordentlig bra. Og de hadde laget en plan på hvordan de skulle løse den saken og alt gikk på skinner. Så hadde de inngått et samarbeid med barnevernet. De fikk ordnet det sånn at de hadde planer for barna etter dommeravhøret også, for det er jo litt lett å glemme. Man må jo ikke sende barna hjem til overgriperen, da skal du være veldig sikker på at du har tatt feil. Så tar jeg dommeravhør av denne gutten og får veldig lite informasjon. Så viser det seg da at barnevernet har hatt samtaler med foreldrene dagen før dommeravhøret, hvor de har informert om at de har mistanke om at barnet blir slått og at barnet ikke blir tatt vare på. De sa jo ikke at sakene var politianmeldt, men foreldre er jo ikke dumme; de skjønner jo at det er en konsekvens. Og så skulle jeg ta avhør søsteren noen dager etterpå. De ble jo flyttet til et beredskapshjem etter dommeravhøret. I det beredskapshjemmet hadde søsteren fortalt at hun endelig hadde fått det veldig bra ved å ha fått ordentlige foreldre, og hun gledet seg til julen. Og så kommer hun i dommeravhør og

¹⁰² Det er kun én av politifolkene som opplever å ha et godt samarbeid med barneverntjenesten, og hun mener dette har en sammenheng med at de begge befinner seg på et lite tettsted i distriktet. De kan nærmest løpe over veien for å snakke med hverandre.

har snudd helt på flisa. Hun helst vil hjem igjen. Da viser det seg at barnevernet har ordnet et samvær med familien, altså barna og mor og far, et par dager før det dommeravhøret. Og da glipper det altså på to områder i denne saken, og når det gjør det så er det veldig vanskelig å vinne slike saker. (...) For foreldre er det veldig lett å påvirke barna sine. De vet akkurat hva de skal si, og selv om de samværene ofte er med tilsyn så er det snakk om ti sekunder, så er det gjort. Det viser jo litt hvor sårbare vi er i disse sakene. At vi må være veldig våkne og litt lure, og styre barnevernet og fortelle dem hva de skal gjøre. Så kan de på en måte overta når vi er ferdige. Så det er viktig å ha et tett og godt samarbeid med barnevernet, hvis ikke glipper det. Vi kan på en måte ikke si etterpå at det var barnevernets skyld, det er vårt ansvar. Det er vi som skal etterforske og det er vi som skal styre saken, det er vi som må ta det hele og fulle ansvaret når det glepper sånn.

Hva som var til de to voldutsatte barnas beste kom altså i andre rekke i denne saken, slik Pål opplevde det. Barneverntjenestens praksis vedrørende foreldres rettigheter medførte indirekte at politiet i Sørvik ikke kunne forfølge saken videre, da barna var blitt påvirket av sine foreldre i forkant av dommeravhøret. I følge politifolkene har det vist seg relativt ofte at barneverntjenesten har en tendens til å gjøre situasjonen vondt verre for de familievoldsrammede barna. Politifolkene er derfor skeptiske til, og bekymret for hvorvidt de kan ha tillit til at barneverntjenesten tar seg av og sørger for barnets beste etter at politiet har avsluttet sin etterforskning:

Vi har jo ikke noe apparat rundt. Når vi er ferdige med et barn, så er det liksom "vær så god!". Vi er jo opptatt av det strafferettslige, vi er ikke opptatt av det andre. Det er ikke vår oppgave. Og du har ingen garanti for hvordan barnet blir tatt vare på av barnevernet (Nina).

Det tverretatlige samarbeidet mellom politiet og barneverntjenesten i Sørvik har derfor behov for å gjøres tettere, mener de intervjuede politifolkene. De ønsker å komme til enighet om, og å ha tillit til at et familievoldsrammet barn vil bli godt ivaretatt uavhengig av om en etterforskning leder ut i en fellende dom mot en forelder eller ikke. Et godt samarbeid med barneverntjenesten er derfor viktig for det gode politiarbeidets suksess. Det gode samarbeidet har imidlertid politifolkene til gode å oppleve.

7.3 Luftslott?

Skillet mellom ideal og virkelighet gjør seg gjeldende også i de intervjuede politifolkenes forståelse av hvorvidt Sørvikpolitiets organisatoriske rammer er egnet for å ivareta familievoldsrammede barns rettsvern. I følge flere av politifolkene har ikke ledelsen lagt godt nok til rette for at familievoldsrammede barn skal bli ivaretatt på lik linje med voksne utsatt for familievold, med de rettigheter det innebærer å ha denne statusen. De såkalte «rene» voldssakene mot barn får for lite oppmerksomhet i politidistriktet, hevder politifolkene.

«Et glemt kapittel»

I min samtale med Pål ble Sørvikpolitiets ivaretagelse av familievoldsrammede barns rettsvern et særlig aktuelt tema. Han viste atskillig engasjement når det gjaldt problematikken og dens utfordringer. Pål satte ord på en hel del av politifolkenes opplevelser av at familievoldsrammede barn til nå ikke har fått den statusen de burde hatt når politiet i Sørvik etterforsker familievoldssaker. Det skjer at barna ikke blir tatt på alvor. På tross av at barn i flere tilfeller skulle hatt status som fornærmede – på lik linje med sin voldsutsatte mor eller far, får de som oftest vitnestatus - om de i det hele tatt får en status. Pål mener derfor at implementeringen av den nye instruksen og det nye reglementet ikke har fungert optimalt:

Vi har veldig mye å hente på veldig mye når det gjelder dette her. Ting er liksom ikke helt rosenrødt i Sørvik selv om man skulle tro det. Vi har kommet veldig langt på veldig mange områder, men når det gjelder barn så har vi et stykke å gå enda - både når det gjelder familievoldssaker og de rene voldssakene mot barn.

Påls oppfatning understøttes i stor grad av tabellene som ble framlagt i kapittel 3. Her kommer det blant annet frem at barn som i 2009 var vitne til vold i familien, ikke fikk noen status overhodet i drøye 60 prosent av familievoldstilfellene som kom til politiets oppmerksomhet. Dessuten ble kun 27 prosent av barna som bevitnet vold tatt avhør av, og av disse utgjorde dommeravhør kun 50 prosent.¹⁰³

¹⁰³ Se tabeller i vedlegg nr. 4 for utfyllende informasjon.

Sørvik Pd er, og har lenge vært oppmerksomme på at familievold er politiets anliggende. Dette har de tatt tak i, hevder politifolkene. I tråd med opprettelsen av EVO-gruppen har også deres fokus på barn utsatt for seksuelle overgrep fått festet sitt grep. Det politifolkene fremhever som en forbedret politipraksis, synes å være forbundet med deres opplevelser av at barn i lengre tid har blitt forskjellsbehandlet av politiet i sammenligning med voksne som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Sørvikpolitiets bruk av tvangsmidler i saker som gjelder seksuelle overgrep mot barn er altså en relativ ny praksis, ifølge Marianne:

Tidligere har det kanskje vært sånn at hvis det er en fornærmet voksen så gjør man de tingene; pågriper og... Men med en gang det plutselig er et barn, så har det ikke blitt gjort sånne ting. Jeg vet egentlig ikke hvorfor.

På tross av at en spesialisering har funnet sted vedrørende politiets håndtering av barn utsatt for seksuelle overgrep i Storbritannia, hadde det på begynnelsen av 90-tallet ikke funnet sted en lignende spesialisering hva gjelder barn utsatt for andre alvorlige handlinger (Morgan og Zedner 1992: s. 112). Det er 20 år siden dette ble påpekt, og mye kan ha blitt iverksatt siden den gang. I den forbindelse påpekte Isdal på starten av 2000-tallet at offentlige tiltak som er ment å forebygge og forhindre familievold i Norge lenge har hatt sitt fremste fokus på de voksne, uten også å rette søkelyset mot barn som er vitner til denne volden (Isdal 2002). Sørvikpolitiet ser imidlertid ikke ut til å ha beveget seg mye nærmere et slikt fokus. Lite har blitt gjort med politiets tilnærming til denne problematikken siden den gang, mener de intervjuede politifolkene. Pål ser det derfor som en viktig oppgave å øke den interne oppmerksomheten mot barn som ofre for, og vitner til familievold:

Det er min kjepphest å ta tak i og få opp fokuset på de rene voldssakene mot barn. Det er det jeg driver med. Det trengs.

Jeg forstod politifolkene slik at politidistriktets organisatoriske og strukturelle utviklingspotensial fremdeles er ganske stort hva gjelder familievoldsrammede barn. De opplever det som at politidistriktet ikke har vært like oppmerksomme på barn som rammes av direkte og indirekte fysisk og psykisk vold, som de har vært på barn utsatt for seksuelle overgrep. Ledelsen har valgt å prioritere sistnevnte saker. Selv om EVO-

gruppen bidrar til å styrke barns rettsvern i slike typer saker, savner imidlertid politifolkene en lignende gruppe også for de familievoldsrammede barna:

Vi har jo enda ikke noen egne team som går på vold mot barn. Det er jo en utredning i distriktet nå da. Man kan ikke ta alle voldssaker, men i hvert fall de stygge voldssakene hvor barnet har fått alvorlig skade – at kanskje det burde inn i en spesialgruppe. Sånne saker burde kanskje inn i EVO-gruppen. Vi ser jo mer og mer at vi har den kompetansen som trengs (Marianne).

Barn er avhengige av at andre tar deres historier seriøst, definerer det de er blitt utsatt for som kriminelle handlinger og påkaller politiets oppmerksomhet. Barn er imidlertid like avhengige av å bli «sett» av politiet når deres fortellinger først kommer til politiets oppmerksomhet. Også Pål etterlyser derfor en gruppe tilsvarende EVO-gruppen som kan etterforske de «rene» voldssakene mot barn, da han per i dag -ser hva som blir gjort og hva som ikke blir gjort.¹⁰⁴ Det han formidlet er at Sørvikpolitiet fremdeles har mye å ta tak i før de er der de selv ønsker å være i henhold til sine møter med familievoldsrammede barn som enkeltmennesker:

I SO-sakene blir barn ivaretatt og i familievoldssakene så begynner barn å bli ivaretatt, men det er en gruppe som faller helt på utsiden her og det er jo de barna som blir utsatt for vold av far og mor. De er ikke tatt tak i her i Sørvik, og det er jo på en måte der politidistriktet har fått kritikk i forbindelse med Julie-saken. Så de sakene er på en måte et litt glemt kapittel. Og det er veldig alvorlig synes jeg, for vi ser fler og fler tilfeller av at barnevernet anmelder de sakene her til politiet. Men de har liksom ikke fått den samme prioritetsstatusen som familievoldssakene har (Pål).

Politifolkene opplever at Sørvikpolitiet ikke er oppmerksomme nok på å etterforske saker hvor det ikke også er en voldsrammet mor involvert. De ønsker at disse barna kan innlemmes i den allerede eksisterende EVO-gruppen, forutsatt at de får tilført mer ressurser. Dette er ikke ensbetydende med at ledelsen i Sørvik Pd gjør noe galt slik de leder politidistriktet per i dag, påpeker politifolkene. Det ser imidlertid ut til at saker som omhandler familievoldsrammede barn for det meste fremstår og blir etterforsket som en sammensatt familievoldssak hvor mor er i fokus, og barnet blir stående som en tredjepart. Gjennom erfaring og kunnskap om feltet, og ved å ha arbeidet som et team en

¹⁰⁴ Nettopp å forandre og forbedre holdninger til barns rettssikkerhet utmerker seg som en av politifolkenes hjertesaker. Dette går jeg nærmere inn på i kapittel 8.

god stund allerede, mener flere av politifolkene å ha opparbeidet seg en verdifull kompetanse som også vil kunne ha stor overføringsverdi til saker hvor det etterforskes om barn har blitt utsatt for vold i hjemmet:

Jeg ønsker at de sakene hvor barn utsettes for vold av foreldrene, at de inngår i våre arbeidsoppgaver – at vi også kan etterforske de. For vi har erfaring med den typen etterforskning og vi har erfaring med avhør, gode avhør. Vi tar veldig mye avhør i vanskelige saker. Det er vanskelig å avhøre i seksuelle overgrepssaker og det er veldig lange avhør. Og vi har mye erfaring med lyd- og bildeavhør. Jeg føler derfor at vi har ganske god kompetanse på det, så vi ønsker å få dyttet inn de sakene hos oss (Pål).

For politiet var kriminalitetsofre i straffeprosessen tidligere ansett som potensielle informasjonskilder vedrørende mistenkte personer og mulige lovbrudd, hevder Zedner (2004: s. 143). Hun påpeker imidlertid at denne posisjonen har endret seg radikalt over de siste tiårene, og at det er på sin plass å si at kriminalitetsofre per i dag er signifikante aktører med egne rettigheter. I lys av de intervjuede politifolkenes beskrivelser ser det imidlertid ut til at politiet fremdeles har en stor utfordring i henhold til barn som ofre for familievold. På tross av at familievoldssakene som kommer til politiet øker blir barn som ofre for denne volden i liten grad «sett» av politiet.

Konservatismens bakside?

At strategier og tiltak innføres for å imøtekomme større politipraktiske utfordringer er ikke ensbetydende med at disse oppleves som effektive eller holdbare av de politifolkene som må stå for implementeringen av dem. Sett i lys av Manning kan strategier bidra til at politiet bygger og forsterker sin selvtillit, organisatorisk autonomi og kulturelle solidaritet parallelt som de håndterer og forsvarer sitt mandat utad (1997).¹⁰⁵ Til sammenligning hevder Zedner at et relativt enkelt middel politi- og påtalemyndigheten kan ta i bruk for å oppnå fordeler overfor offentligheten, er å vise omtanke for et kriminalitetsoffer (2004: s. 144). Fordi publikum vil bli tilfredse når de blir gjort oppmerksomme på at politiet ivaretar offerets interesser og rettigheter, blir offeret i en slik kontekst en del av politi- og påtalemyndighetens politiske verktøy:

¹⁰⁵ Nettopp derfor vil den byråkratiske organisasjonen bli ansett som den mest effektive tilnærmingen til å konfrontere eksterne utfordringer, siden byråkratiet er et uvurderlig verktøy å ta i bruk når de skal håndtere sin fremtoning og justere denne overfor offentlige krav de blir møtt med (Manning 1997: s. 121).

"To the extent that the police are seen as warriors in the fight against crime, it is on behalf of victims, past and prospective, that they claim to battle" (Zedner 2004: s. 144).

Foreløpig opplever de intervjuede politifolkene etableringen av EVO-gruppen som et godt initiativ, men ikke så mye mer enn det. Flatterende ord og begreper holder ikke mål så lenge deres formål ikke gjenspeiles i politiets faktiske praksis, mener politifolkene. Pål presiserte hva han mente ved å vise til at han ikke engang vet hva de forskjellige grupperingene i politidistriktet utfører eller hvor mange slike grupperinger det finnes:

Jeg har hørt at det i Sørvik politidistrikt også er et familievoldsteam. Og det er veldig fint og flott, men jeg aner ikke hva det er eller hvem medlemmene av teamet er, og det tror jeg ingen andre vet heller. Vi hører i hvert fall ikke noe fra dette teamet. Det høres jo veldig fint og flott ut med et sånt team. Jeg vet ikke hvor mange team vi har jeg.

At politiet er et byråkratisk system kan bidra til å forklare hvorfor Sørvik Pd's organisatoriske rammer ikke ser ut til å ivareta familievoldsrammede barns rettsvern fullt ut. Uansett gode intensjoner er det ingen automatikk i at promoterte retningslinjer og deres implementering lykkes i sitt mandat, påstår Manning. I lys av hans betraktninger er politiet som organisasjon særlig resistente mot forandring forårsaket av politijobbens innhold generelt, og den strukturelle posisjonen de befinner seg i spesielt (1997: s. 287). Politiet er med andre ord en konservativ organisasjon. At det til en viss grad er vanskelig å forandre politiorganisasjonen som sådan er likevel ikke ensbetydende med at politiet frastår fra å adoptere og implementere nye retningslinjer. Mannings poeng slik jeg leser han, er snarere at en politipolitisk implementering ofte er lettere sagt enn gjort fordi politiet har en tendens til å sette seg mål som er vanskelige å realisere. De er overbevist om at deres suksess avhenger av at de både *kan* og *skal* bekjempe all kriminalitet (Manning 1997: s. 119). Deres generelle plan for identifisering av spesifikke oppgaver, hvordan de skal utføre disse og senere evaluere resultatet av sin innsats har derfor ikke alltid en solid og gjennomførbar forankring.

I lys av Manning kan man tolke det som at ledelsen i Sørvikpolitiet har implementert arbeidsmetoder og organiseringer i god tro om at disse skulle sørge for en forsvarlig og adekvat håndtering av familievoldsrammede barn. Silje er i den forbindelse opptatt av at også kunnskapshevingen ledelsen forsøker å promotere må foregå i en kontinuerlig

prosess. Det er viktig at Sørvikpolitiets øverste ledelse også i fremtiden fortsetter å praktisere det hun karakteriserer som «ryggmargssnakking» fordi:

Du er nødt til å ha en toppledelse som ikke bare sier det fordi man skal kvittere ut, men som faktisk mener det.

Det ser imidlertid ut som at EVO-gruppen bidrar til å skape frustrasjon blant de intervjuede politifolkene som er en del av denne, snarere enn å forsterke det gode politiarbeidet de ønsker å utføre. Tatt i betraktning at organiseringen av gruppen ikke fungerer slik Nina mener den burde, legger hun til grunn at ledelsens intensjoner i seg selv ikke er holdbare:

Jeg er vel litt sånn at den gruppen her – ja den er jo kjempebra den liksom, men ting kunne vært bedre her for all del. Men det er vel det å kunne klare å fokusere på den saken jeg jobber med, og så får helle organiseringen være så som så.

Om det er et *faktisk* endringsarbeid ledelsen i Sørvikpolitiet ønsker er det ikke tilstrekkelig at de presenterer et bilde som belyser hva de gjør i forsøket på å bedre sin praksis overfor familievoldsrammede barn, mener de intervjuede politifolkene. «Bildet» må følges opp med et reelt innhold som kan bedre politiets praksis, og dertil barns rettsvern.

7.4 Bedre nå enn før?

Kombinasjonen av det kriminalpolitiske klima, interne instruksjoner og regelverk har medført store endringer i Sørvikpolitiets tilnærming til familievoldssaker. De er langt bedre på å ivareta familievoldsrammede kvinner og barn enn de tidligere var, mener de intervjuede politifolkene. Som vi nå har sett påpeker imidlertid samtlige av dem at politidistriktet har et stort forbedringspotensial i sitt møte med barn utsatt for familievold i den forstand at politiet ikke alltid gjør et godt arbeid overfor barn som *enkeltmennesker*. Politifolkene beskriver det som at ideal og praksis ikke stemmer overens.

En diskursiv fremfor en materiell praksis?

Det er ikke alltid slik at politifolk gjør det de sier de gjør i den forstand at deres beskrivelser og utsagn kan være uttrykk for kulturelle verdier og holdninger som ikke nødvendigvis avspeiler seg i deres yrkespraksis (Hoyle 1998, Waddington 1999). Tar vi Waddingtons argumenter til etterretning er det av elementær betydning å merke seg at politifolk har en tendens til å «spille på to forskjellige scener»:

“On the street, they encounter members of the public alone; in their canteen, they encounter their colleagues as a group. Action on the street is largely instrumental (...), whereas talk in the canteen is almost exclusively *expressive*. What police officers do in the canteen – and more rarely in private conversations with researchers – is to engage in *rhetoric*, that is, talk that *makes sense* of experience. Put crudely, the causal direction is the opposite of what is often imagined: street experience influences canteen talk. The canteen is the “repair shop” of policing, where otherwise isolated officers re-affirm their collective understanding of their role and the society they police” (Waddington 1999: s. 110).

Man må ta forbehold om at det *kan* eksistere forskjeller mellom hvilke holdninger som gir seg til kjenne i typisk politiprat under fire øyne på politiets private område, i forhold til i hvor stor eller liten grad disse uttalte holdningene er synlige i politifolks yrkespraksis. Jeg vil imidlertid vinkle det litt annerledes, da jeg setter spørsmål ved om de intervjuede politifolkenes beskrivelser av Sørvikpolitiets praksis overfor familievoldsrammede barn gjenspeiler den faktiske tilstanden. Som vi har sett beskriver politifolkene at politidistriktets utvikling i dette henseendet har kommet langt. Samtidig forteller både dette og det forrige kapittelet at tilstanden i politidistriktet er langt unna hvordan politifolkene ønsker den skal være. Kanskje deres beskrivelser i større grad er et symbol på en diskursiv praksis av betydning for deres selvforståelse og yrkesstolthet, snarere enn en materiell praksis?

Susanne Andersson har gjort en studie av det svenske politiet og deres diskursive praksiser (2003). I kontrast til politifolkene i mitt utvalg delte samtlige av hennes informanter en oppfatning av hvordan gårsdagens arbeid var så mye bedre enn nåtidens. De eldre og mer erfarne politifolkene konstruerte sin status gjennom talemåter om gårsdagens organisatoriske praksis fremfor gjennom nåtidig

organisatorisk virksomhet. Ved å snakke om hvordan det var før formet de en gruppering eller et «vi». Dette «vi» et representerte en ordnende praksis som integrerte organisasjonslivet, og som via sin karakter gav opphav til spesifikke ordninger. Et slikt «vi» synes også de intervjuede politifolkene å relatere seg til, imidlertid uten forbehold om alder og erfaring relatert til sine respektive politioppgaver. Politifolkene utgjør sin egen gruppering og delkultur innad i Sørvikpolitiet. Mye av ansvaret for håndteringen av familievoldsrammede barn, ligger i deres hender.

I kontrast til Anderssons informanter er det antakelig ingen politifolk som ønsker å vedkjenne seg tilhørighet til gårsdagens organisatoriske virksomhet når det gjelder politiarbeidet som retter seg mot familievold. Ved å sammenligne Sørvikpolitiets håndtering av slike politioppgaver med den tidligere praksisen, skapes en kontrast så stor at det arbeidet de gjør i dag vil oppfattes som usedvanlig godt. Slik legitimeres samtidig de intervjuede politifolkenes arbeid overfor samfunnet for øvrig, men altså først og fremst overfor dem selv. Politifolkene vet uhyggelig vel at det er mange familievoldsrammede barn de ikke klarer å hjelpe og beskytte. Problematikken ser ut til å bestå i, og utløses av sammensetningen av dette politiarbeidets rammer, rettsregler, organisatoriske forhold og ulike oppfatninger og holdninger til familievold som rammer barn. Da politifolkenes muligheter til å agere strafferettslig på denne volden i tillegg er begrenset, er det ikke utenkelig at de opplever en form for avmakt.

Når politifolk ikke lykkes i å få kriminelle handlinger som familievold behandlet gjennom strafferettsapparatet benyttes ofte en retorikk om arbeidsforholdene som skal gjøre de mislykkede forsøkene forståelige for tilhørere, hevder Grøvdal (2012: s. 81). Avmaktens grunnlag er imidlertid ikke bare manglende muligheter til å reagere «politimessig» (Ibid.). Som vi så i forrige kapittel har de intervjuede politifolkene stor kjennskap til elendighet, lidelser og tragedier. Dette må de forholde seg til i sin arbeidshverdag, samtidig som de ikke ser hvordan de skal kunne gjøre noe med problematikken så lenge enkelte politifolk, og ledelsens organisering av dette politiarbeidet forholder seg til familievoldsrammede barn slik de gjør. Kanskje er det derfor spesielt viktig for politifolkene å fremheve betydningen av det gode arbeidet de faktisk får gjort i familievoldssakene, da barna som ofre for denne volden fremdeles ofte står igjen som den noe usynlige tredjeparten.

7.5 Refleksjoner

De intervjuede politifolkene mener at Sørvikpolitiet fremdeles har en vei å gå for å kunne karakterisere deres politiarbeid med familievoldsrammede barn som en suksess, i betydningen et gjennomgående vellykket politiarbeid med stor overføringsverdi. Det interne forbedringspotensialet er fremdeles til stede hva gjelder både organisering av dette arbeidet, og deres ivaretagelse av barn som utsettes for familievold. Med utgangspunkt i hva politidistriktet per i dag har av tilgjengelige midler og ressurser ser det imidlertid ut til at en fullstendig prioritering av familievoldsrammede barn både er uhåndterbart og uangripelig. For det første er de intervjuede politifolkene i mindretall sett i sammenheng med den saksmengde de er ment å håndtere. Som en indirekte konsekvens av dette gir et slikt «effektivitetsjag» lite rom for å være dedikerte fullt ut. For det andre opplever politifolkene at politidistriktet ikke har «sett» familievoldsrammede barn godt nok, noe som resulterer i at politifolkene ikke har forutsetninger for å ivareta alle barns rettsvern så godt som de ønsker. De intervjuede politifolkene opplever derfor å befinne seg i en klemme de ikke synes å vite hvordan de skal løse. Det de imidlertid *har* mulighet til å gjøre er å spre sitt budskap om hva politifolk selv kan gjøre for å utføre et godt politiarbeid i møte med familievoldsrammede barn. Det politifolk behøver er *det oppklaringsfokuserete politiblikket*.

Kapittel 8. Det oppklaringsfokuserte politiblikket

Kompetansehevingen som Sørvikpolitiet gjennomfører overfor familievoldsrammede barn er godt i gang. Ledelsens intensjoner er imidlertid ikke tilstrekkelig for å sørge for en permanent forandring i politidistriktet, mener de intervjuede politifolkene. Verken holdninger, kultur eller organisatoriske forhold som betinger politiets arbeid lar seg endre over natten. Da vi nå har fått innsikt i hva som ser ut til å betinge og begrense det gode politiarbeidet i Sørvikpolitiets møte med familievoldsrammede barn, gjenstår det å undersøke hva de intervjuede politifolkene mener kan oppmuntre til og muliggjøre kompetansehevingen i større grad. Sagt med andre ord: hva kan man gjøre for å stabilisere denne politiskuta og sende den på rett kurs?

For å kunne utvikle et politiarbeid man kan være stolt fordi det ivaretar barns rettsvern, må dette tilføres tilstrekkelig næring. Næringen må bestå i adekvate holdninger, lærdom av erfaringer og endringer i fokus, mener politifolkene. De har pekt seg ut en viktig oppgave. Deres fremste mål er å forbedre Sørvikpolitiets forståelse av familievoldens alvorlighet, deres bevissthet vedrørende barns troverdighet og betydningen av at barn blir «sett». De ønsker å sørge for at barns rettsvern blir godt ivaretatt fremover ved å gjøre kolleger og ledelse oppmerksom på at politiet må jobbe ut fra *barnets beste*. Politifolkene ønsker med andre ord at flest mulig medarbeidere skal arbeide med det jeg har kalt «det oppklaringsfokuserte politiblikket».

8.1 Kjernen

De intervjuede politifolkenes oppklaringsfokuserte politiblikk er et helhetlig blikk som ikke uten videre kan senkes etter eget ønske. Det innebærer en egenartet og komplementær drivkraft til det tradisjonelle politiblikket som er typisk for betjenten i ordenstjenesten. Det oppklaringsfokuserte politiblikket er ikke ute etter å gripe inn overfor alle begåtte eller potensielle lovbrudd, og det retter seg heller ikke mot politiets kjenninger. I motsetning til Finstads beskrivelse av ordenstjenestens politiblikk er det

oppklaringsfokuserte politiblikket i større grad et røntgenblikk enn et gateblikk (2003: s. 126). Det er et posisjonert politiblikk som baserer seg på holdninger og erfaringer relatert til familievoldens alvor. Det er på utkikk etter familievoldsrammede barn som behøver å bli sett og beskyttet. Det oppklaringsfokuserte politiblikket er ikke utelukkende fokusert på å kontrollere og straffeforfølge voldsutøvende foreldre. I større grad retter det seg mot hvilken politihandling som vil være til det beste for et familievoldsrammet barn. Heller enn jakten på straffeforfølgelse er det snarere jakten på oppklaring som er det oppklaringsfokuserte politiblikkets kjerne.

For at samtlige kolleger i Sørvikpolitiet skal kunne inkorporere oppklaringsfokusert i sitt politiblikk, kreves det at de er innforstått med hva foreldre faktisk er i stand til å gjøre mot sine barn. For å kunne tilegne seg det oppklaringsfokuserte politiblikket, er man som politimann- eller kvinne avhengig av å forstå familievoldens alvor, grunnprinsippene for hvorfor politiet skal agere når de får kjennskap til familievoldsrammede barn og erkjennelsens funksjon.

Grunnmuren

En kunne i utgangspunktet tro at de justispolitiske føringene har gitt politiet en særskilt tilgang til, eller forståelse av familievold som får dem til å se om de står overfor et familievoldsrammet barn. Politifolkene påpeker imidlertid at verken instruks eller regelverk i seg selv er tilstrekkelig for at samtlige medarbeidere i politidistriktet skal prioritere disse sakene. Man må ta dem på ordet, da oppgaven har vist at politifolk ikke alltid handler i overensstemmelse med justispolitiske føringer og interne regler. I lys av de to siste kapitlenes diskusjoner kan det tenkes at noen politifolk fremdeles er naive i forhold til hva foreldre kan gjøre mot sine barn, mens atter andre har kultur for å identifisere seg med utdaterte grunnprinsipper for handling som tilsier at vold mot barn er et privat anliggende, og ikke noe som hører politiet til.

Årsakene til disse politihandlingene kan være ulike, men de er alle forankret i kulturelle holdninger. Om Sørvikpolitiet skal kunne «se» familievoldsrammede barn og finne ut hva de eventuelt har blitt utsatt for må derfor slike holdninger bekjempes:

Jeg synes vi skal være enige om én ting; selv om vi til tider er lei av slike saker, skal vi ta det veldig alvorlig når det er unger inne i bildet. Det finnes mange triste saker hvor barn ikke har blitt sett, hvor man har forsøkt å si ifra, men så har det stoppet et eller annet sted. (...) Det er viktig å snakke sammen, å ta en telefon. Noen må snakke med noen. Vi kan ikke la de ungene vente (Silje).

Sørvikpolitiet bør altså vise handlekraft når de mistenker at et barn utsettes for vold i hjemmet. Det er viktig å - *få alle sider av saken på bordet, fordi det viktigste er at barna skal slippe å leve i et voldelig miljø*, fortalte Pål. Saken skal oppklares. Det oppklaringsfokuserte politiblikket fungerer imidlertid ikke med mindre moralen gjenspeiler at familievold som rammer barn *er*, og *bør* være politiets anliggende i den forstand at det er en *viktig og riktig* politioppgave. De intervjuede politifolkenes kampsak og motor er derfor å bidra til at alle medarbeidere i Sørvikpolitiet blir sitt ansvar bevisst når det gjelder vold mot barn, disse handlingenes alvorlighetsgrad og hvorfor volden hører politiet til:

Jeg tror kanskje det aller viktigste er å få opp forståelsen på hva dette egentlig er for noe, hvor alvorlig det er. Det være seg familievold, og kanskje særlig vold mot barn. Jeg har også en forventning til meg selv om i enhver sammenheng å ha i bakhodet at jeg skal bidra til at vi blir mer oppmerksomme på det, at vi blir mer ansvarsbevisste i forhold til det – hele organisasjonen (Even).

Det er slike holdninger som utgjør det oppklaringsfokuserte politiblikkets grunnmur. Holdningsgrunnmuren er av elementær betydning fordi den samtidig utgjør grunnmuren i politiets forståelse av hvorfor familievoldssaker som involverer barn skal etterforskes fra begynnelse til slutt.

Oppklaringsprinsippet

De intervjuede politifolkene fremholder barnets beste som en av de viktigste grunnene til å straffeforfølge en voldsutøvende forelder. Da de i tillegg har stor erfaringstygde og spiller sin rolle i familievoldens etterdønninger, er de blitt kritisert for jakte etter straffeforfølgelse. Som vi nå skal se, gjengir ikke nødvendigvis dette et fullstendig bilde. Spørsmålet Trude stiller kunne i den forbindelse like gjerne blitt stilt av en av hennes kolleger:

For meg så er hovedmålet ikke alltid straff. Du kan si; vi er politi, og vi etterforsker for straff eller for å belyse saken. Og det er greit, det er vår jobb. Men enda viktigere er det å se hva som kan komme ut av det her for barnets del. Hva er det som er best for barna?.

Sitatet over synes å speile essensen i hva som gir samtlige av de intervjuede politifolkene både hodebry og motivasjon. For hvilken politihandling er egentlig til et familievoldsrammet barns beste?

Om man ikke identifiserer seg med det oppklaringsfokuserte politiblikkets moral vil ikke sakene nødvendigvis etterforskes etter prinsippet om at «hver stein skal snus» for å kunne avdekke sakens fakta. Even har i den forbindelse reflektert rundt hvorvidt også sentrale straffebestemmelser kan ha betydning når det gjelder politiets kultur for oppklare familievoldssaker som involverer barn. Straffebestemmelsen han har i tankene, berører kravet om straffeskjerpelse i saker der hvor barn er vitner til vold:

(...) Jeg tror nok det mye større fokuset på at dette er saker vi skal oppklare så langt det lar seg gjøre, er mye viktigere enn akkurat det statusskifte for barna. Men at det absolutt har en del å si, det tror jeg. Men realiteten bak det er mye viktigere enn hva du kaller det. Om det heter fornærmet, pårørende, vitne... det får være så sin sak. Men at alle politifolk som har med saken å gjøre vet at dette barnet faktisk kan ha fått en hjerneskade eller være traumatisert, det er mye viktigere.

Even påpeker at oppklaringsprinsippet først og fremst vil bygge opp under politifolks *forståelse* av hvorfor familievoldssaker hvor barn er involvert skal oppklares.¹⁰⁶ Det er med andre ord prinsippet i seg selv som er av verdi, snarere enn dets strafferettslige følger for voldsutøvende foreldre. Denne komponenten i de intervjuede politifolkenes politiblikk fungerer som akselerator for det gode politiarbeidet. Når man som politimann eller -kvinne har mye erfaring med familievoldssaker vet man at politiets straffesaksgang ikke ser til at et barns beste er at dets forelder blir straffedømt. De forsøker derfor å styre sine reaktive handlinger inn i et spor som leder til oppklaring av sakens fakta. Det betyr ikke at de i praksis lar «rett gå for oppklaring» i den forstand at de nedkriminaliserer vold mot barn for å oppnå en mer tilgjengelig oppklaring. Snarere lar de «oppklaring gå for rett». Det er med andre ord viktigere å oppklare en sak fremfor

¹⁰⁶ At denne straffeskjerpelsen i realiteten har en faktisk innvirkning på selve straffeutmålingen er Even heller ikke i tvil om. Han har erfart at dette prinsippets betydning har vært gjennomgående i mange dommer han har fått kjennskap til.

å sørge for at den finner veien inn i en rettssal. Det er dette som er til barnets beste, mener politifolkene. Det hender derfor at straffeprosessloven går på bekostning av erfaringen på tross av at førstnevnte forutsetter at politifolkene i utgangspunktet skal stille seg objektive under en etterforskning. De skal imidlertid også beskytte familievoldsrammede barn og straffeforfølge volden som de har blitt utsatt for, bidra til at slike saker blir løst og barns rettsvern ivaretatt. Deres moralske engasjement er som sådan ikke nøytralt i utgangspunktet, men tenderer mot å være til fordel for det familievoldsrammede barnet.

Treenigheten

Da de intervjuede politifolkene opplever at det er et sprik mellom lovverk og Sørvikpolitiets praksis overfor familievoldsrammede barn, blir erkjennelsen for dem et vel så viktig verktøy som lovbestemmelser og instruksjer. Som det kom frem av kapittel seks har deres delkultur blitt utviklet i takt med at politiet i Sørvik har forandret seg. I forlengelsen av sine roller og oppgaver har politifolkene konfrontert situasjoner som har endret deres perspektiv vedrørende familievoldsrammede barn. De vet at familievold som rammer barn eksisterer selv om denne ikke alltid gjør seg til kjenne i form av dokumenterbare skader. Å erkjenne at foreldre kan utøve vold mot, - og i ytterste konsekvens; ta livet av sine egne barn er en viktig komponent i det oppklaringsfokuserte politiblikket:

Det er liksom det å kunne se at foreldre kan være voldsutøvere og drapsmenn i forhold til sine egne barn. Det tror jeg du trenger å forstå, å få et fokus på det – at vi gjør det vi kan gjøre, akkurat som om det skulle være en voksen fornærmet (Marianne)

Som det kom frem av kapittel 6 skaper ikke dette rom for naivitet. Denne erfaringsbaserte kunnskapen legger imidlertid til rette for en bestemt magefølelse som kan veilede politifolkene i deres møter med det de mistenker for å være et familievoldsrammet barn. Den gir samtidig en interesse for det som ikke passer inn i den forstand at man holder øynene åpne for muligheten av at foreldre bør mistenkes. Erkjennelsens partnere; mistenksomhet og kynisme, vil derfor være et gode i arbeidet med familievoldsrammede barn. Denne treenigheten er med andre ord nødvendig for å kunne etterforske etter prinsippet om at hver stein skal snus for å kunne oppklare en

sak. Det er en forutsetning å ha treenigheten inkorporert i politiblikket om en vil være så sikker man kan være på at Sørvikpolitiet ikke vil gjenta sin håndtering av Julie-saken.

Det oppklaringsfokuserte politiblikkets evne til å «se» både familievoldsrammede barn og deres foreldre, skjerpes i sin skarphet og treffsikkerhet ved hver sak tilbakelagt og arkivert i minnet. Even snakker i den forbindelse om hvor viktig det er å bevare objektiviteten, snarere enn å la seg bli oppslukt av treenighetens kraft:

Oppi dette her så skal vi jo være objektive selvfølgelig. Og det med den mistenksomheten jeg snakker om, det er jo viktig å bevare objektiviteten oppi dette her. Og det kan jo være vanskelig. Min måte å se det på er at det er kjempefint hvis vi klarer å få frem opplysninger som bekrefter at barnet ikke har blitt utsatt for vold. Og sånn sett så er jo det en motivasjon for å bevare objektiviteten.

Politifolkene er enige om at erfaring er viktig for de skjønnsbaserte avgjørelsene som de tar i sitt daglige virke. De påpeker at kontinuitet i og eksponering for familievoldssaker er en viktig underliggende faktor, da erfaring gjør en bevisst på hvordan en best kan etterforske slike saker. Det er altså selvopplevde erfaringer som danner rammene for det oppklaringsfokuserte politiblikkets treenighet.

Viljen

Et godt politiarbeid overfor familievoldsrammede barn kan ikke etableres med mindre Sørvikpolitiet står samlet om en vilje og evne til endring, mener de intervjuede politifolkene. Det de fremhever er at en vellykket endring i praksis ikke er oppnåelig gjennom etablering av instruks, regler og pålegg som skal sørge for at voldssaker mot barn blir etterforsket. En vellykket kompetanseheving fordrer derimot at det eksisterer konsensus vedrørende retningslinjenes mening og bruk, både på tvers og langs av hele politidistriktet. Politifolkene mener derfor at implementeringsprosessen må pågå kontinuerlig, og at de instruksene og reglene som har blitt innført ikke glemmes bort i en skuff.

Et godt politiarbeid overfor familievoldsrammede barn er betinget av at man først tilegner seg det oppklaringsfokuserte politiblikkets grunnmur. Politiblikket bør få en forståelse av familievoldens alvor, og innse at familievold som rammer barn hører politiet til. Om man ønsker en løsning som vil være til det enkelte barnets beste tilsier

samtidig politiblikkets oppklaringsprinsipp at man bør være villig til å «la oppklaring gå for rett». For å ivareta barns rettsvern er det samtidig en forutsetning at man har erkjent at foreldre er i stand til å utøve vold mot sine barn. Denne erkjennelsen vil indirekte legge til rette for et kynisk syn på omgivelsene, og en mistenksomhet rettet mot voldsutøvende foreldre. Denne treenigheten er nødvendig for at det oppklaringsfokuserte politiblikket skal kunne fungere.

På betingelse av at hver enkelt betjent i ordenstjenesten, etterforsker, jurist, påtaleledere, enhetsleder og andre inkorporerer det oppklaringsfokuserte politiblikket i sin arbeidspersonlighet, kan denne introduksjonen gi næring til Sørvik politidistrikts ivaretagelse av familievoldsrammede barns rettsvern. Det oppklaringsfokuserte politiblikket kan imidlertid ikke bidra i like stor grad når det gjelder å oppmuntre til organisatoriske forhold som betinger Sørvikpolitiets møter med familievoldsrammede barn.

8. 2 Avsluttende refleksjoner

Da familievold er blitt statuert som alvorlig kriminalitet og fremhevet som et justispolitisk satsningsområde, vet vi at politi- og påtalemyndigheten er forventet å «se» og beskytte barn som utsettes for volden. De har en uttalt rolle som spydspiss i kampen mot familievolden. Denne oppgaven har imidlertid belyst at man ikke bør ta for gitt at politiet har de rette forutsetninger og betingelser for å handle i overenstemmelse med justispolitiske idealer. På tross av at justispolitiske føringer og intern kompetanseheving har medført positive endringer i Sørvikpolitiets håndtering av familievoldsrammede barn, har flere barn fremdeles til gode å bli «sett».

Flere av oppgavens diskusjoner stiller oss overfor etiske betenkeligheter hva gjelder utfordringene politiet ennå ikke har klart å overvinne, og synes å stå overfor i tiden fremover. Det ser ut som at det er et visst sprik mellom den strafferettslige kurs og politiets familievoldsarbeid i praksis. Dette politiarbeidet har høy prioritet, og følges opp i praksis. Familievolden som barn blir utsatt for eller er vitner til, ser likevel ikke ut til å etterforskes adekvat til enhver tid. Da årsakene til en slik praksis er mange og

sammensatte, ser det ikke ut til at politiet har en enkel løsning tilgjengelig for å imøtekomme denne utfordringen.

Familievoldssakene kan være både tidkrevende og vanskelige å etterforske. Det er ikke enkelt å skulle bevise volden og dens skader verken i fysisk eller psykisk forstand. Samtidig hender det at familievoldsrammede barns troverdighet blir trukket i tvil, og deres skader blir ikke alltid tatt på alvor. Forklaringen på dette synes å være at et politidistrikts ledelse ikke har mulighet til å styre ulike personavhengige og kulturelle erfaringer, holdninger og forståelser. På samme tid ser det ut til at intern ressursmangel og organisering begrenser de enkeltes faktiske muligheter til å utføre et godt politiarbeid i møte med familievoldsrammede barn. Mangel på tid og kompetente politifolk gjør det nærmest uhåndterlig å skulle etterforske alle saker som involverer barn som har vært vitne til, eller selv blitt utsatt for vold i hjemmet. Ingen etterforsker eller dommeravhører kan være flere steder samtidig. Om politiet har mange slike saker å ta seg av på én og samme tid er det derfor kun de mest alvorlige som blir etterforsket adekvat. Når et politidistrikt ikke har mange nok medarbeidere med spesialfaglig kompetanse og erfaring vedrørende vold som rammer barn, har de heller ikke forutsetninger for å organisere egne samarbeidsgrupper som blir overført fra andre saker. Samlet ser det ut til at disse kulturelle og organisatoriske faktorene betinger familievoldsrammede barns rettsvern. Oppgaven har imidlertid også diskutert hvilke faktorer som oppmuntret til og muliggjør ivaretagelsen av barns rettsvern i større grad enn tidligere.

Foruten lover og regelverk er politifolks yrkeserfaring et viktig våpen i kampen mot familievold som rammer barn. Erfaringer kan være vesentlige for politiet i den forstand at de gjør det enklere å ta skjønnsbaserte beslutninger som er til et familievoldsrammet barns beste. Erfaringer byr også på forståelse og erkjennelse av at de familievoldsrammede barna er mange, og at de har behov for politiets hjelp og beskyttelse. Da man først har erkjent av at foreldre kan skade sine barn med overlegg utvikles et blikk for familievoldsrammede barn, og for betydningen av at politiet forfølger slike saker. Indirekte resulterer dette samtidig i et fokus på at familievoldssaker som involverer barn konsekvent skal oppklares, og deres menneskerettigheter ivaretas på lik linje med voksnes. I kampen for å ivareta

familievoldsrammede barns rettsvern er det en bestemt moral, grunnprinsipper for handling og erkjennelse som utgjør politiets handlingskraft. Med andre ord ser det ut til at det oppklaringsfokuserte politiblikket muliggjør et godt politiarbeid i møte med familievoldsrammede barn.

Relatert til politiarbeidet som retter seg mot familievoldsrammede barn vil jeg på bakgrunn av oppgavens diskusjon reise denne avsluttende problemstillingen: ser vi nå et politi som beveger seg mot et arbeid som er mer offer og -oppklaringsorientert, enn det er gjerningsmanns og – håndhevelsesorientert?

Mot havn

For å videreføre metaforen fra innledningskapitlet kan vi si at seilskuta er selve politidistriktet, mens justispolitiske føringer og regelverk fungerer som politidistriktets los. Seilskutas kaptein og styrmann består av politidistriktets ledelse, mens medarbeiderne utgjør mannskapet. I vår sammenheng vil fyrene som varsler leia langs kysten være beslutninger og stoppunkt underveis i saken, og havna vil være et bilde på en gjennomført etterforskning med påfølgende oppklaring.

Kapteinen og styrmannens jobb er å styre skuta og sørge for innseiling til rett havn. Det er helt nødvendig å delegere arbeidsoppgaver til mannskapet og sørge for at instruksjoner blir fulgt. Det innebærer også at skroget og skuta ellers holder stand. Kapteinen og styrmannen har samtidig det overordnede ansvaret for å overvære at skuta seiles etter losens formaninger, for å unngå feilnavigering og grunnstøting. For å kunne garantere at skuta kommer i rett havn til avtalt tid må samtidig mannskapet strekke til, de må holde distansen ut og de må være fulltallige. I åpent farvann kan ikke kapteinen gå god for å seile en skute hvis masten kan risikere å brette av en overrumplende storm.

Prioriteringer av oppgaver og fordeling av ressurser er derfor av betydning for hvorvidt skuta kan seile fremover både i nåtid og i tiden fremover.

Mannskapet er avhengig av å få tilgang til det utstyret de behøver om de skal kunne utføre et godt stykke arbeid på dekk, i byssa, og med motoren og seilføringen.

Kapteinen og styrmannens forutsetninger for å kunne ha fullstendig oversikt over hvordan mannskapet utfører sitt arbeid *under* dekk er likevel begrensede. De må derfor

ha tillit til at mannskapet gjør en solid jobb. Skuta kan imidlertid være både stor og uoversiktlig, vindstyrken kraftig, bølgene bratte og truende. Spesielt i slike tilfeller er det viktig at kaptein og styrmann utøver sin lederrolle på en måte som sikrer at skuta holder stø kurs fremfor å vike eller nøle, ellers kan skuta i verste fall synke til bunns. Uten en kaptein og en styrmann som kan sitt fag og utviser lederskap langs seilskutas ferd, spiller det liten rolle hvor dyktig losen er eller hvor mye utstyr som blir stilt tilgjengelig for skutas mannskap. Selv om mannskapet er spesialtrenet for nettopp denne skuta i dette farvannet, behøves en kaptein og en styrmann som vet hvordan en må seile gjennom både storm på havet, i smulere farvann og ankomme rett havn med både liv og stolthet i behold.

Litteraturliste

Aas, Geir (2009): *Politiinngrep i familiekonflikter*. Oslo: Unipub.

Alver, Bente Gullveig og Ørjar Øyen (1997): *Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis*. [Oslo]: Tano Aschehoug.

Andersson, Susanne (2003): *Ordnade praktiker*. Stockholm: Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen.

Ashenden, Samantha (2004): *Governing child sexual abuse: negotiating the boundaries of public and private, law and science*. London: Routledge.

Bakketeig, Berg, Myklebust og Stefansen (2012): *Barnehus-evalueringen 2012. Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse. Delrapport 1*. Oslo: Politihøgskolen,

Bakketeig, Elisiv (1999a): *Rettsapparatet som sosialt system i saker om seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Banton, Michael (2005): "The police as peace officers". I: *Policing Key Readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Willian Publishing.

Barnas St. meld. (2010-2011): *Om vold og overgrep mot barn*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Bayley, David H. (2005): "What do the police do?". I: *Policing key Readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Willian Publishing.

Birkeland, Åsmund (2007): "Politigeneralisten, den moderne stat og politiets legitimitet". I: *Polisiær virksomhet: hva er det - hvem gjør det?* Helene I. Gundhus, Paul Larsson og Tor-Geir Myhrer (red.) Oslo: Politihøgskolen.

Bittner, Egon (1990): *Aspects of police work*. Boston: Northeastern University Press.

Bittner, Egon (2005): "Florence Nightingale in pursuit of Willie Sutton: a theory of the police". I: *Policing Key Readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Villian Publishing.

Ericson, Richard (2005): "The police as reproducers of order". I: *Policing Key Readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Villian Publishing.

Fangen, Katrine (2004): *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforl.

Finstad, Liv (1997): "Kriminologiens kvalitative kunnskapskilder". I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.) Oslo: Pax.

Finstad, Liv (2003): *Politiblikket*.

Finstad, Liv (2006): "Politisosiologi". I: *Straff og rett*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.) Oslo: Pax.

Grothe Nielsen, Beth (2001): *Straffesystemet i børneperspektiv: seksuelle overgrep mod børn i familien*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Grøvdal, Yngvil (2000): *Sånn er det bare! En kvalitativ studie av fengselsbetjentes arbeid*. Oslo: Unipub.

Grøvdal, Yngvil (2004): *Familievoldskoordinatorerne i politiet*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Grøvdal, Yngvil (2012): *En vellykket sak? Kvinner utsatt for mishandling møter strafferettsapparatet*. Oslo: Unipub.

Halvorsen, Knut (2008): *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Hennum, Ragnhild (1999): *Bevis i saker om seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Hoyle, Carolyn (1998): *Negotiating domestic violence: police, criminal justice and victims*. Oxford: Clarendon Press.

Høigård, Cecilie (2005): *Nytt politi?: en kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. Oslo: Institutt for kriminologi og rettssosiologi.

Isdal, Per (2002): "Vold mot mor er vold mot barna". I: *Voksne for Barns årsrapport 2002*. Organisasjonen Voksne for Barn (red.). Oslo.

Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen (2010): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.

Justis- og politidepartementet (2008): *Vendepunkt: handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Justis- og politidepartementet (2010): *Barnehus. Faktaark*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Klockars, Carl B. (1985): *The idea of police*. Beverly Hills, California: Sage Publications.

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitative forskningsintervju*. Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, Michael (2010): *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Manning, Peter K. (1997): *Police work: the social organization of policing*. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.

Manning, Peter K. (2005): "The police: mandate, strategies, and appearances". I: *Policing Key Readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Villian Publishing.

Morgan, Jane og Lucia Zedner (1992): *Child victims: crime, impact, and criminal justice*. Oxford: Clarendon Press.

NOU 2003:31 *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Politidirektoratet (2002): *Politiets behandling av familievoldssaker*. Oslo: Politidirektoratet.

Politidirektoratet (2002): *Familievoldskoordinatorer*. Oslo: Politidirektoratet

Politidirektoratet (2009): *Politiets arbeid med vold i nære relasjoner. En veiledning fra Politidirektoratet*. Oslo: Politidirektoratet.

Reiner, Robert (2010): *The Politics of the police*. Oxford: Oxford University Press.

Reuss-Ianni, Elisabeth (1993): *Two cultures of policing: street cops and management cops*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Riksadvokaten (2008): Familievold. Rundskriv 03/2008.

Riksadvokaten (2010): Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet. Rundskriv 02/2010

Rønneberg, Anne Lise og Anne Poulsson (2000): *Barn som vitner: særlig om dommeravhør og observasjon*. Oslo: Universitetsforl.

Skjørten, Kristin (2002): *Lov og rett mot familievold?* Oslo: Pax.

Skolnick, Jerome (2005): "A sketch of the policeman's `working personality`". I: *Policing Key readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Willian Publishing.

Skolnick, Jerome H. og James J. Fyfe (1993): *Above the law: police and the excessive use of force*. New York: The Free Press.

Smart, Carol (1989): *Feminism and the power of law*. London: Routledge.

St.meld. nr. 42 (2004-2005) (2005): *Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.

Thomassen, Gunnar (2010): "Hvordan kan vi vite hvor effektive skjulte etterforskningsmetoder er?". I: *Overvåkning i en rettsstat*. D.W. Schartum (red.) Bergen: Fagbokforlaget.

Waddington, P. A. J. (1999): *Policing citizens: authority and rights*. London: UCL Press.
Waddington, P.A.J. (2005): "Police (canteen) sub-culture: an appreciation". I: *Policing Key Readings*. Tim Newburn (red.) Cullompton: Willian Publishing.

Waddington, P.A.J. (2010): "Police Pursuits: A Case Study of «Critical Friendship» ". I: *Policing*, vol. 4, nr. 2, 119 - 126.

Zedner, Lucia (2004): *Criminal justice*. Oxford: Oxford University Press.

Øverlien, Carolina (2010): *Barn som opplever vold i hjemmet - Kunnskapsstatus*. Oslo: NKVTS.

Nettsider:

<http://www.handboka.no/Sak/Veiled/Dep/q1088b.htm#a5>

<http://www.tv2.no/nyheter/innenriks/regjeringen-bloeffe-om-familievoldssatsning-3711247.html>.

Oppgaven består av 43 766 ord.

Vedlegg 1. Innføring av lover og regelverk.

1998

- **Politiet blir pålagt å ta i bruk ubetinget offentlig påtale i familievoldssaker.**

Politiet skal i et hvert tilfelle skrive anmeldelse dersom de har mistanke om at noen er blitt utsatt for vold i en nær relasjon. Offentlig påtale skal iverksettes på tross av den fornærmedes eventuelt formidlede ønsker eller motstand, av den grunn at den voldsutsatte skal fritas fra den byrden det er å skulle anmelde et familiemedlem eller annen nærstående person.

2001

- **Det blir lovfestet at den som har tatt skade som følge av vold, har rett på erstatning fra staten.**

2003

- **FN's barnekonvensjon blir inkorporert i norsk lov.**

Vold mot barn er i forlengelsen av barnekonvensjonen i strid med både barneloven, barnevernloven og straffeloven.

2006

- **Familievoldsparagrafen trår i kraft.**

I tillegg til å omfatte vold som bærer preg av mishandling, omfatter straffebestemmelsen også grove enkelttilfeller. Familievoldsparagrafen understreker selve alvorlighetsgraden ved denne form for vold, da den øvre strafferammen for mishandling i nære relasjoner har økt fra tre til seks år, og for grov mishandling fra seks til 15 år. Som en følge av den nye lovbestemmelsen blir

også legemskrenkelser sett på med høyere grad av alvor enn tidligere, noe som gir politiet adgang til å pågripe mistenkte på stedet.

2008

- **Det skal være straffeskjerpende om barn er vitner til vold**

Riksadvokaten påpeker at det skal være straffeskjerpende om barn er vitne til vold eller mishandling. Riksadvokaten påpeker samtidig at politiet alltid må ta stilling til om det er behov for beskyttelsestiltak overfor barn, samt vurderes om det er behov for å ta kontakt med andre offentlige myndigheter slik som barnevernstjenesten.

- **Alle landets politidistrikter blir pålagt å ha minst én familievoldskoordinator i full stilling.**

- **Barnehuset blir etablert.**

Ifølge Justis- og politidepartementet, er Barnehuset ett av regjeringens viktigste tiltak for å bedre rettssikkerheten til overgrepsutsatte barn. Barnehusene ble opprettet som et samarbeidsprosjekt mellom Justisdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet, og skal fungere som en landsdekkende ordning. De finnes i dag i Bergen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Hamar og Oslo.

Vedlegg 2. Godkjenning fra NSD.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Liv Finstad
Institutt for kriminologi og rettssosiologi
Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 16.12.2010

Vår ref: 25666 / 3 7 RKH

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.12.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

25666

Politiets strategier og tiltak mht forebygging av overgrep og vold mot barn og hvordan ledere og enkelttilsatte forholder seg til dette i sin yrkesutøvelse
Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder
Liv Finstad
Caroline Hurlen Paus Knudsen

Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.06.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Ragnhild Kise Haugland

Kontaktperson: Ragnhild Kise Haugland tlf: [REDACTED]

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Caroline Hurlen Paus Knudsen, [REDACTED]

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 25666

Utvalget består av ca. 8 politiansatte fra ulike nivåer/enheter, [redacted]

som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep, vold eller vært vitne til vold i nære relasjoner.

Studenten vil selv ta kontakt med aktuelle informanter etter avtale med deres overordnede. Studenten vil i tillegg benytte seg av snøballmetoden, ved at allerede rekrutterte informanter rekrutterer nye informanter.

Utvalget får muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet, og de som ønsker å delta samtykker skriftlig. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjemaet godt utformet.

Opplysningene samles inn gjennom personlig intervju. Det gjøres lydopptak av intervju, og lydopptakene behandles på PC.

Informantenes navn og kontaktopplysninger vil bli registrert; i datamaterialet erstattes disse opplysningene med et referansenummer som viser til en atskilt navneliste. Det registreres også tilstrekkelig med bakgrunnsopplysninger til at enkelte vil kunne være indirekte identifiserbare.

Når prosjektet er fullført, og senest innen 15.06.2012, skal innsamlede opplysninger anonymiseres ved at lydopptak og navneliste slettes og indirekte identifiserende opplysninger slettes eller omskrives/kategoriseres slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner.

Vedlegg 3. Intervjuguide.

- **Politirollen og arbeidsmetodene**

- Hvor gammel er du?
- Hvor lenge har du jobbet i politiet og som etterforsker/jurist/dommeravhører/familievoldskoordinator?
- Hva slags arbeidsoppgaver vil du si at jobben din består av?
- Hvilke forventninger har du til deg selv i arbeidet som retter seg mot familievoldsrammede barn?
- Synes du selv at du klarer å innfri disse?

- **Strategier og samarbeid**

- Hva tenker du om de arbeidsmetodene og strategiene dere tar i bruk i dette politiarbeidet?
- Hva vil du definere som godt utført politiarbeid når det gjelder arbeid med familievoldsrammede barn?
- Hvilke andre etater samarbeider dere mest med og hvorfor?
- Hvordan foregår dette samarbeidet/hva går det ut på?
- Hvordan oppfatter du at dette samarbeidet påvirker deres arbeidsmetoder og strategier overfor familievoldsrammede barn?
- Ser du på dette samarbeidet som utslagsgivende for de resultatene dere oppnår i politiet?
- Hvordan mener du dette samarbeidet eventuelt kan utvikles videre for at politiets forebyggingsarbeid skal kunne bli bedre enn det allerede er?
- Har du merket noen endringer i politiets arbeid med forebygging etter at dette formelt sett ble klassifisert som et viktig innsatsområde?
- Synes du at prioriteringen om å jobbe med vold mot barn er mulig for dere i politiet å følge opp i praksis slik det er ment?

- **Ordenstjenesten**

I forbindelse med utrykning til familievoldssaker har det blitt utviklet et skjema som skal fylles ut av politibetjentene på stedet.

- Hvordan oppfatter du at ordenstjenesten forholder seg til bruken av et dette skjemaet?
- Er du fornøyd med hvordan verktøyet brukes ute i praksis?
- Synes du at det er et nyttig verktøy for politiet? På hvilken måte?
- Synes du dette verktøyet kan bli forbedret eller endret på et vis som vil medføre bedre resultater enn i dag?

- **Fra vitne til offer**

- Hva tenker du om at barn nå skal bli ansett som fornærmet i egenskap av å være vitne til vold?
- Mener du at dette prinsippet har medført noen endringer i hvordan politiet møter og ivaretar disse barna under etterforskning av familievoldssaker?
- Har du en oppfatning om at patruljene på stedet er flinke til å ta vare på barna og informere dem om hva som har skjedd og hva som vil skje videre – også med dem?
- Synes du at politiet er flinke til og har god kunnskap om hvordan man skal snakke med barn i slike situasjoner?

- **Kunnskap og erfaringer**

- Hva tenker du om nytten ved skjønnsutøvelse i arbeidet med vold mot barn?
- Opplever du å ha rom for skjønnsutøvelse i? Kan du gi et eksempel?
- Hva legger du mest vekt på når du utøver skjønn i din lederrolle?
- Hva vil du si er det viktigste du har lært underveis i din yrkeserfaring når det gjelder arbeidet som konsentrerer seg om vold mot barn?
- Hvordan bruker du denne kunnskapen i din daglige yrkesutøvelse?

- Er det noen spesielle erfaringer eller situasjoner du har opplevd i forbindelse med dette arbeidet som har satt spesielle spor i deg? Hvordan har dette påvirket deg og din yrkesutøvelse?
- Er det noe ved deres arbeidsmetoder du ser på som spesielt utslagsgivende for at dere skal kunne klare å hjelpe barn som blir utsatt for vold og overgrep?

Som en konsekvens av den nye offerdefinisjonen vil nå familievoldssaker ofte omfatte to eller flere ofre – både mor og barn.

- Hva er vanlig praksis å gjøre i tilfeller hvor mor har et annet ønske enn hva som vil være det beste for barnet?
- Hvordan blir politiets handlingsalternativer utfordret i slike tilfeller?

- **Utfordringer**

- Er det noe som gjør deg spesielt oppgitt eller frustrert relatert til politiarbeidet som retter seg mot familievoldsrammede barn?
- Tenker du at det er noe mer eller annet politiet kan gjøre for å beskytte og hjelpe de barna som blir utsatt for vold i hjemmet?
- Hva oppleves du som de vanskeligste arbeidsoppgavene i saker som omhandler vold mot barn?
- Hvor ligger de største utfordringene hos politiet i forhold til dette innsatsområdet, mener du?

Vedlegg 4. Påtaleavgjorte familievoldssaker i Sørvik politidistrikt, 2009.

Tabell 1. Dokumentert andel anmeldelser og varsler av alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Politiet skrevet anmeldelse	Politiet mottatt anmeldelse	Saken varslet fra annen offentlig myndighet	?
37 %	23 %	3 %	37 %

Tabell 2. Dokumentert andel politiavhør av henholdsvis siktede, fornærmede og vitner i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Avhør av siktede	Avhør av fornærmede	Andre vitneavhør	Avhør med lyd og bilde
42 %	37 %	23 %	9 %

Tabell 3. Dokumentert andel barn til stede under voldshandlingen i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Barn til stede	Politiet har dokumentert at barn har vært vitne til voldshandlingen når disse har vært til stede	Dokumentert varsling til barnevernet når barn har vært til stede
26 %	81 %	63 %

Tabell 4. Andel dokumentert status på de barn som har vært til stede under voldshandlingen i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

	Ingen	Vitne	Fornærmet	Mistenkt	Totalt
Status på eventuelt barn som har vært til stede	61 %	8 %	29 %	2 %	100 %

Tabell 5. Andel dokumenterte avhør av de barna som har vært til stede under voldshandlingen i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Total andel avhør av barna	Andel dommeravhør
27 %	50 %

Tabell 6. Andel dokumentert informasjon om rettigheter uavhengig av slektskap og alder i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009.

Dokumentert informasjon til fornærmede om beskyttelsestiltak	Dokumentert informasjon til fornærmede om bistandsadvokat
32 %	23 %

Tabell 7. Dokumentert andel påtaleavgjørelse i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009. Prosent.

	Konfliktråd	Forelegg	Tiltalebeslutning
Påtaleavgjørelse	3 %	18 %	15 %

Tabell 7. fortsetter

	Siktelse (tilståelsesdom)	Påtaleunnlatelse	Henlagt
Påtaleavgjørelse	1 %	3 %	60 %

Tabell 8. Andel oppklaring av alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009. Prosent.

	Oppklart	Ikke-opplart
Oppklaringstype	65 %	35 %

Tabell 9. Årsak til henleggelse for alle henlagte familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009. Prosent.

Manglende/ikke gyldig påtalebegjæring	Allmenne hensyn krever ikke påtale	Bevisets stilling	Andre årsaker
20 %	10 %	60 %	10 %

Tabell 10. Dokumentert andel rettskraftig avgjørelse i alle familievoldssaker i Sørvik Pd, 2009. Prosent.

	Avgjort mot person	Henlagt	?
Rettskraftig avgjørelse	89 %	0.4 %	10 %

Vedlegg 5. Organisasjonskart

